

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI
HAKKINDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Ayşe TAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI
HAKKINDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Ayşe TAŞ

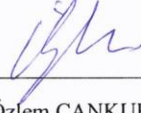
Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

KABUL VE ONAY

Ayşe TAŞ tarafından hazırlanan "Hacettepe Üniversitesi Öğrencilerinin Çocuk İhmal ve İstismarı Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 08.06.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tezin olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Özlem CANKURTARAN (Başkan)

Prof. Dr. İbrahim CILGA (Danışman)

Doç. Dr. Cengiz ÖZBESLER

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Sibel BOZBEYOĞLU

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezinin kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezinin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

08.06.2017

Ayşe TAŞ

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Tezimin tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenkle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

Tezimintarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

Tezimin tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

08/06/2017

Ayşe TAŞ

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. İbrahim CILGA danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığımı beyan ederim.

Ayşe TAŞ

TEŞEKKÜR

Araştırma süresince büyük destek ve yardımlarını gördüğüm tez danışmanım Prof.Dr.İbrahim CILGA'ya, tez çalışmam kapsamındaki anket uygulamalarımda bana yardımcı olan sosyal hizmet, sosyoloji, psikoloji, okul öncesi, çocuk gelişimi ve sınıf öğretmenliği akademisyenleri ve öğrencilerine teşekkür ederim.

ÖZET

Taş, Ayşe. *Hacettepe Üniversitesi Öğrencilerinin Çocuk İhmal ve İstismarı Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017

Araştırma Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinden çocuk gelişimi, okul öncesi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği, sosyal hizmet, psikoloji ve sosyoloji son sınıf öğrencilerine yapılmıştır. Araştırmaya son sınıfta bulunan 570 öğrenciden toplam 259 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın verileri yüz yüze anket uygulama yöntemi ile toplanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş aralığına baktığımızda %96.9'si 18-27 yaş aralığındadır. Aynı şekilde medeni durumlarına bakıldığında %98.5'i bekar ve çocuk sahibi olan öğrenci oranı %1.16 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgi alma durumlarına baktığımızda öğrencilerin %68.8'i bilgi aldığını belirtmiştir. En yüksek oran %98.0 ile çocuk gelişimi olurken en düşük oran %23.4 ile sınıf öğretmenliği olmuştur.

Ayrıca çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili öğrencilerin %53.3'ü herhangi bir konferans/seminere katılmadığını belirtirken öğrencilerin %46.7'si konferans/seminere katılım gösterdiğini dile getirmiştir. Bu açıdan en yüksek katılım %68.9 ile sosyal hizmet öğrencileri olmuştur. Vaka ile karşılaşma oranlarına baktığımızda ise öğrencilerin %66.7'si herhangi bir vaka ile karşılaşmadığını belirtirken en fazla vaka ile karşılaşan bölüm %56.8 ile sosyal hizmet öğrencileri olmuştur. En az oran ise %15.2 ile okul öncesi bölümü olmuştur. Ayrıca öğrencilere vaka ile karşılaştıklarında tanılayabilir misiniz diye soruldu. Bu konuda öğrencilerin %75.5'i vakayı tanılayabileceğini belirtmiştir. Bu umut verici bir cevaptır. Ancak öğrencilerin kendini yeterli bulması ile ilgili soruda öğrenciler genel olarak (%48.8) kısmen yeterli bulmuştur. Çok yeterli ve yeterli bulma oranları ise sadece %19.7 olmuştur. Bölüm bazında ise kendini kısmen yeterli bulmada en yüksek oran %63.3 ile çocuk gelişimi ve %51.1 ile sosyal hizmet öğrencileri olmuştur. Öğrencilerin bu konuda eğitim eksikliklerinin bulunduğu dair farkındalıklarının oldukları bilgiye ihtiyacınız var mı sorusuna %92.9 ile evet cevabı vermelerinden anlaşılmıştır. Öğrencilere vaka ile karşılaştıklarında ne yaptıkları

sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara baktığımızda genelde mesleki bilgi ve beceri kullanan ve yasal süreçlerle ilgili tüm çalışmalarını yapan tek bölüm sosyal hizmet öğrencileri olmuştur. Diğer bölümlerin cevapların baktığımızda daha çok bireysel müdahale ve tepki şeklinde tepkilerin olduğunu ve çok az bir vaka da olayın adli süreçlere taşındığını görüyoruz.

Yapılan araştırmada öğrenciler çocuk ihmal ve istismarının belirti ve riskleri tanılama konusundaki ölçek bilgi puan ortalamalarına baktığımızda en yüksek ortalama 2.57 ± 0.24 ile okul öncesi olurken en düşük ortalama 2.26 ± 0.34 ile psikoloji olmuştur. Ancak tüm bölümler beklendiği puan olan 3'ün altında puan almışlardır. Bu da tüm bölümlerin bilgi eksikliklerinin olduğunu bize göstermektedir. Ayrıca bölümlerin alt ölçek maddelerine verdikleri cevaplar incelendiğinde en yüksek doğru oranı çocuk ihmal ve istismarına yatkın çocukların özellikleri olurken, en düşük ortalama ihmal belirtileri ve çocuklara yönelik cinsel istismar belirtileri ile ilgili alanlar olmuştur. Öğrenciler çocuk ihmal ve istismarında davranışsal belirtileri tanılamada daha iyiyken ihmal ve cinsel belirtileri tanılamada daha başarısız olmuşlardır. Bu durum çocuk ihmal ve istismarı hakkındaki öğrencilerin bilgilerinin daha genel geçer bilgiler üzerine olduğunu ve daha hassas konularla ilgili spesifik bilgilerinin düşük olduğunu göstermektedir.

Yapılan araştırma ve uygulanan anket formlarından çıkan sonuçlara göre öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgi eksikliği olduğu düşünülmektedirler. Bölümler arasında çocuk ihmal ve istismarına yönelik bilgi açısından ciddi bir fark bulunmazken uygulama konusunda sosyal hizmet bölümünün bilgi düzeyi yüksek çıkmıştır. Bu açıdan en önemli noktanın bilgi düzeylerinin artırılması olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Çocuk İhmal ve İstismarı, İhmal, Cinsel İstismar, Sosyal Hizmet*

ABSTRACT

Taş, Ayşe, Investigation of the knowlegde levels of the Hacettepe University about Neglect and Abuse against Children, Master Thesis, Ankara, 2017

The research was carried out on Hacettepe University children's development, pre-school teachers, classroom teachers, social work, psychology, and sociology senior students. A total of 259 students participated in the survey from 570 students in the last class. Survey data were collected by face-to-face survey method.

When we look at the age range of the students participating in the survey, 96.9% are in the age range of 18-27 years. In the same way, 98.5% of students were married and 1.16% were children. When we looked at the situation of students receiving information about child neglect and abuse, 68.8% of the students stated that they received information. The highest rate was child development with 98.0%, while the lowest rate was classroom teachers with 23.4%.

Also, while 53.3% of students related to child neglect and abuse indicated that they did not attend any conferences/seminars, 46.7% of the students stated that they participated in the conference/seminar. In this respect, the highest participation was with 68.9% of social work students. When we look at the rate of encounter with the case, 66.7% of the students stated that they did not encounter any case, and the most encountered part was social work student with 56.8%. The minimum rate was 15.2% with pre-school. You were also asked if you could be diagnosed with the students when they met with the case. In this regard, 75.5% of the students stated that they can diagnose the case. This is a promising answer. However, in general, students (48.8%) found that students were found to be self sufficient. Very adequate and sufficient finding rates were only 19.7%. On the departmental basis, the highest rate of self-sufficiency was child development with 63.3% and social work student with 51.1%. It was understood that students should be able to answer yes with 92.9% in case of needing information about their lack of education in this regard. The students were asked what they did when they met the case. When we look at the answers given by students, social service is the only part that generally uses professional knowledge and skills and does all the work related to legal processes. When we look at the answers of the other chapters, we see that there are

more reactions in the form of individual intervention and reaction, and in a few cases we see that the case is carried out by judicial processes.

When we looked at the mean scores of the scale information about diagnosing the signs and risks of child neglect and abuse, the highest average was 2.57 ± 0.24 and the lowest was 2.26 ± 0.34 . However, all departments received points below the expected score of 3. This shows us that all departments have lack of knowledge. In addition, when the answers given to the subscales of the departments are examined, the highest true rates are the characteristics of children who are predisposed to child neglect and exploitation, while the lowest mean neglect indications and sexual exploitation statements for children have been areas of concern. While pupils are better at diagnosing behavioral symptoms in child neglect and abuse, they have failed to diagnose neglect and sexuality. This shows that the information on students about child neglect and abuse is based on more general information and that specific information on more sensitive subjects is low.

According to the results of the research and applied questionnaire, the students think that there is lack of information about child neglect and abuse. While there is a serious difference between the departments in terms of information about child neglect and abuse, the level of social service department has a high level of knowledge about implementation. From this point of view, it is considered that the knowledge level of the most important point is increased.

Key Words: *Child Neglect and Abuse, Neglect, Sexual Abuse, Social Work*

İçindekiler

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
YAYINLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
KISALTMALAR	xiv
TABLolar LİSTESİ.....	xv
EKLER LİSTESİ.....	xvii
ÖNSÖZ.....	xviii
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM.....	1
1.1. ARAŞTIRMAYA GİRİŞ.....	1
1.2. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ GENEL ÇERÇEVESİ.....	3
1.3. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ KAVRAMSAL BOYUTU	5
1.4. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ TANIMI	10
1.4.1. Fiziksel İstismarın Tanımı.....	12
1.4.2. Duygusal İstismarın Tanımı	13
1.4.3. Çocuk İhmalinin Tanımı	14
1.4.4. Cinsel İstismarın Tanımı	16
1.4.5. Aile İçi Cinsel İstismar: “Ensest”	20
1.5. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI İLE İLGİLİ ULUSLARARASI DÜZENLEMELER.....	22
1.6. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI İLE İLGİLİ TÜRKİYE’DEKİ HUKUKSAL ZEMİN	24
1.7. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA TÜRKİYE’DEKİ GENEL DURUM.....	27
1.8. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ ÖNLENMESİ-TBMM STRATEJİLER VE EYLEMLER PLANI.....	31

1.9. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI VE SOSYAL HİZMET KURUMLARI	34
1.9.1. Çocuk İzlem Merkezlerinin Yapısı	35
1.10. İHMAL VE İSTİSMARIN ÇOCUĞUN PSİKO-SOSYAL GELİŞİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	39
1.11. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI AÇISINDAN RİSK FAKTÖRLERİ	41
1.12. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA KARŞI KORUYUCU ÖNLEMLER	42
1.12.1. Bir Çocuk İstismar Edildiğini Açıklarsa Ne Yapılmalıdır!	45
1.13. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA AİLE İLE ÇALIŞMA.....	46
1.14. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI VE SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI ..	49
1.15. ARAŞTIRMANIN SORUNSALI	52
1.16. ARAŞTIRMANIN AMACI	54
1.17. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	55
1.18. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI.....	56
1.19. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	56
1.20.TANIMLAR.....	56
2. BÖLÜM.....	58
GEREÇ VE YÖNTEM	58
2.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	58
2.1.1. Sosyo-Demografik Veri Formu	58
2.1.2. Çocuk İhmal ve İstismarının Belirti ve Risklerini Tanılama Ölçek Formu.....	58
2.1.3. Aracın Geçerlik ve Güvenilirliği	59
2.1.4. Araştırmanın Modeli	60
2.1.5. Çalışma Evreni ve Örneklem.....	60
2.1.6. Verilerin Toplanması	61
2.1.7. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	61
2.1.7.1. Anket Formunun Değerlendirilmesi.....	61
2.1.7.2. Araştırma Bulgularının Analizi	62
2.1.8. Araştırmanın Süresi	63
3. BÖLÜM.....	64
BULGULAR.....	64

3.1 ÖĞRENCİLERE AİT TANITICI BİLGİLER.....	64
Tablo 1: Öğrencilere Ait Sosyo-Demografik Özellikler.....	64
Tablo 2: Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarı Konusunda Eğitim Alma Durumları.....	65
Tablo 3: Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Yeterlilik Durumları	68
3.2. ÖĞRENCİLERİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ BELİRTİ VE RİSKLERİNİ TANILAMAYA İLİŞKİN BİLGİ DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	71
Tablo 4: Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarının Belirti ve Risklerini Tanılama Genel Ölçek ve Alt Ölçek Maddelerine Verdikleri Yanıtların İncelenmesi	71
3.3.1. Öğrencilerin Bölümlerine Göre Çocuklara Yönelik İhmal ve İstismarın Belirti ve Risklerini Tanılama Genel Ölçek ve Alt Ölçek Maddelerinin Puan Ortalamalarının Dağılımı	79
Tablo 11: Öğrencilerin Bölümlerine Göre Çocuklara Yönelik İhmal ve İstismarın Belirti ve Risklerini Tanılama Konusunda Bilgi Puan Ortalamalarının Dağılımı	86
3.2.4. Öğrencilerin Bölümlerine Göre Çocuklara Yönelik İhmal ve İstismarı Vakalarıyla Karşılaştıklarında Ne Yaptıklarına Dair Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Cevaplar	87
3.3.ÖĞRENCİLERİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ BELİRTİ VE RİSKLERİNİ TANILAMA KONUSUNDA BİLGİ PUAN ORTALAMALARINI ETKİLEYEN ETMENLER.....	92
Tablo 18: Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarı Hakkında Kendilerini Yeterli Bulması Açısından Değerlendirilmesi.....	92
Tablo 19: Çocuk İhmal ve İstismarının Belirti ve Riskleri Tanılama Bilgi Puan Ortalamalarının Öğrencilerin Bölümlerine Göre Dağılımı	93
Tablo 20: Öğrencilerin Bölümleri Arasında Anlamlı İlişki Bulunması Açısından Bölümlerin Karşılaştırması	94
Tablo 21: Eğitim Hayatı Boyunca Çocuk İhmal ve İstismarı Vakasıyla Karşılaşma Durumuna Göre Bilgi Puan Ortalaması.....	96
Tablo 22: Öğrenim Sırasında Çocuk İhmal ve İstismarı Konusunda Bilgi Alma Durumunun Bilgi Puan Ortalamasına Etkisi	97
3. BÖLÜM.....	98
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	98
4.TARTIŞMA.....	98
4.1. ÖĞRENCİLER HAKKINDA TANITICI BİLGİLER.....	98

4.1.1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri	98
4.1.2. Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarı Hakkında Eğitim Etkinlikleri.....	98
4.1.3. Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Görüşleri	100
4.2. ÖĞRENCİLERİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ BELİRTİ VE RİSKLERİNİ TANILAMAYA İLİŞKİN BİLGİ DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	102
4.2.1. Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarının Belirti ve Risklerini Tanılama Genel Ölçek ve Alt Ölçek Maddelerine Verdikleri Yanıtların İncelenmesi	102
4.2.SONUÇ	114
4.3. ÖNERİLER	121
KAYNAKÇA:	124
EKLER:.....	129

KISALTMALAR

TBMM-Türkiye Büyük Millet Meclisi

ABD-Amerika Birleşik Devleti

BM-Birleşmiş Milletler

ASPB-Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

UNİSEF-United Nations International Children's Emergency Fund- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

SHÇEK-Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

ÇİM-Çocuk İzlem Merkezi

ÇKK-Çocuk Koruma Kanunu

WHO-World Health Organization-Dünya Sağlık Örgütü

TPD-Türkiye Psikiyatri Derneği

DSM-IV-Diagnostic and Statistical Manual Of Mental Disorders-Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı

TSSB-Travma Sonrası Stres Bozukluğu

TCK-Türk Ceza Kanunu

CMK-Ceza Mahkemeleri Kanunu

UNFPA-United Nations Population Fund-Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

BSRM-Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi

KBRM-Koruma-Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi

TÜİK-Türkiye İstatistiği Kurumu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Öğrencilere Ait Sosyo-Demografik Özellikler

Tablo 2: Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarı Konusunda Eğitim Alma Durumları

Tablo 3: Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Yeterlilik Durumları

Tablo 4: Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarının Belirti ve Risklerini Tanılama Genel Ölçek ve Alt Ölçek Maddelerine Verdikleri Yanıtların İncelenmesi

Tablo 5-10: Öğrencilerin Bölümlerine Göre Çocuklara Yönelik İhmal ve İstismarının Belirti ve Risklerini Tanılama Genel Ölçek ve Alt Ölçek Maddelerinin Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5: Çocuk Gelişimi

Tablo 6: Okul Öncesi Öğretmenliği

Tablo 7: Psikoloji

Tablo 8: Sınıf Öğretmenliği

Tablo 9: Sosyal Hizmet

Tablo 10: Sosyoloji

Tablo 11: Öğrencilerin Bölümlerine Göre Çocuklara Yönelik İhmal ve İstismarının Belirti ve Risklerini Tanılama Konusunda Bilgi Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 12-17: Öğrencilerin Bölümlerine Göre Çocuklara Yönelik İhmal ve İstismarı Vakalarıyla Karşılaştıklarında Ne Yaptıklarına Dair Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Cevaplar

Tablo 12: Çocuk Gelişimi

Tablo 13: Okul Öncesi Öğretmenliği

Tablo 14: Psikoloji

Tablo 15: Sınıf Öğretmenliği

Tablo 16: Sosyal Hizmet

Tablo 17: Sosyoloji

Tablo 18: Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarı Hakkında Kendini Yeterli Bulması Açısından Değerlendirilmesi

Tablo 19: Çocuk İhmal ve İstismarının Belirti ve Riskleri Tanılama Bilgi Puan Ortalamalarının Bölümlere Göre Dağılımı

Tablo 20: Öğrencilerin Bölümleri Arasında Anlamlı İlişki Bulunması Açısından Bölümlerin Karşılaştırması

Tablo 21: Eğitim Hayatı Boyunca Çocuk İhmal ve İstismarı Vakalarıyla Karşılaşma Durumuna Göre Bilgi Puan Ortalamaları

Tablo 22: Öğrenim Sırasında Çocuk İhmal ve İstismarı Konusunda Bilgi Alma Durumu Bilgi Puan Ortalamasına:Etkisi

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılamaya Yönelik Ölçek Formu

Ek 2: Hacettepe Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu Uygunluk Raporu

Ek 3: Bilgilendirilmiş Onay Formu

Ek 4: Turnitin Raporu

ÖNSÖZ

Çocuklar temel özellikleri gereği hem fiziksel hem de duygusal gereksinimleri açısından korunmaya diğer bireylerden daha fazla ihtiyaç duyan bireyler olarak karşımıza çıkar. Çocuklara karşı karşımıza çıkan çocuk ihmal ve istismarı olguları en fazla karşılaşılan kötü muamele örnekleridir. Çocuklara yönelik olgular incelendikçe çocukların yaşadıkları ihmal ve istismar vakaları ve bunların neden olduğu travmaların boyutunun ne kadar ciddi olduğu daha fazla anlaşılmaktadır. Ancak bilindiği gibi toplumlar bu durumu uzun dönemler boyunca kültürel bir durum gibi görmüş ve aile içinde kalması ve saklanması gereken bir sorun olarak yok saymayı tercih etmişlerdir. Toplumlar çoğu zaman bu konu ile ilgili tartışma yapılmasına bile sıcak bakmamış ve konunun üzeri örtülmeye çalışılmıştır. Ancak son dönemlerde yapılan araştırmalar aslında çocuk ihmal ve istismarının ne kadar ciddi bir konu olduğunu ve düşünüldüğünden çok daha fazla sıklıkta yaşandığını ortaya koymaktadır.

Bu nedenlerden dolayı bu araştırmada öncelikle çocuk ihmal ve istismarı olgularının ne olduğu daha sonra çocuklara yönelik ihmal ve istismarın belirti ve riskleri üzerinde durularak bu durum ile ilgili öğrencilerin bilgi düzeyleri incelenmeye çalışılarak mevcut görünümü yansıtılmaya çalışılacak ve son olarak bu konu ile ilgili mesleki anlamda yapılması gereken çalışmalar üzerinde durulacaktır.

GİRİŞ

1.BÖLÜM

1.1. ARAŞTIRMAYA GİRİŞ

Çocuk sahip olduğu özellikler dolayısıyla korunmaya en fazla ihtiyaç duyan grup olarak kabul edilir. Bundan dolayı çocuğun yüksek yararının korunması amacıyla özellikle son dönemlerde birçok yasal ve uluslararası düzenleme yapılarak bu korumanın güçlendirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak buna rağmen birçok ihmal ve istismar vakası geçmişten günümüze var olmaya devam etmektedir. Çocuk ihmal ve istismar konusu bilindiği gibi eski bir olgu olarak kabul edilir. Çok eski çağlardan beri süre gelmesine ve bilinmesine rağmen bu konunun insanların gündeminde yer etmesi çok yeni bir durumdur. Bilindiği gibi bu tür olgularda en fazla zarar gören ve yine en fazla görmezden gelinen kesim çocuklardır. Çocukların kendilerini koruyabilme konusunda yeterli güce sahip olmamaları ihmal ve istismar olgusunu en sık yaşayan kesim olmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle en fazla desteklenmesi ve korunması gereken kesim olarak da çocuklar karşımıza çıkmaktadırlar. Tabi bu konuda önemli bir dayanak noktası olarak çocuğun tanımını ayrıca önem kazanmaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin (1989: 2) ilk maddesinde—Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır—denilmektedir. Çocuğun ne olduğu sorusuna bu açıdan bakmak onun psiko-sosyal durumunu ve ihtiyaçlarını belirlemede ve bu ihtiyaçların karşılanması gereken süreci hesaplamada çok önemli bir dayanak sağlamaktadır. Bu durumda bize 0-18 yaş arasındaki her bireyin çocuk olarak kabul edilmesi ve temel yaşam haklarının korunması gerekliliğini bildirilmektedir. Bu bildiri bize çocukların birey olarak yaşam haklarının ne kadar önemli olduğunu ve çocuğun yüksek yararının korunmasının temel görevlerden biri olduğunu bildirmektedir. Bu bildiriye imza atan toplumlar bu bildiri doğrultusunda çocukların birincil olarak yaşam alanlarını koruyacaklarını ikincil olarak da psiko-sosyal iyilik hallerinin gelişimleri ile ilgili gerekli düzenlemeleri insan hakları doğrultusunda gerçekleştireceklerini taahhüt ederler.

Bir toplumun ilerleyebilmesi ve kalkınabilmesi toplum içinde yetişen çocukların bedensel, ruhsal ve sosyal yönden sağlıklı gelişmesiyle mümkündür (Bostancı ve ark., 2006; Bahar ve ark., 2009: 51). Ancak toplumların birçoğunda çocuk yetiştirmede fiziksel cezaların çocuk yetiştirme rutinleri olarak kabul gördüğü bilinen ve genel olarak benimsenen bir durumdur. Çocuklar fiziksel cezalara maruz kaldıklarında hiç kuşkusuz birçok fiziksel ve duygusal hasar ortaya çıkmaktadır. Aileler bilerek ya da bilmeyerek alışlagelmiş uygulamalar şeklinde çocuklara ihmal ve istismar içeren davranışlar sergileyebilmektedirler. Bu davranışlar çocukların gelişimini olumsuz etkilemekte ve çocuklar üzerinde çok ciddi hasarlar bırakabilmektedir. Bundan dolayı toplumun her kesimi tarafından istismar ve ihmalin tanınması, önlenmesi ve müdahalelerde bulunulması gerekmektedir (Bahar ve ark., 2009: 51-52). Çocuğa yönelik ihmal ve istismarı önleme ve bununla mücadele etmek sadece bu işle ilgilenen kişilerin değil toplumdaki her bireyin temel sorumluluklarından biridir. Özellikle işinde çocukla doğrudan çalışan meslek elemanlarının bu olgular konusunda daha hassas ve bilgili olması gerekmektedir. Bu nedenle bilindiği gibi çocukların ailelerinden sonra en fazla vakit geçirdikleri yerler olan okullar başta olmak üzere çocukla doğrudan çalışacak meslek elemanlarının bulunduğu kurum ve kuruluşlarda çalışacak meslek elemanlarının bu konudaki bilgi birikimi ve hassasiyetleri çok fazla önem kazanmaktadır. Bu nedenle bu araştırmanın özellikle üniversite öğrencilerinden sosyal hizmet, okul öncesi öğretmenliği, çocuk gelişimi, sınıf öğretmenliği, psikoloji ve sosyoloji gibi bölümlerle yapılmasına karar verilmiştir. Bu kararda etkili olan en önemli etkenlerden biri olarak bu bölümlerden mezun olacak kişilerin iş yaşamlarında çocuklarla bire bir olarak çalışacağı ve bu tür vakaların tespit edilmesi ve önlenmesi için ilk elden müdahale etme imkânlarının bulunmasıdır. Bunun önemli bir nedeni olarak da ülkemizdeki hatta dünyadaki çocuk ihmal ve istismar vakalarının en sık ortaya çıktığı ve tespit edildiği yerler olarak okullar ve sağlık kuruluşları gösterilebilir. Bu nedenlerden dolayı bu araştırmanın Hacettepe Üniversitesi'nin sosyal hizmet, okul öncesi öğretmenliği, çocuk gelişimi, sınıf öğretmenliği, psikoloji ve sosyoloji gibi bölümlerinde okuyan ve çocuklarla doğrudan çalışacak kişilerle yapılmasının uygun olacağı düşünüldüğü için bu araştırmanın bu bölümlerin son sınıf öğrencileri ile yapılmasına karar verilmiştir.

1.2. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ GENEL ÇERÇEVESİ

Çocuklar bilindiği gibi en uzun süre bakıma, korunmaya ve sevgiye ihtiyaç duyan varlıklardır. Çocuk yetiştirme için kullanılan yöntemler ne kadar farklı olursa olsun bilinen bir gerçek olarak çocukların gelişimleri süresince birçok fiziksel ve duygusal cezaya uğradıkları ve bu cezalardan olumsuz etkilendikleri ve gelişimsel hasarların oluştuğu bilinmektedir. Aileler çocuk yetiştirme sürecinde çocukları bilmeden de olsa örseleyici davranışlar sergileyebilmektedirler. Bu davranışlar şiddet, ihmal, duygusal yoksunluk ve ilgisizlik gibi çocuğa yönelik ihmal ve istismar durumlarına neden olabilir. Bu davranışların sonucu olarak çocukta benlik saygısında azalma, depresyon, intihar eğilimi ve şiddet davranışları görülebilir. Bu tür olumsuz sonuçlara neden olmaması açısından istismar ve ihmalin tanınması, önlenmesi ve müdahalelerde bulunulması gerekmektedir (Bahar ve ark., 2009: 51-52). Çocuğa yönelik ihmal ve istismar olaylarında en yıpratıcı olan ve çoğu zaman en fazla üstü örtülen olgu ihmal ve istismar olgusunun çocuğun ailesi tarafından uygulanıyor olmasıdır. Bu tür durumlarda ihmal ve istismarın tespit edilmesi ve gerekli müdahalenin bir an önce yapılması çocukla ailesi dışında bire bir iletişim kuran meslek elemanlarına düşmektedir. Bu açıdan çocuklarla çalışacak meslek elemanlarının çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili bilgi düzeyleri çok fazla önem arz etmektedir. Ancak doğru bilgiye sahip meslek elemanları ile sağlıklı çalışma yapılabilmektedir. Bu noktadan hareketle çocuğa yönelik ihmal ve istismarın ne olduğu konusuna bakmakta fayda var.

İnsana karşı kötü muamele, geniş bir içeriğe sahip olmakla birlikte en önemlilerinden biri ihmal türü olarak kişinin aktif olarak kötüye kullanılması olarak gösterilebilir. Aktif olarak kötüye kullanmaya da istismarın farklı türleri olarak fiziksel, duygusal ve cinsel istismar şeklinde durumları olabilir. İstismar ve ihmale bağlı sorunlar DSM-IV’de klinik ilgi odağı olabilecek durumlar kategorisinde “Kötüye kullanma ya da ihmal etme ile ilişkili sorunlar” başlığı altında sınıflandırılmıştır; çocuğun cinsel istismarı da aynı kategoride “Çocuğun cinsel kötüye kullanımı” olarak ele alınmıştır (DSM-IV-TR; Doğan, 2009: 1). Ancak günümüz psikiyatrisinde de artık çocukluk çağı kötüye kullanımı neden olduğu sorunlar ve bağlantılı karmaşık sorunlardan dolayı erişkinliğe dek uzanan anlamlar içerdiği için ayrıca bir öneme sahip olarak görülmektedir. Bu sorunlar çocukların yaşamlarında oluşturdukları sorunlara rağmen her zaman psikiyatrik

bozukluk oluşturması gerekmemektedir. Aynı zamanda bu sorunlar kısa ve uzun dönemlerde incelendiğinde tek bir tanı kategorisinde tanımlama ile de sınırlı kalmayabilir. Birçok farklı belirti tek bir tanıyı sağlayabildiği gibi benzer belirtiler farklı rahatsızlıklar ile de tanılanabilir (Őar, 1998; Doğan, 2009: 1). Aynı Şekilde bu durumun yaşanılan toplumdaki görünümleri de her zaman aynı olamayacağından dolayı da öncelikle yaşanılan toplumun da sosyo-kültürel özellikleri hakkında da bilgi sahibi olunması gerekmektedir.

Çocuğa yönelik kötü muamelenin ne olduğu ile ilgili birbirini destekler nitelikte olmakla birlikte farklı tanımlar ve kavramlar bulunmaktadır. Çocuklara karşı yapılan ve çocuğa zarar veren davranışları fail odaklı olarak değerlendirdiğimizde  kavram ile karşı karşıya kalmakta ve bu kavramların birbirlerinin yerine kullanıldığını ve birbirleri ile karıŐtırıldıđını görmekteyiz. Birincisi, çocuğa karşı yapılan davranışın ya da kötü muamelenin psiko-sosyal, duygusal, cinsel vb. amaçlarla kişisel ya da grup olarak haz alma amacıyla yapılması, çocuğun tatmin amacıyla kullanılması ki bu davranışları suistimal olarak isimlendirmek mümkündür. İkincisi ticari ve ekonomik bir takım maddi gelir elde etme amacıyla çocuk suistimalcilerine çocuğun servis edilmesini tüm yönleri ile içermektedir ki istismar olarak tanımlamak mümkündür. ncs de ne bir ticari kaygı nede kişisel olarak haz alma durumu söz konusu olmayan fakat yapılan davranış sonunda çocuğun fiziksel, duygusal, cinsel, psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen tutumların bütünü olarak tanımlayabileceğimiz ihmaldir (İnci, 2010: 68-69). Martin ve Walters, bütün bunların yanı sıra, devamlı veya belirli srelerde çocuğun yalnız başına terk edilmesini de farklı bir suistimal çeŐidi olarak değerlendirmektedir (Yabağ: 2008, 10; İnci, 2010: 69). Ayrıca, çocuğa kasıtlı olarak bir hastalığı bulaŐtırmak da fiziksel istismar olarak sayılmaktadır (London Safeguarding Children Board, 2007: 120; Beter, 2010: 15). Bu kavramlara baktığımızda ortak noktalarının hepsinde çocuğun birçok açıdan hırpalanmasını ve zarara uğratılmasını göstermesidir. Bu da bize çocuklara yönelik kötü muamelede ile mücadelede çocuğun yüksek yararının gözetilmesinin ne kadar önemli bir unsur olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de ise çocuk ihmal ve istismarıyla ilgili çalışmaların baŐlangıçlı çok yeni olup, daha çok adli tıp, sosyal pediatri, çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanlarının öncülüğünde yürütülmektedir (Biçer vd. Çocuk istismarı; İnci, 2010: 69-70). Yapılan alıŐmalar henüz çok kapsamlı olmadığı için sorunun çözümünden ziyade olayları vaka sunumu

şeklinde ortaya koymaktan öteye gidememektedir. Bundan dolayı bu alanda daha fazla çalışma yapılması sorunun boyutlarının daha net bir şekilde ortaya konulması, çözüm için yapılacak çalışmalara yol göstermesi ve kaynak oluşturması açısından olumlu olacağı düşünülmektedir.

1.3. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ KAVRAMSAL BOYUTU

Çocuğa yönelik kötü muamele ile ilgili tarihsel süreci bilmek bu konuyla ilgili kavramları daha iyi anlamada bize yardımcı olacaktır. Çocukların suistimal edilmesi tarihsel olarak da çok uzun dönemler boyunca varlığını sürdüren bir sorun olmasına rağmen yıllarca insanlar tarafından görmezden gelinmiş ve üzerinde konuşulmamıştır. Ancak bu durum 1962 yılında C. Henry Kempe'nin yazmış olduğu “Örselenmiş Çocuk Sendromu” adlı makale ile değişmiştir. Bu makale uzun dönemler boyunca görmezden gelinen bir konunun kamuoyunda konuşulmaya ve tartışılmaya başlamasını sağlamıştır (Kempe, Silverman, Steele, Droegemueller & Silver, 1962; M. Shardlow, 2013: 3). Aslında bu makaleden uzun dönem önce de çocuk istismarını tanımlama ile ilgili olarak 1860 yılında Tardieu tarafından tıbbi literatürdeki ilk tanımlama yapılmış, daha öncesinde Hugo ve Dickens'in romanlarında konuya değinilmiştir. Daha sonraki dönemlerde ise Caffey'in 1946'da uzun kemik ya da kolda kırıkları ve subdural hematoma ile çocuk istismarı arasındaki ilişkiyi vurgulamış ve konunun gündeme gelmesini sağlamıştır. Daha sonra da Kempe 1962'de ilk kez hırpalanmış çocuk (battered child) terimini kullanmış, daha sonra bu terim yerini çocuk istismarı (child abuse) terimine bırakmıştır (Hacksng, 1991:269; Shull, 1999: 1682; İnci, 2010: 65-66). Amerika'da, İngiltere'de sonra da tüm Avrupa da bu konu 1970'li yıllarda yaygın olarak çalışılmaya başlanmış ve toplum tarafından da konuşulmaya başlanmıştır (Polat, 2012: Çocuk İstismarı Nedir? <http://www.adlitip.org>). Bu şekilde gelişen süreç içerisinde bu konu yavaş yavaş gündeme gelmiş ve tartışılmaya başlanmıştır. Geldiğimiz nokta da tüm dünyada kabul edilen bir sorun olarak dile getiriliyor olsa bile sorunun çözümü ile ilgili çalışma yapma konusunda birçok ülke kendisinden beklenen düzeyde çalışma yapmamakta hatta bazı ülkeler henüz kendisi ile ilgili durumu kabul

etmede hala çok ciddi sorunlar yaşamaktadır. Bu süreçler incelendiğinde çocuk ihmal ve istismar olgusunun çok eski olmasına rağmen tanımlama ve durumu açıklama çalışmalarının o kadar da eski olmadığını göstermektedir. Çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili olan kavramların yeni olması bu olgunun geçmişte daha az olduğu anlamına gelmemektedir. Tam aksine toplumlar çocuk yetiştirme ritüellerinde bu ihmal ve istismar durumlarını eğitim yöntemi olarak kullanmaktadırlar ve bu yöntemler çocuk yetiştirmede gerekli olarak görülmektedir. Bundan dolayı bu yöntemlerin uygulanması uzun dönemler boyunca sorun olarak görülmemiştir. Ancak toplumsal değişimler insanların hem kendilerine karşı bakış açılarını hem de çocuklara yükledikleri anlamları da değiştirmiştir. Çocuğun bir birey olarak değer kazanması ve Çocuk Hakları Bildirgesi gibi sözleşmelerle bu konunun güvence altına alınmaya çalışılması ve çocuğun toplumsal olarak değerinin artması ona karşı uygulanan kötü muamelenin de tartışılmasını ve bunla mücadele edilmesine yönelik çabaların artmasını sağlamıştır. Bilindiği gibi çocuk ihmal ve istismarıyla mücadelenin en önemli kısmı öncelikle çocuk ihmal ve istismarı hakkında doğru ve yeterli bir bilgi birikimine sahip olmaktır.

Çocuk ihmal ve istismarı kavramı; çocukların anne-babaları gibi, onlara bakıp gözetmekle görevli sorumluluk güç ve güven ilişkisi içinde oldukları kişiler ya da yabancılar tarafından: bedensel ve/veya psikolojik sağlığına zarar verecek, sosyal gelişimlerini engelleyecek biçimde uygulanan tüm fiziksel, duygusal ya da cinsel tutumları, ihmali, ticari amaçla sömürüyü kapsar (Şahin, 2006: 5). Bir diğer tanım ise çocuk istismarı ve ihmali; anne-baba ya da bakıcı gibi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümü (Oral ve ark., 2001; Bahar ve ark., 2009: 54) olarak kabul etmektedir. Çocuk ihmal ve istismarı özetle çocuğun psiko-sosyal, fizyolojik ve cinsel gelişimini olumsuz yönde etkileyen fiziksel, duygusal ve cinsel içerikli davranışlar bütünüdür (İnci, 2010: 71) diyebiliriz. Kısacası çocuk ihmal ve istismarı, fiziksel yaralanma, ihmal, duygusal istismar, cinsel istismar ve çocuğa kötü muamele anlamına gelen 18 yaşın altındaki bir çocuğun sağlığının veya refahının zarar gördüğü veya tehdit edildiği tüm koşullar (Child Welfare Information Gateway, 2016: 6) şeklinde tanımlanabilir.

Bu tanımlar ve incelemeler kapsamında da Dünya Sağlık Örgütü çocuğa karşı kötü muameleyi 4 gruba ayırmıştır (WHO, 2006):

1. Fiziksel İstismar,
2. Duygusal ve Psikolojik İstismar,
3. Cinsel İstismar,
4. İhmal.

Fiziksel istismar ya da örselenme, çocuklarda kaza sonucu oluşmamış yaralanmalardır (Vatandaş, 2006: 13). Çocukların yaşamlarında en sık maruz kaldıkları istismar türü olarak fiziksel istismar en fazla dikkat edilmesi gereken çocuk istismarı durumu olarak kabul edilir. Diğer istismar türlerine göre fark edilip tespit edilmesi fiziksel bulgular sayesinde daha kolay olmaktadır. Yasal olarak da kanıtlanabilirliği daha kolaydır. Bu istismar türündeki en önemli nokta çocuğun günlük oyunlarındaki yaralanmalarla istismardan dolayı oluşan yaralanmalarının ayırt edilmesidir. Bu yüzden tespit edilirken gerekli hassasiyetin gösterilmesi gerekmektedir.

Duygusal istismar ise, çocuğun duygusal bütünlüğü ve iç görüşünü bozan, kişilik gelişimini zedeleyen her türlü süregen eylem ya da eylemsizlik olarak tanımlanan duygusal istismar bütün istismar türlerine neden olan bir durum olarak da görülebilir. Gerek tanımlanmasında ve fark edilmesinde gerekse de önlenmesi ve yasal olarak kanıtlanmasında yaşanan güçlükler nedeniyle en az anlaşılan ve üzerinde en az çalışılan istismar türüdür (İşeri, 2006: 31). Duygusal istismarın en önemli dezavantajı ailelerin geleneksel olarak çocuk yetiştirirken bu tür uygulamaları benimsemeleridir. Çünkü toplumsal olarak bu ritüeller benimsendiği için anne ya da babaya bunların yanlışlığını anlatmak zorlaşmaktadır. Bu nedenle toplumsal olarak çocuğun duygusal istismarının ne olduğu ile ilgili olarak genel bir bilinç düzeyi oluşması gerekmektedir.

İhmal çocuğun beslenme, barınma, korunma, sevilme gibi temel fiziksel ve duygusal gereksinimlerinin karşılanmamasıdır. Çocuğun sağlığı ve gelişimini olumsuz etkiler (Şahin, 2006: 5). Diğer bir tanım ise, "Çocuk ihmali" başta anne ve baba olmak üzere, çocuğa bakmakla yükümlü kimseler ve diğer yetişkinlerin, çocuğun beslenme, giyinme, barınma, eğitim, sağlık ve sevgi gibi temel gereksinimlerini ihmal etmeleri sonucu, çocuğun bedensel, duygusal, ahlaksal ya da sosyal gelişiminin engellenmesi olarak

tanımlanmaktadır (Turhan ve ark., 2006; Bahar ve ark., 2009: 53). Aslında çocuk ihmali istismardan daha sık görülen bir olgu olarak kabul edilmektedir. Ancak istismar kadar göze çarpan ya da onun kadar örseleyici değildir. Bundan dolayı istismar kadar üzerinde durulmamakta çoğu zaman ihmal davranışı görmezden gelinmektedir. Oysa çocuk ölümlerinin temel nedenleri araştırıldığında ihmalin önemli bir yeri olduğu ve yıllar içinde de artış gösterdiği gözlenmektedir (Çamurdan, 2006: 35). Burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta yapılan davranışın ihmal olup olmadığı tespit edilirken ailenin maddi yetersizliklerinin de göz önünde bulundurulması gerekliliğidir. Çünkü bilindiği gibi birçok aile maddi yetersizlikler yüzünden bilmeden ya da istemeden çocuklarına yönelik ihmal davranışında bulunabilmektedirler.

Cinsel istismar olgusu ile ilgili olarak Glaser'a (1991) göre en sık kullanılan tanım: "Gelişimsel olarak olgunlaşmamış çocuk ve erişkinin tam olarak anlayamadıkları, bilgilendirilerek rıza gösterme yetisine sahip olmadıkları veya sosyal tabu ve aile rollerini çiğneyen cinsel aktivitelerde yer almalarıdır" (Taneli ve ark, 1999; Doğan, 2009: 4). Diğer bir tanım ise, çocuğun cinsel istismarı; "yetişkinlerin cinsel doyum için çocukla ilişki kurması, para için fuhuş ve pornografiye yönltilmesi" şeklinde (Akytiz, 2000: 557; Akdoğan, 2005: 4) dir. Cinsel istismar; ırza geçme, ırza geçmeye kalkışma, sarkıntılık, teşhircilik, laf atma ve ensest eylemlerini içerir (Baysal, 2003; Akdoğan, 2005: 4). Cinsel istismar ile ilgili tanımlardan da anlaşılacağı gibi cinsel istismar aslında çocuğun yetişkin kişi veya kişilerce cinsel doyum amacıyla istismar edilmesini içermektedir. Ancak buna rağmen toplumsal olarak bu istismar türü çoğu zaman yok sayılmakta ve göz ardı edilmektedir. Ancak çocuğun cinsel istismarı çocuğun hayatı boyunca etkilerini taşıdığı ve yaşama tam olarak katılımını sağlamasına engel olan çok ciddi hasarlarla kendini gösteren travmatik bir olaydır. Çocuk pornografisi, ensest, çocuğa tecavüz, en yaygın çocuk istismarlarıdır (Akdoğan, 2005: 3). Çocuğa yönelik cinsel istismarın, çocuk üzerinde en fazla etki bırakanı hiç şüphesiz istismarın aile bireyleri tarafından yapılmasıdır (Akdoğan, 2005: 7). Ensest; evlenmeleri hukuksal, ahlaki ve dini açılardan yasaklanmış yakın akraba olan kadın ile erkeğin cinsel ilişkide bulunmaları anlamında kullanılmaktadır. Cinsel sapkınlık olan ensest "akraba aşkı" olarak da tanımlanmaktadır (Ekşi, 1999; Akduman ve ark., 2005; Ovayolu ve ark., 2007: 15). Diğer bir tanıma göre, çocuğun yetişkin bir aile üyesi tarafından ya da çocukla aynı evde yaşayan başka biri tarafından cinsel yönden istismar edilmesidir

(Misra, 2011: 1). Daha çok aile içi cinsel birliktelik şeklinde meydana gelmesi ve birçok kültürde ailenin kutsallığı gibi durumlar nedeniyle ensest olgusunun saklanması ve görmezden gelinmesi çok sık yaşanmaktadır. Ensest olgusuyla ilgili bir diğer önemli nokta ensest mağduru çocukların bu durumu aile içinde bile dile getirememeleridir. Çünkü istismarcı ailede söz sahibi olabilmekte ve çocuk yaşadıklarını aile içinde dile getirse dahi karşısındaki diğer aile üyelerini ikna edememe durumu ile karşı karşıya gelebilmektedir. Bu tür durumlarda çocuk evden kaçma ya da intihara varan türde davranışlar sergileyebilmektedir. Bundan dolayı ensest gibi olguların fark edilmesi ve mağdur çocukların bu durumdan en az zararlı kurtulmaları sağlanmalıdır. Bu da ancak toplumun her kesimindeki insanların bu konuda belirli bir hassasiyetinin oluşturulmasına bağlıdır. Bu hassasiyeti oluşturmak için öncelikle toplumun gelecek kuşaklarını oluşturan gençlere ensest gibi önemli bir olgu hakkında doğru bilgilendirme yapılması gerekmektedir. Doğru bilgilendirmenin en önemli kısmı hiç kuşkusuz durumu doğru bir şekilde analiz etme ve ortaya koyabilmekle mümkündür. Bu açıdan çocuk ihmal ve istismarı hakkında bazı istatistikî verileri incelemek faydalı olacaktır.

Bu konu ile ilgili olarak yapılan araştırmalara baktığımızda ise ortaya çıkan tablonun ne yazık ki çok da olumlu olmadığını görmekteyiz.

Cinsel istismarda suçlular ve mağdurlar erkek ya da kadın olabilirler, ancak suçlunun erkek, mağduru kadın olduğu en sık rastlanan durumdur. İstismarcı genellikle çocuğun güvendiği ve düzenli görüştüğü tanıdık, bildik bir kişidir. Cinsel saldırıya uğrayan çocukların yaş ortalaması 11-12 olup; on kıza karşı bir erkek çocuk istismar edilmektedir. Her üç-dört kızdan biri ve altı erkekten biri, 18 yaşından önce cinsel istismara maruz kalmaktadır. Ülkemizde ise kız/erkek oranı birbirine yakındır (Taner ve Gökler, 2004; İnan, 2010: 4). Oranlarda da görüldüğü gibi cinsel istismar sanıldığı gibi düşük değildir. Tam aksine her geçen gün artan oranlarda yaşanmakta olup elde edilen veriler gerçekte olan vakaların çok düşük bir kısmıdır. Bunun en önemli nedeni toplumsal olarak bu tür durumların aile içinde çözülmeye çalışılması ve mecbur kalınmaya kadar yasal süreçlere başvurulmamasıdır.

1.4. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ TANIMI

Çocuğa yönelik ihmal ve istismarın literatürde birçok farklı tanımı bulunmakla birlikte kabul gören tanımlar bu şekilde açıklanabilir. Çocuk ihmal ve istismarı kavramı; çocukların anne ya da babaları gibi, onlara bakıp gözetmekle görevli sorumluluk güç ve güven ilişkisi içinde oldukları kişiler ya da yabancılar tarafından: bedensel ve/veya psikolojik sağlığına zarar verecek, sosyal gelişimlerini engelleyecek biçimde uygulanan tüm fiziksel, duygusal ya da cinsel tutumları, ihmali, ticari amaçla sömürüyü kapsar (Şahin, 2006: 5). Bir diğer tanım ise çocuk istismarı ve ihmali; anne, baba ya da bakıcı gibi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümü (Oral ve ark., 2001; Bahar ve ark., 2009: 54) olarak kabul etmektedir. Çocuk ihmal ve istismarını özetle çocuğun psiko-sosyal, fizyolojik ve cinsel gelişimini olumsuz yönde etkileyen fiziksel, duygusal ve cinsel içerikli davranışların bütünüdür (İnci, 2010: 71) diyebiliriz. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere ihmal ve istismar davranışı çocuğun psiko-sosyal gelişimi üzerine ciddi zararlar vermektedir.

Çocuk ihmal ve istismarına yönelik yapılan bu tanımları daha iyi anlayabilmek için çocuk ihmal ve istismar kavramlarına ayrı ayrı da bakmak gerekir.

Çocuk istismarı; çocukların kendilerinden en az 6 yaş büyük bir yetişkin tarafından, beden ve ruh sağlıklarına zarar veren ya da fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimlerini engelleyen ve kaza sonucu olmayan, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen eylemlere maruz kalmaları olarak ifade edilmektedir (Gürkaynak ve Gözütok, 1998; Lynch, 1991; Kozcu, 1991; Taner ve Gökler, 2004; Polat, 2007; Şahin, 2001; Yılmaz, 2009: 64). Benzer şekilde Dünya Sağlık Örgütü de çocuk istismarını "Bir yetişkin tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan ve çocuğun sağlığını, fiziksel gelişimini, psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışlar" olarak tanımlamaktadır. Görüldüğü gibi çocuk istismarı çocuğun yaşam bütünlüğüne karşı oluşmuş hasar verici eylemleri içeren davranışlar bütünü olarak da kabul edilebilir.

Çocuk ihmali ise, çocuğa bakmakla yükümlü kişinin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi, beslenme, giyim, tıbbi, sağlık, eğitim, sosyal ve duygusal gereksinimler ya da yaşam koşulları için gerekli ilgiyi göstermemesi, çocuğu fiziksel ya da duygusal yönden ihmal etmesi şeklinde tanımlanmaktadır (WHO, 2006; Polat, 2007; Yılmaz, 2009: 69). Çocuk ihmali istismara karşı daha pasif eylemleri içeren ve çoğu zaman ailelerin yetersiz maddi durum ya da bilgisizliğinden de oluşabilen eylemsizlikler olarak da kabul edilebilir.

Literatürde ise daha çok çocuk ihmal ve istismarı bir arada kullanılan kavramlar olsalar da aslında farklı anlamlar içermektedirler ve bu iki kavram birbirini ile aynı değildir, aktif ve pasif olma durumlarına göre farklılık göstermektedirler. İstismar aktif, ihmal ise pasif bir olgudur (Aral, 1997; Yılmaz, 2009: 65). Ancak her iki olgu da çocuğun yaşam bütünlüğüne zarar verme açısından çok önemli bir yere sahip olduğundan çocuklara yönelik yapılacak çalışmalarda ele alınırken ikisinden birinin göz ardı edilmeden dikkate alınması ve incelenmesi gerekmektedir.

İstismar ve ihmalin farklı şekilleri yalnız aileleri değil, toplumu, sosyal kuruluşları, yasal sistemleri, eğitim sistemini ve iş alanlarını da etkileyen bir halk sağlığı sorunu olarak görmek gerekmektedir (Taner ve Gökler, 2004, Akduman ve ark., 2005; Bahar ve ark., 2009: 54). Benzer şekilde Dünya Sağlık Örgütü de şiddeti ve şiddetin önlenmesini bir halk sağlığı sorunu olarak ele almaktadır (Freitag, 1998; Bahar ve ark., 2009: 54).

Bu tanımlar ve incelemeler kapsamında Dünya Sağlık Örgütü çocuğa karşı kötü muameleyi Fiziksel İstismar, Duygusal ve Psikolojik İstismar, Cinsel İstismar ve İhmal olarak 4 gruba ayırmıştır (WHO, 2006).

Bu grupları ayrı ayrı incelemek aralarındaki önemli farkları ve benzerlikleriyle birbirleriyle olan ilişkilerini anlamada önemli olacaktır.

1.4.1. Fiziksel İstismarın Tanımı

Fiziksel istismar genellikle “herhangi bir kaza ile ilgili olmayan yaralanmalardır”. Fiziksel yaralanmaya; çocuğu tekmelemek, yakmak, ısırarak gibi herhangi bir eylemle olabilir. Bu durum, çocuğun fiziksel bütünlüğün bozulmasına neden olur (Child Welfare Information Gateway, 2016: 6). Yaralanmalar çocuğun yaşamını tehdit edebilir, ölümcül sonuçlara neden olabilir. Fiziksel istismar bir araç kullanılarak ya da kullanılmadan olabilir. Kemer, kayış, sopa, sigara vb. araçlar istismar için kullanılabilir. Araçla ya da araçsız olsun her iki tip saldırıda da çocukların bedeninde morluklar, yanıklar, kırıklar hatta iç organlarda da yaralanmalar görülebilir. Fiziksel istismarı uygulayanlar genellikle çocuğun bakımından sorumlu kişilerdir. Çocuk evde, okulda, kreşlerde, yuvalarda istismara uğrayabilmektedir (Vatandaş, 2006: 13). Fiziksel istismar çocuğun en sık maruz kalabileceği istismar türü olarak en fazla dikkat edilmesi gereken istismar türüdür.

Fiziksel istismar tanımsal olarak ise, çocuğun anne-baba, öğretmen, bakıcı gibi çocuğa bakmakla yükümlü kişiler tarafından çocuğa zarar verecek biçimde fiziksel hasara uğratılması, yaralanması ya da yaralanma riski taşımaya neden olan kaza dışı her türlü (Fırat, 2007: 4; Özbekler ve Çoban, 2013: 141) zarar verici davranış biçimleridir. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi fiziksel istismarda istismarı yapan çocuğun yakınındaki bireylerdir. Bu durum da çocuğun kendini savunma ya da şikâyetinde bulunmasını zorlaştırmaktadır.

Fiziksel istismar çocuğun vücudunda birçok iz oluşmasına neden olduğundan dolayı diğer istismar türlerine göre teşhis edilmesi daha kolay olabilmektedir. Bunlar belirtiler genellikle, baş ve boyun bölgesinde, özellikle yumuşak dokuların yoğun olduğu bölgelerdeki sıyrık ve çürükler fiziksel istismarı düşündürür. Ayrıca karın, kalça ve göğüs bölgeleri de örselenmelerin bulunabileceği alanlardır. Özellikle korunaklı bölgelerde görülen bere ve çürükler dikkate alınmalıdır. Vücudun tüm bölgelerinde istismara bağlı yaralanmalar görülebilir. Ancak fiziksel istismarın bazen hiçbir fiziksel bulgusu olmayabilir. Bu özellikle boğulmalarda (ağız-burun tıkanması) görülebilir (Vatandaş, 2006: 14). Fiziksel istismar ile ilgili olarak dikkat edilmesi gereken nokta çocuğun normal günlük aktivitelerindeki yaralanmaları ile istismar olayı sonucu olan

yaralanmaları ayırt edebilmektir. Bu açıdan çocukla görüşme yapan uzman kişilerin bu alanda eğitilmiş ve bilgili olmaları gerekmektedir.

1.4.2. Duygusal İstismarın Tanımı

Çocuğun duygusal bütünlüğü ve iç görüşünü bozan, kişilik gelişimini zedeleyen her türlü süreğen eylem ya da eylemsizlik olarak tanımlanan duygusal istismar bütün istismar türlerine neden olan bir durum olarak da görülebilir. Gerek tanımlanmasında ve fark edilmesinde gerekse de önlenmesi ve yasal olarak kanıtlanmasında yaşanan güçlükler nedeniyle en az anlaşılan ve üzerinde daha az çalışılan istismar türüdür. Çocuğun duygusal istismarı tek başına da olabilir ya da fiziksel veya cinsel istismar ile birlikte de görülebilir. Bu nedenle en sık yaşanan istismar türü olarak düşünülmektedir. Ayrıca duygusal ihmal ve istismar çok kolay fark edilebilen bir sorun olmadığı için görülme oranı hakkında kesin bir sonuç verilememektedir (İşeri, 2006: 31). Bu sorunlara rağmen duygusal istismarında kendine yönelik bazı özellikleri bulunmaktadır. Bu özelliklerden oluşan genel verilerle oluşturulmuş birkaç tanım vardır.

Duygusal istismar; çocuğun ruhsal sağlığını ve gelişimini bozan, reddetme, aşağılama, tehdit etme, suçlama gibi söz ve davranışlara uzun dönemler boyu maruz kalmasıdır. Genellikle diğer istismar türleri ile birlikte ortaya çıkan (Şahin, 2006: 5) bir istismar olgusu olarak karşımıza çıkar. Bu açıdan bulunması için başka bir istismar olgusu çoğu zaman gerekli olabilmekte ve hatta tek başına yaşanıldığında çoğu zaman tespit edilememektedir. Ancak duygusal istismar çocukta davranışsal belirtilerle daha çok tespit edilebilmektedir.

Duygusal istismara uğrayan çocuklarda sıklıkla görülen belirtiler şunlardır (London Safeguarding Children Board, 2007: 125):

“Gelişimsel gerileme, çocuk ve anne baba arasında anormal/sağlıksız bağlanma, saldırgan veya aşırı uysal davranışlarda bulunma, ailede günah keçisi rolünde olma, özellikle okul öncesi çocuklarda donuk bakışlar, düşük özgüven ve özsaygı, aşırı

utangaçlık, çekingenlik veya başkalarıyla ilişki kurmada zorluk yaşama, tırnak yeme ve parmak emme gibi gerileme davranışları vb.”(Beter, 2010: 20).

Yukarıdaki belirtiler incelendiğinde aile yapısındaki sağlıklı durumlar ayrıca göze çarpmaktadır. Bir başka ifade ile aile içi şiddetin var olduğu ortamlarda çocukların istismara ve özellikle de duygusal istismara maruz kalma durumlarının yüksek olacağı (Hester, 2000: 97; Beter, 2010: 20) söylenebilir.

1.4.3. Çocuk İhmalinin Tanımı

"Çocuk ihmali" çocuk açısından ihtiyaç duyulan yiyecek, giyecek, barınak, tıbbi bakım veya çocuğun sağlığı, emniyeti ve refahı için gerekli olan şeylerin karşılanmamasıdır (Child Welfare Information Gateway, 2016: 6). Diğer bir tanım ise, başta anne ve baba olmak üzere, çocuğa bakmakla yükümlü kimseler ve diğer yetişkinlerin, çocuğun beslenme, giyinme, barınma, eğitim, sağlık ve sevgi gibi temel gereksinimlerini ihmal etmeleri sonucu, çocuğun bedensel, duygusal, ahlaksal ya da sosyal gelişiminin engellenmesi olarak tanımlanmaktadır (Turhan ve ark., 2006; Bahar ve ark., 2009: 53). Bir çocuk, fiziksel, duygusal ve sosyal yönlerden ihmal edilebilir (Özbesler ve Çoban, 2013: 142). İhmal davranışı çocuğun sağlığı ve psiko-sosyal gelişimini olumsuz etkiler. İhmal çoğu zaman somut bir zarar oluşturması yanı sıra her zaman zarar olasılığı taşıyan önemli bir durumdur. İhmal, hafiften (belki bir kez) çok ciddi düzeylere (sürekli biçimde ihmal edilme) kadar değişebilmektedir (Çamurdan, 2006: 35). Çocuk ihmali aslında istismardan daha sık ortaya çıkan bir durum olmasına rağmen istismar kadar etkileyici ve zarar verici görülmediği için onun kadar üzerinde durulmamaktadır. Ölüm ya da ciddi bir yaralanmayla sonuçlanmamışsa göz ardı edilebilmektedir. Oysa daha detaylı yapılan incelemelerde çocuk ölümlerinin temel nedenlerinde çocuk ihmalinin önemli bir yeri olduğu ve yıllar içinde de artış gösterdiği gözlenmektedir (Çamurdan, 2006: 35). İhmalde dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta ihmali yapanın bunu yaparken yaptığı durumun ne kadar bilincinde olduğudur. Unutulmamalıdır ki birçok toplumda bu tür davranışlar çocuğu yetiştirmede uygulanan süregelen uygulamalar olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda bize sadece ihmali değil türünü de

bilmemiz gerektiğini göstermektedir. Bu yüzden yapılan ihmal ile ilgili bazı ayrımlara gidilmiş ve çocuğa yönelik ihmalin türleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Çocuğa yönelik ihmal davranışının da birçok farklı türü bulunmaktadır. Çocuğun en üst düzeyde gelişimini sağlayacak duygusal paylaşımın olmaması duygusal ihmal, çocuğun sağlıklı gelişmesini olumsuz yönde etkileyecek şekilde tıbbi bakımı yaptırmama, geciktirme ya da önerilere uymama tıbbi ihmal, çocuğun yetenek ve becerilerine uygun eğitim olanaklarından yararlanamaması ya da desteklenmemesi eğitim ihmali, kurum ve kuruluşlarının sorumlu oldukları alanlarda duyarsız davranmaları sonucu oluşan durumlar sosyal ihmal olarak adlandırılmaktadır (www.ekin.k12.tr, 2009). İhmal, özellikle büyüme geriliği olan, psiko-sosyal uyum güçlüğü çeken, eğitim gereksinimleri karşılanmayan çocuklarda akla daha sık gelmelidir (Tıraşçı ve Gören, 2007; Bahar ve ark., 2009: 59-60). İhmal davranışı farklı açılardan çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanmaması şeklinde de tanımlanabilir.

Çocuğun ihmal ve istismar edilme nedenlerine baktığımızda bunları iki farklı grupta toplamak mümkündür. Bunlar temel olarak iç ve dış stres faktörleri olarak gruplamak mümkündür. Dış stres faktörleri; bazı ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel özellikler ailede sıkıntı yaratarak çocuğun ihmal edilmesine yol açabilir. Ekonomik yetersizlik aile için en önemli stres kaynaklarından biri olup yoksulluk, işsizlik, borçlanma şeklinde kendini gösterebilir. Aynı zamanda iyi beslenememe, yetersiz ev koşulları, sağlıksızlık gibi sorunları da beraberinde getirebilir. İç stres faktörleri ise anne-babanın kişilik yapısı, çocuğun özellikleri ve çevreye bağlı olarak çocuktan gereğinden fazla istekte bulunulması şeklinde gruplandırılabilir (Bulut, 1996, Cüceloğlu, 1998, Ünal, 2008; Bahar ve ark., 2009: 53). İhmalle ilgili olarak bu faktörler dikkate alınmalı aile ve yakınlarıyla ilgili yapılan çalışmalar buna göre belirlenmelidir. Çünkü çoğu zaman ihmal davranışı ailenin ekonomik ya da psikolojik durumları da bu tür ihmallere neden olabilmektedir. Sorun böyle bir konuya çözüm için yapılacak çalışmanın da buna göre belirlenmesi ve gerekirse ailenin desteklenerek sosyo-ekonomik olarak güçlendirilmesi şeklinde bir uygulamaya gidilmesi çok daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Çocuk ihmali önemli bir durumda çocuk yoksunluğudur. Bilindiği gibi ihmal davranışı çoğu zaman ailenin yoksunluk durumunun bir sonucu olarak oluşabilmektedir.

Bu nedenle çocuk yoksunluğu ihmal durumunu tespit ederken üzerinde ayrıca durulması ve değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Çocuk ihmalinin nedenlerine baktığımızda en sık karşımıza çıkan neden yoksulluktur. UNICEF'in "Dünya Çocuklarının Durumu 2001" raporuna göre gelişmekte olan ülkelerde doğan her on çocuktan dördü aşırı yoksulluk içindeki bir dünyaya gelmektedir. Yoksulluk tabii ki tek boyutlu bir kavram değildir ve tek başına ailelerin gelir düzeyi çocuk yoksulluğunun oranını ifade etmekte yeterli olmamaktadır. Bu nedenle UNICEF, çocuk yoksulluğunun göstergelerini şu şekilde belirlemiştir:

- Bebek ve çocuk ölüm oranları,
- Beş yaş altında düşük ağırlık,
- Beş yaşın altında düşük boy uzunluğu,
- Temiz içme suyuna ulaşan nüfus oranı,
- Tam aşılı çocuk oranı,
- İlköğretime başlayan çocuk oranı (UNICEF, 2005; Avşar Kurnaz, 2007: 49-50).

Yukarıda da görüldüğü gibi çocuk ihmali olarak görülen birçok durum aslında temelinde ailevi yoksunlukla birlikte kendini gösteren olgulardır. Bu açıdan çocuk ihmali ile ilgili çalışma yaparken sadece bilgilendirme yeterli olmamakta ayrıca destekleme gibi yapıcı çalışmalarla güçlendirilmesi gerekmektedir. Yoksa ailelerle çalışırken yapılan çalışmalar uzun vadede sorunu çözmekte yetersiz kalacaktır.

1.4.4. Cinsel İstismarın Tanımı

Çocuğa yönelik cinsel istismar uzun yıllar boyunca bilinen ancak bir o kadar süre de üzeri örtülen bir konudur. Ancak son yıllarda çocuğa atfedilen değerle birlikte çocuğa yönelik cinsel istismar üzerinde daha fazla durulmakta ve bu konu ile ilgili daha fazla araştırma yapılmaktadır. Bu araştırmalar son yıllarda çocuğa yönelik cinsel istismarda bir artışın söz konusu olduğunu göstermektedir. Yapılan araştırmalar 1998'de Amerika Birleşik Devletleri'nde çocuk ve ergenlerin binde 1.6'sının cinsel istismara uğradığı bildirilmiştir. Başka ülkelerde yapılan epidemiyolojik çalışmalarda da benzer oranlardan söz edilmektedir (Putnam, 2003; Ouyolu ve ark., 2007: 14). Batı ülkelerinde ve

Amerika’da çocuk ihmal ve istismarının bildirilmesi yasal bir zorunluluktur (Goodman ve ark., 1992). Aynı şekilde bu istismarın gerçekten var olup olmadığının delillerle kanıtlanması zorunluluğu vardır ve bu da her zaman çok kolay değildir (Olshaker, Jackson ve Smock, 2001, s.229; Bulut, 2007: 143). Buna rağmen kanıtlanan verilerdeki artışa paralel olarak çocuğa yönelik cinsel istismar ile ilgili olarak yapılan çalışmalar ve tanımlamalar artış göstermiştir. Bu çalışmaların en önemli kısmını hiç kuşkusuz çocuğa yönelik cinsel istismarın öncelikle ne olduğunun tanımlanmasıdır. Doğru bir tanımlama yapılmaması durumu kanıtlamada ya da tespit etmede hata yapılmasına neden olabilmektedir.

Cinsel istismar olgusu ile ilgili önemli bir tanım olarak Glaser’a (1991) göre: “Gelişimsel olarak olgunlaşmamış çocuk ve erişkinin tam olarak anlayamadıkları, bilgilendirilerek rıza gösterme yetisine sahip olmadıkları veya sosyal tabu ve aile rollerini çiğneyen cinsel aktivitelerde yer almalarıdır” (Taneli ve ark, 1999; Doğan, 2009: 4). Diğer bir tanım ise, çocuğun cinsel istismarı; “yetişkinlerin cinsel doyum için çocukla ilişki kurması, para için fuhuş ve pornografiye yöneltmesi” şeklinde (Akytiz. 2000: 557; Akdoğan, 2005: 4) dir. Baysal’ın tanımı ise; çocuğun erişkin tarafından cinsel uyarım, cinsel doyum için kullanılmasıdır. Irza geçme, ırza geçmeye kalkışma, sarkıntılık, teşhircilik, laf atma ve ensest eylemlerini içerir (Baysal, 2003; Akdoğan, 2005: 4). En genel tanımlardan biri olarak Çocuk İstismarı ve İhmali Ulusal Merkezi’nce yapılan tanımlamaya göre cinsel istismar “Bir çocuk ve erişkin arasında, erişkinin çocuğu cinsel uyarılma amacıyla kullanması ile gerçekleşen temas ya da etkileşim”dir. Bu tanımlama, “yaşı erişkin olmasa da suçu işleyen istismara uğrayandan en az 5 yaş daha büyük olması ya da çocuk üzerinde güç ve kontrolünün bulunması durumlarını da içerir”. En basit ifadeyle cinsel istismar çocukların, yetişkinlerin cinsel doyumunu için kullanılmalarıdır (Hobart C ve Frankel J, 2005: 21; Beter, 2010: 21). Cinsel davranışın nasıl tanımlandığına, cinsel deneyimin olup olmadığına, suçlu ile kurban arasındaki yaş farkına göre de cinsel istismarı farklı tanımlayan çalışmalar vardır (Walker ve ark, 2004; Doğan, 2009: 4). Ancak çocuğa yönelik cinsel istismar tanımlarında dikkat edilmesi gereken en önemli noktaların başında çocuğun gelişimsel olarak böyle bir eyleme hazır olmaması ve istismar eden kişi ile aralarındaki yaş farkının bulunması durumudur. Üzerinde durulan diğer bir nokta olarak çocuğun bu eylem için rızasının olup olmadığı konusudur. Ancak böyle bir

eylemde çocuğun rızasına bakmak gelişimsel olarak doğru bir bakış açısı değildir. Çünkü çocuk yaşanan eylem ile ilgili olarak karar verebilecek gelişimsel ve bilişsel olgunluğa henüz ulaşmamıştır. Bundan dolayı çocuğun rızası olup olmadığı gibi açıklamalar cinsel istismarın nedenlerini açıklamakta kesinlikle uygun görülmemektedir.

Bu bakış açısıyla hazırlanan tanımlarda ise üzerine en fazla vurgu yapılan nokta olarak çocuğun rızası ve toplumsal kabuller çıkmaktadır. Bu açıdan hazırlanan birkaç tanımda cinsel istismar: çocuğun, bir erişkin, yaşça ya da gelişimsel olarak kendinden oldukça büyük bir başkası tarafından cinsel doyumun sağlanması amacıyla ne anlama geldiğini kavrayamayacağı, gelişimsel olarak hazır olmadığı, onay vermeyeceği, yasalara ve toplumun kültürel değerlerine aykırı cinsel eylemlere karıştırılmasıdır (Şahin, 2006: 5). Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı gibi çocuğa yönelik cinsel istismar olgusu çok kapsamlı bir sorundur ve bundan dolayı ne sadece çocuk açısından ne de istismarcı açısından tek başına ele alınabilecek bir konu değildir. Bu yüzden bazı tanımlar özellikle Kara ve ark.'nın tanımlaması gibi çocuk istismarının bu noktasına değinmeyi tercih ederek; çocuk istismarını, karmaşık nedenleri ve trajik sonuçları olan, tıbbi, hukuki, gelişimsel ve psiko-sosyal olarak çok kapsamlı bir sorun (Kara ve ark., 2004; Ovayolu ve ark., 2007: 14) tanımlamaktadırlar. Bu tanımda da görüldüğü gibi çocuğa yönelik kötü muamele kapsamında cinsel istismar yaşandığı ilk andan itibaren ele alınması gereken bir konudur. Sadece çocuk açısından değil farklı birçok sorunu beraberinde getiren bir süreç olarak değerlendirilmesi gereken toplumsal bir sorundur. Bundan dolayı yaşanmaya başladığı ilk andan itibaren birçok insanı olumsuz etkilemektedir.

Son olarak cinsel istismarın kanıtlanması sorunu vardır. Bu durum tahmin edildiği gibi kolay bir konu değildir. Cinsel istismarın kanıtlanmasında en fazla kullanılan yöntem fiziksel muayenedir. Ancak tek başına nadiren tanı koydurucudur (Giardino ve Finkel, 2005; Ovayolu ve ark., 2007: 17). Çünkü olay sadece okşama ya da oral temas şeklinde olmuş olabilir ve bundan dolayı cinsel istismar herhangi bir fiziksel bulguya yol açmamış olabilir (Karan, 2001; Ovayolu ve ark., 2007: 17). Bu tür durumlarda cinsel istismarın tespit edilip kanıtlanması ya da tespit edilse bile elde yeterli kanıt olmadığı için istismarcıya karşı yasal süreçlerde yetersiz kanıt durumu olabileceğinden gerekli yaptırımların önü kapanabilir. Böyle durumlarda en önemli veri kaynağı mağdurun

vereceği ifadedir. Bunun içinde cinsel istismar mağduru çocuğun yaşadığı olayla ilgili durumu anlayabilmesi ve açıklaması gerekebilir. Çoğu zaman mağdur çocukların yaşları göz önüne alındığında çocuğun böyle bir bilinç düzeyine sahip olmasını beklemek pek mümkün olamamaktadır. Böyle durumlarda istismar vakasını aydınlatmak çok daha zorlaşmaktadır. Ayrıca istismar mağduru çocuğun cinsiyeti de burada önemli bir diğer konudur. Çünkü çocuk eğer erkeğe istismarın hem fiziksel hem de duygusal olarak kanıtlanması zorlaşmaktadır. Fiziksel olarak erkek çocuklardaki bulgular kız çocuklarındaki kadar kolay tespit edilemeyebilir. Ayrıca toplumsal olarak da erkek çocuk yaşadığı istismar olayı ile ilgili bilgi vermekten de kaçınılabilir. Bundan dolayı cinsel istismar mağduru çocukla uygulama yapılırken unutulmaması gereken nokta istismara uğrayan çocuğun bu istismardan dolayı yaşadığı duygu durumunun ne olduğu ve böyle bir durumda kendisine nasıl bir şekilde yaklaşırsa daha doğru olacaktır. Bunu yaparken cinsel istismar olaylarında çocukların anlattıkları hikâyelerin dikkatle dinlenmesi büyük önem taşımaktadır. Çünkü çocuklar, böyle bir hikâyeye uydurmak için gerekli olan entellektüel ve cinsel deneyime sahip değildirler (Karan, 2001; Yılmaz, 2009: 74). Bu da çocuğun verdiği ifadeyi doğru şekilde analiz etmenin önemini bize göstermektedir. Çocuğun dürüstlüğünün sorgulandığı ve ona karşı şüpheli tavırlar sergilendiği bir ortamda çocuktan gerçekleri anlatmasını beklemek çoğu zaman yanlıştır. Çocuğun her şeyden önce kendisine inanıldığına ve gerekli desteği göreceğine güvenmesi gerekmektedir. Yoksa süreç sadece basit bir form doldurma işlemine dönme tehlikesi altına girebilir.

Cinsel istismara uğrayan çocukta, bilindiği gibi birçok farklı duygu durum bozukluğu oluşabilir bunlar genel olarak aşağıda sıralanmıştır;

İhanet duygusu: İstismarcı çocuğun hem kendisine olan güven duygusuna zarar verir hem de çevresindeki insanlara olan güven duygusunu da zedeler. Bu durumda çocukta ihanet duygusuna neden olur.

Acizlik: Çocuk istek ve iradesi dışında cinsel amaçlı kullanıldığında ve bunu engelleyemediğinde kendini çaresiz ve aciz hissedebilir.

Damgalanma: Cinsel istismar mağduru çocuk yaşanan olaydan dolayı kötülük, utanç, suçluluk gibi duygular yaşayabilir bu durumda zamanla çocuğun benlik algısına karışır

ve kendini böyle algılamaya başlar (Polat, 2000; Davis ve Petretic-Jackson, 2000; Ovayolu, 2007: 19).

Bunların dışında da cinsel istismar sonucu ortaya çıkabilecek duygu durum bozuklukları genel olarak (Polat, 2007); depresyon, endişe korku, özsaygıda azalma, öfke, suçluluk utanç, görsel halüsinasyon, zaman algısında bozukluk (özellikle bu belirtiler olay yaşandıktan kısa süre sonra kendini göstermekte ve sonraki süreçlerde de devam edebilmektedir), uykusuzluk, mide bulantısı-ağrısı, kusma, iştahsızlık, intihar davranışı, madde kullanımı, cinsel sorunlar ve tekrarlanmaya bağlı aşırı kaygı durumu (Yılmaz, 2015: 20-22) olarak sıralanabilir.

Yapılan araştırmalar ve klinik çalışmalarda ortaya konan en önemli konulardan biri de çocuğun yaşadığı olayı üçüncü şahıslara anlattığında anlattıklarına inanılmaması durumunda çocuğun yaşadığı acizlik ve anksiyete gibi duygu durum bozukluklarının arttığı ve çocukta ciddi oranda çaresizlik duygusunun hakim olduğudur. Cinsel istismarı önlemeye yönelik çalışmalarda bu noktanın altı çizilerek istismara uğrayan çocukla ilgilenecek olan ailesine, psikologa, sosyal çalışmacılara, polise, hâkime ve diğer meslek elemanlarının da bu konuda ayrıca hassas davranılması ve çocuğa gerekli güven ve kendisine koşulsuz inanıldığı duygusunun verilmesi sağlanmalıdır. Böylece istismara uğramış çocuğun kabuğuna çekilerek iç dünyasıyla baş başa kalması önlenmelidir (Akdoğan, 2005: 9).

1.4.5. Aile İçi Cinsel İstismar: “Ensest”

Çocuk istismarında çocuğun gelişimsel ve duygusal bütünlüğüne zarar veren bir durum olarak cinsel istismar kabul edilmektedir. Çocuğun cinsel istismarı bir çocuğun tüm yaşamını tehdit eden çocuğun psiko-sosyal gelişiminde onarılması güç hasarlar bırakan bir olgudur. Çocuk pornografisi, ensest, çocuğa tecavüz, en yaygın çocuk istismarlarıdır (Akdoğan, 2005: 3). Çocuğa yönelik cinsel istismarın, çocuk üzerinde en fazla etki bırakanı şüphesiz istismarın aile bireyleri tarafından yapılmasıdır (Akdoğan, 2005: 7). Bilindiği gibi cinsel istismar olaylarının %60 veya %70'inin ebeveynler, akrabalar,

öğretmenler, komşular ya da çocuk açısından otoriteye sahip olan çocuğun tanıdığı ve güven duyduğu kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir (Taner ve Gökler, 2004; Taçyıldız, 2013: 4). Ensest; evlenmeleri hukuksal, ahlaki ve dini açılardan yasaklanmış yakın akraba olan kadın ile erkeğin cinsel ilişkide bulunmaları anlamında kullanılmaktadır (Ekşi, 1999; Akduman ve ark., 2005; Ovayolu ve ark., 2007: 15). Daha çok aile içi cinsel birliktelik şeklinde meydana gelmesi ve birçok kültürde ailenin kutsallığı gibi durumlar nedeniyle ensest olgusunun saklanması ve görmezden gelinmesi çok sık yaşanmaktadır. Bundan dolayı ensest olgusunun fark edilmesinde en önemli konu risk faktörlerinin iyi bilinmesidir.

Ensest İçin Risk Faktörleri;

- Alkol veya uyuşturucu bağımlılığı olan baba,
- Annenin sağlık durumunun kötü olması ya da evden ayrılmış olması,
- Evdeki çocukla yetişkinlerin aynı oda ya da yatağı paylaşmaları,
- Kız çocuklarında babanın ayrı yaşaması,
- Aile üyelerindeki psikolojik ya da psikiyatrik rahatsızlıkların bulunması,
- Annenin gece geç saatlere kadar çalışıp çocukları yalnız bırakması ya da çocuklara baba veya üvey babanın bakması,
- Çocuğun yaşının küçük olması (6 – 8) ve çocuğun cinsiyetinin kız olması,
- Küçük çocuklarda aniden gelişen fiziksel ve davranışsal değişimler,
- Ailenin geçmişinde daha önce ensest ilişkinin varlığı,
- Ebeveynlerde iktidarsızlık ve psikopatidir (Polat, 2000; Karan, 2001; Polat, 2006; Ovayolu ve ark., 2007: 16).

Bu faktörler dışında da birçok farklı bireysel ya da çevresel faktörler enseste neden olabilmektedir. Aynı şekilde ailede yukarıdaki özelliklerin olması mutlaka cinsel istismar-ensest durumunun olacağı anlamına da gelmemektedir. Bu şekilde de aileyi etiketlemek doğru değildir. Bu nedenle inceleme yapılırken çok dikkatli davranılması ve bu faktörlerle birlikte bunların dışındaki faktörlerinde göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Cinsel istismar-ensestin hem tespit edilirken hem de tespit edildikten sonra mağdur çocukla ve ailesiyle çalışırken tüm bireyler kendi sistemlerinde doğru bir şekilde incelenmeli ve değerlendirilmelidir. Çünkü yaşanan olay sadece çocuğu değil

ailenin yaşadığı tüm sistemi etkilemekte ve ailenin işlevlerini ve bütünlüğünü bozmaktadır. Bu durumda aile ve çocukla çalışırken sistemin daha sağlıklı olarak yeniden kurulması açısından gerekli çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bunun için öncelikle sorunun doğru bir şekilde tanımlanması, analiz edilmesi ve çözüm için kapsamlı bir planlamanın yapılması önemlidir. Ayrıca yapılacak çalışmalar için kaynakların bulunması, çocuk ve aile açısından destek sistemlerinin gözden geçirilmesi, tarafların güçlendirilmesi ve aile sisteminin yeniden inşasında çocuğun yüksek yararının birinci öncelik olarak göz önünde tutularak aile ve çocuğun bu sürecin başından en son izlem aşamasına kadar devam eden süreçte desteklenmesi gerekmektedir.

1.5. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI İLE İLGİLİ ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

Türkiye 20-30 Eylül 1990 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde toplanan Çocuklar İçin Dünya Zirvesine katılmış ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesini 15 Eylül 1990'da imzalamıştır. Bu sözleşmeyi Malezya ve ABD dışında tüm devletler imzalamıştır. Sözleşme Türkiye'de 09 Aralık 1994'te 4058 sayılı kanunla kabul edilmiş ve 27.01.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Ayrıl, 2010: 35).

Ülkemizin 1994 yılında kabul ettiği, bu doğrultuda iç hukukta birçok düzenleme yaptığı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin ilk maddesinde—Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır- denilmektedir. Böylece uluslararası arenada istisnai durumlar hariç 0–18 yaş arasındaki her insanın çocuk olduğu bildirilmekte ve kabul edilmektedir (İnci, 2010: 63).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de (1989), her çocuk temel yaşam hakkına sahiptir ve devlet, çocuğun yaşamını ve gelişimini güvence altına almakla yükümlüdür. Ayrıca çocuklar kendileri ile ilgili konularda, görüşlerini serbestçe ifade etme, kendisini ilgilendiren herhangi bir konu ya da işlem sırasında görüşlerinin dikkate alınmasını isteme hakkına sahiptir (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989: 2-5) denilmiştir.

Çocuk haklarına dair sözleşme'nin (1989: 7) bir diğer maddesinde de anne-babaların durumu ile ilgili olarak da, anne-baba, çocuğun yetiştirilmesinde ortak ve birinci elden sorumluluk taşımaktadır, denilmiş ve en önemli sorumluluğu anne-babaya yüklemiştir. Buna ek olarak, (19. Madde) “Taraflar devletler, çocuğun ana babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya kötü davranışa, ihmal ve ihmalkâr davranışa, ırza geçmeyi de içeren her türlü istismara karşı korunması için yasal, yönetsel, toplumsal, eğitsel tüm önlemleri alır” denmiştir. Bu doğrultuda taraflar devletleri çocuğun yüksek yararını korumada anne-babalarından da öncelikli olarak birinci elden sorumlu tuttuğu söylenebilir.

Ayrıca Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede (1989: 7), çocukların suistimal edilmesi ile ilgili olarak, devlet, çocuğu, anne-babasının ya da çocuğun bakımından sorumlu başka kişilerin her türlü kötü muamelesinden koruyacak, çocuk suistimalini önleyecek ve bu tür davranışlara maruz kalan çocukların tedavisini amaçlayan sosyal programlar hazırlayacaktır, denilmiştir. Bu tanımdan anlaşılacağı gibi devlete sadece sorumluları cezalandırma da değil önleme ve bu konuda toplumu bilinçlendirmek için çalışma yapması ve aynı zamanda gerekli programları hazırlama görevi de verilmiştir.

Ayrıca Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuk ihmal ve istismarında alınması gereken koruyucu önlemleri şu şekilde sıralamıştır; çocuklara kötü davranışın önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makamlara gönderilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için başkaca yöntemlerin ve uygun olması durumunda adli makamların işe el koyması yanında çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere destek sağlamaya yönelik toplumsal programların düzenlenmesi için etkin yöntemleri içermelidir.” ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadenin yer alması çocuk ihmal ve istismarında koruyucu ve önleyici çalışmaların toplumdaki tüm kurum ve kuruluşlarının gerekli çalışmayı yapması ve üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi gerektiğini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin imzalanması ve yasal zeminin buna göre düzenlenmesi kapsamında yasal mevzuatta da değişiklikler ve düzenlemeler yapılmıştır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda çocuk: henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi denilmekte, aynı zamanda Türk Medeni Kanununda da, erginliğin 18 yaşını doldurmayla başladığını

(Türk Ceza Kanunu, 2004: mad. 6) kabul edilmektedir. Bunların dışında da birçok yasal düzenleme yapılarak çocuk haklarının, Çocuk Hakları Sözleşmesi bağlamında korunması, güçlendirilmesi ve geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ancak yapılan düzenlemeler olmakla birlikte hala çocuk haklarının tam olarak sağlanması açısından uygulamalarda birçok eksiklik olduğu bilinmektedir. Buna rağmen yasal düzenlemeler çocuk hakları açısından önemli bir zemin oluşturması açısından ayrıca incelenmesi gereken konuların başında gelmektedir.

1.6. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI İLE İLGİLİ TÜRKİYE'DEKİ HUKUKSAL ZEMİN

Çocuğa yönelik kötü muamele ya da çocuk istismarı insanlık tarihi kadar eski, bir o kadar da bilinen ancak ortaya çıkarılan vaka sayısı kadar çıkarılmayan vakarın da olduğu, sosyal, psikolojik ve tıbbi bir sorundur. Bir istismar olgusunun saptanması, tıbbi ve psikolojik tedavi sürecinin dışında yasal işlemleri de zorunlu kılar. İstismara maruz kalan çocuklarda, çocukluk döneminde yaşanan istismara bağlı olarak birçok fiziksel, psikolojik ve sosyal problem görülmektedir (Bahar ve ark., 2009: 54). Ancak çözümün olabilmesi için öncelikle sorunun tanımlanması gerekmektedir. Ayrıca ülkedeki yasal mevzuatın sorunun çözümü için gerekli düzenlemeleri içermesi de çok önemlidir. Bu nedenle ülkemizdeki yasal mevzuata göz atmak sorunun kapsamı ve çözümü amacıyla yapılabilecekleri analiz etmek açısından faydalı olacaktır.

İhmal ve istismara uğrayan çocuklara ilişkin, Türkiye'deki çocuk koruma sisteminde en köklü adımlardan ilki olarak sayılabilecek yasal düzenleme 5387 numaralı ve 23 Mayıs 1949 tarihli Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun'dur. Bu kanunun kabulü ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti, korunma gereksinimi olan çocuklar sorununu bir devlet sorunu olarak kabul etmiş ve bu çocukların korunma görevini devletin üstlenmesinin gerekliliğini kabul etmiştir (Beter, 2010: 57). Ancak 5387 numaralı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun'un ömrü çok da uzun olmamış ve sadece sekiz yıllık bir zamana hükmedebilmiştir. Daha sonrasında 5395 numaralı Çocuk Koruma Kanunu 3.7.2005 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve 15.7.2005 tarihinde Resmi

Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Gökçe, 1967: 71; Beter, 2010: 63). En son olarak Türkiye’de 2828 numaralı SHÇEK Kanunu ve 5395 numaralı ÇKK bu alanda en kapsamlı kanunlar olarak kabul edilmişlerdir. 2828 numaralı SHÇEK Kanunu ve 5395 numaralı Çocuk Koruma Kanunu ihmal ve istismara uğrayan çocuklara ilişkin, yönlendirme aşamasından izleme ve değerlendirme aşamasına kadar olan bütün sosyal hizmet müdahale süreçlerinin uygulamaya konması ve bu süreçlerin tümünde çocukların yüksek yararının gözetlenmesini il ve ilçe müdürlükleri ve bağlı sosyal hizmet kuruluşlarının bir görevi olarak görmektedir (Beter, 2010: 110).

Çocuk Koruma Kanunu’nun 3. maddesinin (a) bendinde de: çocuk kavramı için; -Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi ifade eder-denilmektedir. Çocuk Koruma Kanunu Türk Medeni Kanunu’nun 18 yaşından önce çocukluktan çıkılabileceğine ilişkin istisnai durumu ifade eden ilgili maddenin hükmüne karşı durmakta, ceza kanunu ile medeni kanun arasındaki anlaşmazlığı çözmekte ve 19 yaşın altındaki her kişiyi çocuk olarak kabul etmektedir (İnci, 2010: 64). Çocuğun korunması ile ilgili olarak bunların dışında yapılan bazı diğer önemli düzenlemelerden bazıları ise:

-5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 19. Maddesi, (korunma gereksinimi olan çocuk tanımı),

-CMK’nın 52. ve 236. Maddeleri (çocuğun ifadesinin alınması ile ilgili düzenlemeler),

-2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK’nın 278. maddesi (ihmal ve istismara maruz kalan çocuğun bildirim yükümlülüğü),

- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun bazı maddeleri gözümüze çarpmaktadır.

Çocuklara yönelik kötü muameleyle ilgili olarak mevzuatta bulunan diğer yasal düzenlemelere baktığımızda bilindiği üzere 765 Sayılı eski TCK’da cinsel suçlar, “genel ahlak ve aile düzenine karşı suçlar” kısmında düzenlenmiştir. Bu bakımdan suçla korunan hukuki değer genel ahlak ve aile düzeni olduğu savunulmuştur. Ancak 5237 Sayılı yeni TCK’da cinsel suçlar, kişilere karşı suçlar bölümünde, “cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar” başlığı altında düzenlenmiştir. Bu yeni düzenleme, artık anlayışın değiştiğinin ve cinsel suçlarla korunan hukuki yararın kişinin cinsel tercihini serbestçe belirlemesi olduğunun benimsendiğinin göstergesidir. Böylelikle cinsel suçlarla korunan hukuki yararın cinsel özgürlük olduğu anlayışı yasal bir zemine

kavuşturulmuştur (Altaş, 2009: 7-8). TCK'nın 102. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği gibi “*Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar*” bölümü altında düzenlenen suçların ortak “*hukuki konusunun*”, kişilerin cinsel dokunulmazlığı ve cinsel özgürlüğü olduğunu; ortak “*ratio legis*”in ise, mağdur çocuğun erken cinsel deneyimden uzak tutulması, bu yolla çocuğun engelsiz bir biçimde cinsel gelişimini tamamlamasını sağlayarak cinsel özgürlüğünün korunması olduğunu söylemek gerekir. Kanun koyucu bunu sağlayabilmek için mağdur çocuğu hem dışarıya hem de kendisine karşı korumuş, cinsel davranışlara muhatap olmaması için, rızasına dahi itibar etmemiştir (Horozgil, 2011: 114). Yeni kanunun düzenlemesinde suç 18 yaşından küçük kişilere karşı işlenebileceğinden, bu açıdan 765 sayılı TCK'nın 414. ve 415. maddelerindeki suçlarla benzeştiği söylenebilir. Eski kanun tarafından altı madde içinde düzenlenen suçların yeni kanunda dört maddede düzenlenip birçok suçun bir maddede birleştirilmesi cezanın alt ve üst sınırları arasındaki makasın açılmasını gerektirmiştir. Bu durumda da önceki kanuna göre yeni kanun hâkimin takdir yetkisinin artırmakta (Soyaslan, 2005; Köse Şahin, 2009: 5) olduğu söylenebilir. Ayrıca Türk Ceza Kanununda yer alan “Çocukların Cinsel İstismarı” ile ilgili maddelere bakıldığında madde 103'te cinsel istismarın tanımı ve istismarcının alacağı suç miktarı göze çarpmaktadır. Yine madde 104'teki reşit olmayanla cinsel ilişkiye yönelik suç ve yaptırımların niteliği görülmekte ve cinsel tacize ilişkin TCK madde 105'in de konuyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Görüldüğü gibi aslında yasal olarak çocuk kendisine karşı işlenen suçlar açısından korunmaktadır. Ancak çocuklar kendilerine karşı işlenen suçlar açısından yasal süreçlere dâhil olma ve haklarını tam olarak kullanmaları bakımından çoğu zaman dezavantajlı durumlardadırlar. Çünkü yasal süreçlere çocuğun dâhil olması ve haklarını kullanması için öncelikle suçun ihbar ya da tespit edilmesi gerekmektedir. Ancak bilindiği gibi birçok çocuk yaşadığı ihmal ve istismar olayını üçüncü şahıslara iletememekte ve yasal haklarını kullanamamaktadır. Bundan dolayı çocuk ihmal ve istismar olayında olayın tespitinde çocukla çalışacak meslek elemanlarının çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili olarak yeterli bilgiye sahip olması ve vakaların tespitini ihbara gerek kalmadan yapabilmeleri çok önemli bir durumdur. Böylece birçok vaka erken dönemlerde tespit edilip gerekli yasal işlemler ve koruma çalışmalarının yapılması sağlanabilir.

1.7. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA TÜRKİYE'DEKİ GENEL DURUM

Çocuk ihmal ve istismarı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye açısından da önemli bir sorundur ve bu sorunun çözümü için öncelikle sorunun boyutunun tam olarak anlaşılması için araştırmalar yapılmıştır. Türkiye'de çocuk ihmal ve istismarı konusunda 1980-1982 yılları arasında sekiz ilde yapılan bir araştırmada, istismara uğrama oranı %33, tokat atma, kulak ve saç çekme oranı %25, sopa ile dövme oranı %14 olarak bulunmuştur. Eğitimsiz ailelerin %40'ı çocuklarını istismar ederken, eğitim düzeyi yüksek ailelerde bu oran %17'dir. Bir diğer araştırmada, 7-14 yaş grubundaki çocukların yaklaşık %40'ı anne ve/veya babaları tarafından dayak yediklerini belirtmişlerdir (Turhan ve ark., 2006; Bahar ve ark., 2009: 54-55). Çocuk istismarı konusunda yapılan bir diğer araştırmada %78 gibi yüksek bir oran ile duygusal istismarın ilk sırada olduğu görülmektedir. Fiziksel istismar %24 ve cinsel istismar %9 oranındadır (Turhan ve ark., 2006; Bahar ve ark., 2009: 54-55). Bu konuyla ilgili son dönemlerde yapılan kapsamlı araştırmalardan biri olarak Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile içi Şiddet Araştırması ise 7-18 yaş grubundan çocukların en az %10'unun bir tür cinsel istismara tanık olduğunu, en az %1'inin pornografik materyallere bakmaya zorlandığını, gene en az %0.5'inin de dokunma veya dokunulma gibi cinsel davranışlara zorlandığını ortaya koymaktadır. Bildirilen çocuk istismarı vakaları sayısında son yıllarda artış görülmekte, failerin ise çoğunlukla babalar veya yaşça kendisinden büyük ve üstünde otorite kurabilecek akrabalar olduğu anlaşılmaktadır (Riskler ve Çocuk Koruma, <http://www.unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=22>). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde yer alan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından Şubat 2009'da yayınlanan Türkiye'de Kadınlara Yönelik Şiddet Ulusal Araştırmasına göre kendileriyle görüşülen kadınların %7'si henüz 15 yaşına gelmeden cinsel istismara maruz kaldıklarını belirtmiştir. Saldırganların %30'u yakın akrabadır. Saldırganların yakınlık derecesi detaylı incelendiğinde görüşülen kadınların %2.4'ünün babası tarafından, %1.7'sinin erkek kardeşi/ağabeyi tarafından ve %0.6'sının üvey babası tarafından 15 yaşından önce istismar edildiği görülmektedir (Jansen vd., 2009: 64-65; Bozbeyoğlu, 2010: 6-7).

Geçmişten günümüze değişen oranlara baktığımızda Zoroğlu ve arkadaşlarının 2001 yılında yaptıkları çalışmalarında (Bahar ve ark., 2009: 55) ihmalin en sık bildirilen %16.5 ruhsal travma olduğunu, bunu sıklık %15.9 açısından duygusal istismar, fiziksel istismar %13.5, cinsel istismarın %10.7 (ensest dahil) ile takip ettiğini bildirmişlerdir. Çocukluk dönemi travmaları (istismar ve ihmal) ile kendine zarar verme ve özkıyım davranışı arasında çok güçlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Fiziksel istismara uğramış ergenlerin %43.8'i kendine fiziksel olarak zarar verme davranışı göstermektedir. Bu oran cinsel istismar kurbanı ergenlerde %45.6, duygusal istismar kurbanı ergenlerde %42 ve ihmal kurbanı ergenlerde %41.6'dır. Çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantılarıyla, ergenlerdeki kendine fiziksel zarar verme davranışları, özkıyım girişimleri ve yüksek seviyede disosiyasyon arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Kesinlik kazanan olgular incelendiğinde en sık görülen örseleyici yaşantının %54 ile ihmal olduğu, fiziksel istismarın %22, cinsel istismarın %8 ve duygusal istismarın %4 ile bunu takip ettiği belirtilmektedir. Geriye kalan olgular (%12) bu travma kategorilerine girmeyen değişik tipte istismar yaşantılarına maruz kalmaktadırlar (Bernet, 2000; Bahar ve ark., 2009: 55).

Bu oranlara bakıldığında en sık görülen istismar türü olarak duygusal istismar görülmektedir. Ancak duygusal istismarın yüksek olmasının yanı sıra fiziksel istismar ya da ihmal olaylarının çoğunun belirlenemediği de unutulmaması gereken bir diğer önemli bilgidir. Çünkü ne yazık ki Türkiye'de çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili elde edilen veriler çoğu zaman adli mercilerin ilgilendiği vakalar üzerinden elde edilmekte ve eğer bir vaka adli mercilere ulaşmamışsa konuyla ilgili verilere eklenmemektedir. Bundan dolayı aslında ihmal ve istismar oranlarının buradaki oranlardan daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında elde edilen verilerine göre adli mercilere intikal eden çocuğa yönelik cinsel istismar oranları durumun ciddiyetini göstermek için yine de önemli bir bilgi vermektedir.

Adalet Bakanlığı'nın 2008 yılına ait istatistiklerine göre "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar" ile ilgili olarak bu yılda 17151 dava görülmüştür. Toplam 861550 dava içerisinde bu suçlara ilişkin davaların oranı %2.0'dır. 12-15 yaş arasındaki sanıkların 1052'si erkek, 48'i kadın, 16-18 yaş arasındaki sanıkların 2129'u erkek, 71'i kadın, 18 yaş ve üzerindeki 19062 sanık erkek ve 999'u kadındır. Toplamda 22243 erkek (%95.21) ve 1118 (%4.78) kadın olmak üzere 23361 sanık vardır. Bu davalardaki

mağdur sayısı 23300'dür. Tüm davalar dâhilinde 1316732 sanık ve 861993 mağdur bulunmaktadır. "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar" kapsamında karara bağlanan 15366 davada toplam 21701 sanık ile ilgili olarak %40.6 (8800) mahkûmiyet, %20.7 (4499) beraat ve %38.7 (8402) diğer kararlar çıkmıştır (İnan, 2010: 4).

İlerleyen süreçler açısından Adalet Bakanlığı'nın 2014 verilerine baktığımızda ise durumun ne yazık ki daha da vahim bir hale geldiğini görmekteyiz. Adli Tıp kayıtlarına göre her ay 650 çocuk cinsel istismar vakası gelmektedir. 2014 ceza istatistiklerine göre Türkiye'de çocukların cinsel bütünlüğüne yönelik 40 bin 266 dava dosyası açılmış, karar çıkan dava sayısı 24 bin 825, mahkumiyet sayısı 13 bin 968 olmuştur. Son 10 yılda cinsel istismara uğrayan çocuk sayısı 250 bin (ilgili makamlara yansıyan), cinsel saldırı suçlarının toplam %47'si çocuğa yönelik suçları oluştururken, istismar vakalarında tespit edilen en küçük çocuk yaşı 4 olmuştur. Benzer şekilde Türkiye Psikiyatri Derneği Türkiye'de çocukların %33'ü cinsel istismara uğradığını belirtiyor (Dünya ortalaması %20). İstismarcılar incelendiğinde istismarcıların %85'inin tanıdık birisi olduğu ve istismara uğrayan çocukların %70'inin 11 yaşından küçük olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye dünyada çocuk istismarı sıralamasında (oranında) üçüncü sırada yer almaktadır. Moritanya birinci sıradadır. Türkiye'de çocuklara yönelik cinsel istismar vakaları son 10 yılda %125 artış göstermiştir (Adalet Bakanlığı, 2014; Çocuk İstismarına Yönelik Rapor, 2016: 4). Asıl önemli olan nokta bu oranların sadece adli süreçlere yansıyan kısmı olması çünkü bilindiği gibi çocuğa yönelik cinsel istismar vakalarının sadece %10-15'i adli mercilere intikal ediyor. Diğer vakalar adli mercilere intikal etmeden aile içinde farklı yöntemlerle çözülmeye çalışılmaktadır ve ne yazık ki bu çözümler çoğu zaman çocuğun yararı gözetilerek yapılmamaktadır.

Tüm bu oranlar tek başına sorunu tanımlamak ya da anlamak için tabii ki yeterli değil ama sorunun boyutunu görme açısından önemli bir öngörü sağlamaktadır. Bu oranlarla ilgili olan en çarpıcı nokta ise bu vakaların hepsinin adli süreçlerde devam etmesi yani gün yüzüne çıkmasıdır. Peki, benzer durumda olan ama gün yüzüne çıkartılmayan vakalar tam olarak ne olmaktadır. Bu sorunun birçok farklı cevabı olmakla birlikte bu cevapların birçoğu olumsuz bir içeriğe sahiptir. Çünkü bilindiği gibi erken dönemlerde ortaya çıkarılmayan ihmal ve istismar vakaları çocukların psikolojik, fiziksel ve duygusal gelişimini bozmakta çocuklarda uzun yıllar onarılamayan zararlara neden olmaktadır. Bu nedenle çocuklara yönelik ihmal ve istismar vakalarının erken

dönemlerinde önlenmesi ya da tespit edilmesi çok önemlidir. Ancak vakaları doğru tespit etme çocuk ihmal ve istismarının ne olduğunun doğru bir şekilde tanımlanabilmesi ile ancak mümkün olmaktadır.

Bu oranlarla ilgili olarak dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da en düşük seviyede uygulanan istismarın cinsel istismar olarak görülmesidir. Cinsel istismar ile ilgili bilinen en önemli durumun Türk toplum yapısının da etkisiyle bu olgunun aile içi bir sorun olarak algılanması ve çok nadir durumlarda vakanın adli mercilere taşındığı ve ortaya çıkarıldığıdır. Bunun dışındaki durumlarda yaşanan olay aile içinde kalmakta ve uzun yıllar saklanabilmektedir. Bu yüzden buradaki oranların cinsel istismar oranları ile ilgili durumu tam anlamıyla yansıttığını söylemek çok doğru olmamaktadır. Çocuğa yönelik cinsel istismar olayları ile ilgili önemli bir veri olarak çocuk yaşta yapılan evlilikler de incelenebilir. Bilindiği gibi TCK'da 18 yaş altı bireylerin evlenmesi özel durumlar hariç yasaklanmıştır. Ancak yasal olarak yasaklanmasına rağmen çocuk yaşta evlilik bilindiği gibi Türkiye'de özellikle doğu bölgelerinde çok yaygın bir durumdur.

Avrupa'daki en yüksek çocuk yaşta evlendirilen kız çocukları oranına sahip olan ülke ne yazık ki Türkiye olmuştur. Ancak dini evliliklerden dolayı bu sayı tam olarak saptanamamaktadır. TÜİK verilerine göre Türkiye'deki tüm evlenmeler içindeki çocuk yaşta evlendirilen kız çocukları oranının %28-%35 olduğu ve mutlak sayısının 181.036 civarında olduğu yönünde ifadeler bulunmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı verilerine göre çocuk yaşta evlendirilen kız çocuklarının sayısı 2010 yılında 45 bin 738, 2011 yılında 42 bin 700, 2012 yılında 40 bin 428, 2013 yılında 37 bin 481, 2014 yılında 34 bin 629, 2015 yılında 31 bin 337 olarak açıklanmıştır. Adalet Bakanlığı'nın 2014 verilerine göre, Aile Mahkemeleri tarafından açılan evlenmeye izni konulu davanın toplam sayısı 17.031'dir. Bu veri, yalnızca resmiyette görünen çocuk yaşta evlendirilen kız çocukları sayısının yüksek olduğunu göstermektedir (Çocuk İstismarına Yönelik Rapor, 2016: 42-43). Görüldüğü gibi Türkiye'de çocuk yaşta evlilik oranları azımsanmayacak kadar yüksektir ve her geçen gün artarak devam etmektedir. Yalnız burada önemli nokta bunların resmiyete geçmiş olan oranlardır ve dini nikâh adı altında yapılan evlilikleri kapsamamaktadır. Bilindiği gibi ailelerin resmi bir işlem yapmadan kızlarını evlendirmeleri Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde çok yaygın bir uygulamadır. Bu durumda görünen bu oranların aslında buz dağının sadece görünen yüzü olduğunu bize düşündürmektedir.

Çocuk yaşta evlenmelerde dünya oranlarına da bir göz attığımızda *WHO (World Health Organization)*'nin 7 Mart 2013 tarihli yayımına göre; 2011-2020 yılları arasında 140 milyondan fazla kız çocuğu evlenmiş olacaktır. Bunların da 50 milyonu 15 yaşın altında olacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca benzer bir rapor *UNFPA (United Nations Population Fund)*'un tarafından 2016'da hazırlanmıştır ve sonuçlarına göre; gelişmekte olan ülkelerde her gün 3 kızdan 1 tanesi 18 yaşından önce evlendiriliyor ya da 9 kızdan 1 tanesi 15 yaşından önce evlendiriliyor. Çocukların yaşları 8'e kadar düşebiliyor. Gelecek 10 yıl içinde her yıl 13.5 milyon kız çocuğunun 18 yaşından önce evlendirileceği öngörülmektedir. Bu durumda her gün 37.000 tane kız çocuğu evlenmiş olacaktır (Çocuk İstismarına Yönelik Rapor, 2016: 42). Bu rakamlar durumun dünyada da aslında çok iç açıcı olmadığını bize göstermekte ve sorunun çözümü için hem yerel düzeyde hem de uluslararası düzeyde acil ve ciddi önlemler alınması gerekliliğini hatırlatmaktadır.

1.8. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ ÖNLENMESİ-TBMM STRATEJİLER VE EYLEMLER PLANI

TBMM çocuklara yönelik her türlü suçla mücadele amacıyla 2014-2016 yıllarını kapsayan strateji ve eylemler planı hazırlamıştır. Bu plan içerik olarak sadece çocuk ihmal ve istismarını kapsamamakta çocuk ticareti, çocuk işçiliği, çocuğa yönelik ihmal ve istismar ve çocukların eğitimi gibi birçok alanda çocukların hakları ve bu hakların korunması ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. TBMM tarafından hazırlanan strateji ve eylemler planı içeriği bakımından çocuklara yönelik her türlü suçla mücadeleyi kapsayan genel hatları olan bir plandır. Ancak bilindiği gibi çocuklara yönelik suçlar ve ihmaller aslında bir birinden tam olarak ayrıştırılamaz. Çünkü çoğu zaman bir sorun diğer bir sorunun nedeni ya da sonucudur. Örneğin çocuk ticareti beraberinde ihmal ve istismar suçunu getirebildiği gibi çocukların eğitimindeki sorunlarda beraberinde çocuklarla ilgili istismar, çocuk ticareti gibi diğer sorunları da getirebilir. Bu açıdan bu eylem planı genel çözümler içermesi açısından önemli bir çalışmadır.

1.8.1. Stratejik Amaçlar:

TBMM çocuklara yönelik her türlü suçla mücadele amacıyla 2014-2016 yıllarını kapsayan strateji ve eylemler planının amaçları incelendiğinde öncelikli olarak yasal düzenlemelerin BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne uyumlu duruma getirmenin en temel amaç olduğu görülmektedir. Bununla ilgili olarak en kısa zamanda gerekli yasal düzenlemelerin yapılması da amaçlar arasında sayılmıştır. Bu kapsamda kurum ve kuruluşların yapılarını da bu düzenlemelere uyumlu hale getirmek de diğer bir amaç olarak sıralanmıştır. Çocuklara yönelik düzenlemelerde diğer bir önemli nokta olan sağlık ve beslenme hizmetlerinin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması da önemli bir yere sahiptir. Sağlıklı bir çocukluk hiç kuşkusuz sağlıklı bir beslenme ile ilişkilidir. Ancak tek başına yeterli bir çözüm değildir. Bu nedenle üzerinde durulan amaçlardan biri de çocuk ve ergenlerin ihmal ve istismarının her türlüşünün önlenmesi ve bunlarla mücadele için gerekli çalışmaların yapılmasıdır. Ayrıca önleyici çalışmalar kapsamında bilgilendirici çalışmalarla ve sonraki süreçler için tedavi ve rehabilite edici hizmetleri geliştirmek ve yaygınlaştırmak da amaçlar arasında yer almaktadır. Bu amaçların uygulanmasında tüm çocukların eşit haklara ve imkânlara sahip olmalarına yönelik hizmet modellerinin üretilmesi de diğer bir önemli amaç olarak belirlenmiştir (1. Türkiye Çocuk Hakları Stratejisi (2012-2016), 2011: 24-28). Görüldüğü gibi stratejik amaçlar çocukların yüksek yararının koruma ve geliştirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Belirlenen amaçlar bu açıdan olumlu olarak görülse de tek başına yeterli olmamakta ve asıl önemli olan nokta olarak bu amaçların uygulanabilirliğinin olmasıdır. Bu nedenle amaçların uygulamaya doğru bir şekilde aktarılması için stratejik eylemler planlanmıştır.

1.8.2. Stratejiler ve Eylemler:

Yukarıda belirlenen amaçların hayata geçirilmesi için bir dizi eylemler planlanmıştır. Bu kapsamda planlanan eylemler çok geniş bir şekilde planlanmış olup burada özellikle ihmal ve istismar üzerine yapılan strateji ve eylemler üzerinde durulmuştur.

Öncelikle çocuğun sağlıklı bir şekilde aile ortamında yaşayabilmesi için eğitim kurumlarından sivil toplum kuruluşlarına hatta özel sektör ve medya ile işbirliği yapılarak aile destek hizmetlerinin daha koordineli bir hale getirilmesi ve işlevselleştirilmesinin sağlanması ve böylece aile yapısının sağlamlaştırılmasının sağlanması planlanmaktadır. Böylece çocuğa yönelik her türlü ihmal ve istismar ile mücadelede ailelerin ve toplumun bilinçlenmesi sağlanarak, çocuk ihmal ve istismarının tespitinin daha hızlı bir şekilde yapılmasının amaçlanmıştır. Ayrıca gerekli önlemlerle caydırıcılığın sağlanması için önlemlerin geliştirilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması da diğer önemli planlardan biridir. Bu amaçla ihmal ve istismar alanında çalışan personelin niteliklerinin artırılması ve gerekli araç gereç desteğinin sağlanmasında planlanmaktadır. Aynı şekilde ihmal ve istismara uğramış çocuk ve ailelerine yönelik destek hizmetlerinin geliştirilmesi için de çalışma yapılması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Çocukların ihmal ve istismar ya da başka nedenlerle evden kaçma durumlarında koruma merkezlerinin kurulması ve hem aile ile hem de çocuk ile çalışma yapılması ve sağlanabiliyorsa çocuğun aile döndürülmesine yardımcı olunması da diğer bir eylem planı olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda tüm ülkeyi kapsayacak yeni bir Çocuk Koruma Sisteminin yapılmasının sağlanması üzerinde çalışılması planlanmaktadır. Aile ve çocuk koruma hizmetlerindeki sistemin revize edilip amacı, işlevi ve niteliğinin daha işlevsel hale getirilmesi için çalışılması amaçlanmıştır. Bu planların hayata doğru bir uygulanabilmesi ve koordinasyonun sağlanabilmesi için Aile ve Çocuk Bakanlığının kurulması ve örgütlenmesinin sağlanması planlanmaktadır. Ayrıca eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi ve her çocuğun eğitim hakkından tam olarak yararlanmasının sağlanarak eğitim ihmalinin önlenmesinin sağlanması da diğer bir önemli plan olarak belirlenmiştir. Tabii ki bu plan ve stratejilerin uygulanabilirliğini sağlayabilmek için mevcut yasal düzenlemelerin bu düzenlemeleri kapsayacak şekilde revize edilip bunların maddeler halinde diğer yasalara eklenmesinin sağlanması gerekliliği üzerinde de durulmuştur (1. Türkiye Çocuk Hakları Stratejisi (2012-2016), 2011: 24-29).

TBMM'nin hazırladığı bu stratejik amaç ve eylem planları içerik olarak çok kapsayıcı ve iyileştirici özellikler göstermektedir. Ancak önemli olan hiç kuşkusuz bunların hayata doğru bir şekilde geçirilmeleridir. Bu konuda yapılan çalışmalar olmakla birlikte henüz beklenen iyileştirmelerin yapıldığını söylemek doğru olmamaktadır.

1.9. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI VE SOSYAL HİZMET KURUMLARI

Türkiye’de çocuk ihmal ve istismarında en önemli yeri olan kurumlardan bazıları hiç kuşkusuz Adalet Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politika Bakanlığı ve bağlı kurumlarıdır. Öncelikli olarak 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 44’üncü maddesinde “suç isnadı ile haklarında tedbir kararı alınan çocukların korunmasına, bakımına ve rehabilitasyonuna yönelik çocuk koruma merkezleri Adalet Bakanlığı’na oluşturulur” hükmü yer almaktadır. Çocuk Koruma Merkezleri Adalet Bakanlığı tarafından ülke genelinde ivedilikle oluşturulmalıdır, denmiştir. Ancak 2253 sayılı (yıl 1979) kanun ile oluşturulması görevi Adalet Bakanlığı’na verilen Çocuk Koruma Merkezleri Adalet Bakanlığı’na oluşturulmamıştır. Bunun sonucunda 2005 yılında 5395 sayılı Kanun ile söz konusu kuruluşların oluşturulması görevi SHÇEK’e verilmiştir (TBMM Kayıp Çocuk Raporu, 2010: 493). ASPB’nin çocuk koruma ile ilgili olarak bağlı olduğu 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 03.07.2005 tarihinde yürürlüğe girmesi ile birlikte suça sürüklenen ve korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında verilen bakım, barınma ve danışma tedbirlerinin uygulanması görevi SHÇEK’e verilmiştir (TBMM Kayıp Çocuk Raporu, 2010: 471). Bu çerçevede 2828 sayılı SHÇEK Kanunu düzenlenmiştir (TBMM Kayıp Çocuk Raporu, 2010: 483). SHÇEK bu kapsamda ihmal ve istismar vakalarında, özellikle cinsel olarak istismar edilen çocuklarla ilgili müdahalelerde; Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ile birlikte müdahalede (TBMM Kayıp Çocuk Raporu, 2010: 650) bulunmaktadır.

Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı sosyal hizmet kurumları bakım ve korunma ihtiyacındaki çocuklara hizmet ve destek sağlarken farklı kurum ve kuruluşla koordineli olarak çalışma yapmaktadır. SHÇEK, Çocuk yuvaları ve evleri, sevgi evleri, yetiştirme yurtları gibi kurumlar 2828 ve 5395 sayılı kanunlar gereği mahkeme kararıyla koruma altına alınmış çocuklara yatılı bakım ve koruma hizmeti sağlarken; BSRM (Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi)’ler cinsel taciz mağduru çocuklara, KBRM (Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi)’ler suça sürüklenmiş ya da suç mağduru çocuklara yatılı rehabilitasyon hizmeti sunmaktadır. Engelli rehabilitasyon ve özel eğitim

merkezleri ise fiziksel ya da zihinsel engellilik durumu olan çocuklara hizmet vermektedirler. ASPB'nin yayınladığı 2015 yılı istatistiki raporuna göre 2015 Aralık ayı itibariyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı toplam 1233 yatılı bakım veren kurum ve bu kurumlardan hizmet alan toplam 12667 çocuk bulunmaktadır. ASPB'nin 2015 yılı faaliyet raporunda, denetiminde bulunan kurumlarda 11 adet çocuğa yönelik cinsel taciz ve istismar, 9 adet fiili livata (kadın ya da erkeğin anüs yoluyla cinsel ilişkisi) vakasına soruşturma açıldığı kaydedilmiştir (Çocuk İstismarına Yönelik Rapor: 2016, 50). Görüldüğü gibi ASPB'nin bağlı kurumları çocukların bakımı, barınması ve rehabilitasyon hizmetlerini sağlaması açısından önemli bir yere sahip olmaktadır. Ancak buna rağmen çocuk ihmal ve istismar olaylarına tam olarak önlenemediği de görülmektedir. Bu tür durumlarda çocuk istismar olayına maruz kaldıktan sonraki süreçlerde ifade almadan yargısal süreçlere varan dönemlerde de ayrıca sorun yaşayabilmektedir. Bundan dolayı istismar olayı olduktan sonraki süreçlerde çocuk açısından hasar verici olabilmektedir. Bundan dolayı çocukların istismar olayından sonraki süreçlerde daha fazla zarara uğramaması amacıyla yeni uygulamalar hayata geçirilmiştir. Bunlardan en önemlilerinden biri olarak Çocuk İzlem Merkezleri istismara uğrayan çocukların bu olayı yaşadıkdan sonraki süreçte daha az hırpalanması ve yaşanan travmanın sürekli tekrar ettirilip çocuğa zarar vermesinin önlenmesi bakımından da çok önemli bir yere sahiptir. Ancak henüz yeterli bir başarı sağlanabildiğini söylemek doğru olmaz. Bu yüzden bu çalışmaların daha kararlı bir şekilde ilerleyen süreçlerde de devam etmesi gerekmektedir. Birlikte Çocuk İzlem Merkezleri ve yapısını incelemek hem yapılan çalışmaları hem de yapılması gereken çalışmaları analiz etme açısından faydalı olacaktır.

1.9.1. Çocuk İzlem Merkezlerinin Yapısı

Türkiye'de son dönemlerde çocuk ihmal ve istismarında özellikle cinsel istismar sorunuyla mücadele için önemli çalışmalar yapılmaktadır. Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) bu çalışmalara iyi bir örnek olarak gösterilebilir. Adalet Bakanlığı cinsel istismar mağduru çocukların tanınması ve sonraki süreçlerde yaşadıkları travmalara engel olmak amacıyla Çocuk İzlem Merkezleri'ni hayata geçirmiştir. Bilindiği gibi eski sistemde

cinsel istismar mağduru çocuklar olay adli süreçlere vardiktan sonra farklı kişiler tarafından polis merkezi, adli merciler, Adli Tıp ve duruşmada farklı farklı mekanlarda tekrar tekrar ifade vermek zorunda kalıyorlardı. Bu durum da çocuğun yaşadığı ağır travma sonrası tekrar eden yoğun sorgulama süreci de çocuğa zarar verebilmektedir (Akbaş ve Sanberk, 2011: 30). Bu durum da çocuğun yaşadığı travmayı artırmaktadır. Yaşanan istismarın şiddetini artıran bu sorunlar için köklü ve kapsamlı bir çözüm getirmek amacıyla bir merkez açılması planlanmıştır. Bu çözüm istismara uğrayan çocuklar için kurulmuş bir çocuk koruma merkezidir. Bu açıdan çocuk izlem merkezleri mağduru bu süreçten en az zararla çıkması açısından önemli bir uygulamadır.

Türkiye’de ÇİM’lerin kuruluşunu öngören ilk düzenleme 04.10.2012 tarih ve 28431 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 2012/20 sayılı Başbakanlık Genelgesidir. 18.10.2010 tarihinde Ankara’da pilot uygulama olarak faaliyete geçen merkezin, 04.10.2012 tarihli Başbakanlık Genelgesi ile tüm ülke saatinde yaygınlaştırılması kararlaştırılmış ve yine aynı genelgeyle ÇİM’lerin çalışma ve yaygınlaşma sürecinin sağlıklı ve amacına uygun bir şekilde yürütülmesi için gerekli tedbirleri görüşüp karara bağlamak ve bu konuda kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonu sağlamak üzere; Sağlık Bakanlığı Müsteşarı ya da yardımcısının başkanlığında; Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Adli Tıp Kurumu Başkanlığı temsilcilerinin (bakanlıklardan müsteşar yardımcısı, başkanlıklardan başkan yardımcısı düzeyinde) katılımıyla ÇİM Yönetim ve Koordinasyon Kurulu (Kurul) oluşturulmuştur.

ÇİM Yönetim ve Koordinasyon Kurulu’nun 22.10.2012 tarihinde yapılan, genelge sonrası, ilk ve tek toplantısında, ÇİM’lerin kuruluş aşamalarına ve kurumlara düşen görevlere ilişkin alınan kararlarla işleyiş somutlaştırılmaya çalışılmış ve bu bağlamda bakanlıklar ve mülki amirlikler arasında görev paylaşımları yapılmıştır.

Sağlık Bakanlığı’na; ÇİM’lerin kurulması, tüm ekipmanın sağlanması ve görev yapacak personelin eğitimi, çocuklarla ilgili alanlarda görev yapan meslek elemanlarının ÇİM farkındalık eğitimi verilmesi görevleri,

Mülki Amirlere; Merkezlerde yapılacak hizmetlerin yerine getirilebilmesi için mekan, araç ve personel tahsisi dahil olmak üzere gereken tüm tedbirlerin alınarak işleyişin takip edilmesi; uygulamada görülen aksaklık ve çözüm önerilerininin Koordinasyon Kuruluna iletilmesi görevleri,

ÇİM'in Bağlı Olduğu Hastaneye; Çocuğun ÇİM'de bulunduğu süre içerisinde tıbbi bakımının yapılması görevi,

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl ve İlçe Temsilcilerine; Çocuğun ÇİM'de bulunduğu süre içerisindeki aynı ihtiyaçlarının karşılanması görevi verilerek karara bağlanmıştır (Çocuk İzlem Merkezi Türkiye Raporu, 2015: 7-8). Yapılan bu görevlendirmeler kapsamında koordineli bir şekilde mağdur çocuğun suçtan daha fazla zarar görmeden gerekli tedbirlerin alınması amaçlanmıştır ve merkezlerin işleyişi de buna göre düzenlenmiştir.

Bu merkezin amaçları ve işleyişi aşağıdaki şekildedir.

1.9.2. Çocuk Koruma Merkezinin Amaçları

- İstismar mağduru çocuğun güvenli bir ortama götürülerek istismar olayının tekrarlanmasının önlenmesi,
- Çocuktaki travmanın etkilerinin azaltılması için merkezdeki destekleyici ve güvenli ortamdaki yararlanması,
- Eğer çocukta istismar şüphesi varsa öncelikle çocukla ön inceleme yapılması ve bu süreçte çocuğun kalabileceği güvenli bir ortam oluşturulması,
- Çocuğa yaşadığı travmanın etkilerini nasıl tedavi edileceğine ve nasıl bir hizmet modeli uygulanacağına karar verilene kadar, barınma, beslenme, giyim, sağlık, güvenlik ve eğitim gereksinimlerinin karşılanması,
- Çocuğa ilişkin inceleme ve tedavi aşamasında gerekli görülen sağlık, eğitim, kolluk kuvvetleri, hukuk ve adalet sistemi gibi sistemlerle işbirliği yapılması gereken diğer kamu ve gönüllü kuruluşlar ile oluşturulacak protokoller aracılığıyla eşgüdüm ve hizmet sağlanması,
- Ön inceleme sürecinde ve kısa süreli mesleki müdahale gerektiren olgularda, tedavi süresince, çocuğun barınması ve korunmasının sağlanması,
- Korunma altına alınması gereken vakalarda, çocuğun kalabileceği uygun bir kuruluş bulunana kadar ki süreçte geçici bir süre barınması sağlanırken ve çocuğun merkezde kaldığı sürede tedavisinin sürdürülmesi,

- Halka ve ailelere cinsel istismar mağduru çocuklarla ilgili gerekli eğitimlerin yapılmasıdır (TBMM Kayıp Çocuk Raporu, 2010: 437-438).

1.9.3. Çocuk Koruma Merkezinin İşleyişi

Çocuk Koruma Merkezi içinde istismar mağduru çocuğun ifadesinin alınması, muayenesinin yapılması ve raporunun hazırlanması için gereken tüm personel (hekim, adli tıp uzmanı, hemşire, psikolog, sosyal çalışmacı vb.) ve ekipmanının bulunduğu, işlemlerin her aşamada çocuğun yüksek yararı gözetilecek şekilde yürütüldüğü bir sistemdir.

İstismar mağduru çocuğun hangi kurumdan yönlendirildiğine bakılmaksızın adli merciler ve kolluk kuvvetleri haberdar edilir ve en kıza zamanda sivil bir araçla çocuğun çocuk izlem merkezine ulaşması sağlanır.

Bu merkezde çocuğun ifadesi uzman personeller tarafından ses ve görüntü kaydı yapılan aynalı bir odada alınır. Çocuğun ifade verdiği sırada aynanın diğer tarafında bulunan odada gerekli personel olarak savcı, kolluk kuvveti, SHÇEK personeli ve avukatı bulunarak ifadeyi izlerler. Eğer ifade sırasında bir müdahale ya da çocuğa soru sorulması gerekiyorsa telefon ya da telsiz gibi ekipmanlarla gerekli bilginin alınması veya gerekli durumlarda müdahale edilmesi sağlanır. Böylece çocuğun yaşadığı istismar olayı ile ilgili olarak farklı kurumlarda farklı kişilere tekrar tekrar ifade vermesi engellenmiş olur. Ayrıca kuruma gelen çocuğun muayenesi merkezde bulunan hekimler (çocuk hekimi, çocuk cerrahisi uzmanı, kadın doğum uzmanı, çocuk psikiyatristi) ve adli tıp uzmanı tarafından yapılır. Vücudun tümü (cinsel organlar da dâhil olmak üzere) detaylıca muayene edilerek fiziki bulgular görüntülü olarak kaydedilir. Adli süreçler devam ettiğinde çocuğun ifadesine tekrar başvurulması ya da muayene edilmesi gerekirse eldeki kayıtlar kullanılır ve çocuğun tekrar aynı süreci yaşamayı engellenir. Çocuk koruma merkezinde, adli personel gözetiminde alınan ifade ve muayene bulgularına dayanılarak verilen rapor, çocuğun daha sonra Adli Tıp Kurumu'na sevk edilmesi gerekliliğini de ortadan kaldırır.

İstismar mağduru çocukla yapılan adli görüşme ve muayene sürecine paralel olarak çocuğun tedavisi de bu merkezde başlar. İlk müdahale sürecinde çocuğun kısa süreli

koruma ve tedavi tedbiri bu merkezde yürütülür. Ailenin de psikolojik destek gereksinimi bu merkezde karşılanmaya başlar (TBMM Kayıp Çocuk Raporu, 2010: 437-438).

Görüldüğü gibi çocuk izlem merkezinde çocuğun adli sürece ilk girdiği andan itibaren çocuğun bu süreçten en az zararla çıkması için multidisipliner bir uygulama yapılmaktadır. Böylece cinsel istismar mağduru çocuğun ifade alma süreçleri boyunca travma yaşamasının önüne geçmesinin yanı sıra diğer meslek elemanlarının destekleyici çalışmaları ile örseleyici deneyimin etkilerinin azaltılması sağlanmaktadır. Ayrıca çocuğun güvenli bir ortamda barınması sağlanarak kendini güvende hissetmesi ve sonraki süreçler açısından korku ve kaygı yaşamasının da önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Bilindiği gibi istismar mağduru çocukların en önemli korkularının başında bu süreçle tek başına başa çıkma korkusu ve sonrasında ona ne olacağı ile ilgili belirsizlik gelmektedir. Çocuk izlem merkezleri bu açılardan çok önemli bir eksikliği gidermekte ve çocukların gerekli desteği alması ve hem merkezde kaldıkları süreçte hem de sonraki süreçte çocuğun yüksek yararının gözetilmesi sağlanmaktadır.

1.10. İHMAL VE İSTİSMARIN ÇOCUĞUN PSİKO-SOSYAL GELİŞİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Çocuk ihmal ve istismarının çocuk üzerinde sosyal, psikolojik ve davranışsal birçok olumsuz etkisi vardır. Hem fiziksel hem de psikolojik ve duygusal olarak çocuk büyük hasara uğramaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre dünyada 1-14 yaş grubundaki 40 milyon çocuk istismar veya ihmale uğramakta, desteğe ihtiyaç duymaktadır (Şimşek ve ark., 2004; Bahar ve ark. 2009: 52). Yaşanan istismar ve ihmal durumu çocukluk yıllarını etkilediği kadar yetişkinlik dönemini de etkilemektedir. Çocukluk dönemi travmaları yetişkinlikte madde kullanımı ve psikolojik problemler gibi birçok negatif sonuca neden olabilmektedir (Bryer, Nelson, Miller ve Krol, 1987; Putman, 2003; Yılmaz, 2009: 72).

Çocukta fiziksel istismarın belirtileri genellikle dışarıdan fark edilecek düzeydedir. Ancak daha hafif olguların fark edilmesi güçtür (Topbaş, 2004; Yılmaz, 2009: 72).

Hafif ya da şiddetli fiziksel istismara maruz kalma çocukta kendini aşırı kontrol etme veya agresif davranışlar sergileme, fiziksel temas ve insanlardan korku, konuşma ve gelişimde gerilik, okul zorlukları, bilişsel yeteneklerde bozukluk ve akademik başarısızlık (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999; Taner ve Gökler, 2004; Yılmaz, 2009: 72), saldırganlık ve suça yönelme (Page, 2004; Yılmaz, 2009: 72), maddenin kötüye kullanımı, dikkat eksikliği, kaygı bozuklukları gibi davranışsal ve psikolojik sonuçlar ile kendini gösterir (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999; Yılmaz, 2009: 72).

Duygusal istismara maruz kalan çocuklarda, sosyal ilişkilerde bozukluk, kendine güvende azalma, intihar davranışı, kişilik bozuklukları (Mullen, Martin, Anderson ve ark., 1996; Yılmaz, 2009: 72) gibi sonuçlar görülmesinin yanında bu istismar türü uzun dönem psikolojik işlevsellik üzerinde diğer istismar türlerinden daha fazla olumsuz etkiye sahiptir (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999; Yılmaz, 2009: 72).

Cinsel istismara uğrayan çocukların hem travmayı izleyen kısa dönemde, hem de travma sonrasındaki uzun dönemde ağır ruhsal sorunlar yaşama riskine sahip oldukları belirtilmiştir. İstismar mağduru çocuklarda sıklıkla depresyon, intihar düşüncesi, benlik saygısında azalma, öfke tepkileri görülebilmektedir (Pelcovitz, Kaplan ve Goldenberg, 1994; Yılmaz, 2009: 73).

Unutulmamalıdır ki ihmal ve istismarın çocuk üzerindeki etkileri; ihmal ve istismarın şekli, sıklığı, çocuğun yaşı, cinsiyeti, yakın çevrenin tepkileri, çocuğun çevresinden destek görüp görmediği gibi birçok farklı unsur tarafından etkilenir. Ancak içeriği ne olursa olsun ihmal ve istismar, çocuk için travmatik bir yaşam deneyimidir. İhmal ve istismarın, çocuğun fiziksel, psikolojik, sosyal gelişimini bozan, onu sekteye uğratan ciddi etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler aşağıda genel olarak sıralanmaya çalışılmaktadır:

- Fiziksel etkileri olarak, vücutta kazayla olmayan kırıklar, çıkıklar, iz bırakacak yaralar, engelli olma ya da ölme,
- Duygusal etkilerine baktığımızda ise, zihinsel gelişim gerilikleri, akademik hayattaki başarısızlık veya düşüş, düşük benlik saygısı, yaşlılarıyla ya da yetişkinlerle iletişim kurmakta zorlanma, depresyon, dürtü kontrol bozuklukları,
- Davranışsal etkileri ise daha çok yalan söyleme, çalma, tırnak yeme, tikler gibi davranış bozuklukları, uyku bozuklukları, yeme bozuklukları, şiddet içeren ya

da saldırgan davranışlar gösterme, alkol ve madde kullanımına yönelme, kendine zarar verme, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), yetişkinlik dönemi için yeterli ebeveynlik becerisi geliştirememesi, çocuğun ihmal ve istismar davranışını normalleştirilmesi bu nedenle ihmal ve istismarın sürekli mağduru veya uygulayıcısı hale gelmesi, yaşına uygun olmayan şekilde cinselliğe ilgi duyma ve cinsellik hakkında bilgi sahibi olma, abartılmış cinsel davranış olarak sıralanabilir.

Bu etkiler her ihmal ve istismar mağduru çocukta aynı biçimde ve etkide görülecek demek doğru değildir. Ancak unutulmaması gereken temel nokta, ihmal ve istismarın çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileme riskinin son derece yüksek olduğudur (Çoban, 2013: 107-108). Bu belirtiler ortaya çıktıktan ne kadar kısa süre içerisinde tespit edilir ve gerekli müdahale yapılırsa ihmal ve istismar mağduru çocuğun ilerleyen dönemlerinde daha sağlıklı bir birey olarak yaşamına devam etmesi ve topluma kazandırılması sağlanabilir.

Görüldüğü gibi çocuğa yönelik tüm ihmal ve istismar türleri farklı farklı birçok soruna neden olmakla beraber genelde çocuğun psiko-sosyal gelişimini aksatması, yaşamını sağlıklı bir şekilde devam etmesinin önüne geçmesini ve topluma sağlıklı bir birey olarak katılmasını engellemektedir.

1.11. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI AÇISINDAN RİSK FAKTÖRLERİ

Çocuğa yönelik olarak ihmal ve istismar olgusunun bazı durumlarda daha sık yaşandığı yapılan birçok araştırma ile tespit edilmiştir. Bu araştırmalara göre çocuk ihmal ve istismar olgusunda risk durumunu artıran nedenler: evlilik dışı doğan çocuklar, özürlü çocuk, hızlı sosyo-kültürel değişimlerde büyüyen çocuklar, bazı toplumlarda kız çocuklar, gebe annenin diğer çocuğu, standart barınma koşullarına sahip olmayan çocuk, savaşın olduğu ülke ve şehirdeki çocuklar, işsiz veya ekonomik sorun yaşayan aile çocukları, üvey ebeveynle yaşayan çocuk, aile içi geçimsizlik, çok genç anne, eğitimsizlik, alkol-uyuşturucu bağımlısı ebeveyn, ailede ruhsal hastalık öyküsünün olması, kendisi de istismar görmüş kişinin çocuğu, istenmeyen gebelik sonrası doğmuş

çocuk istismara aday çocuktur (Nurcombe, 2000, Runyan ve ark., 2002, Topbaş, 2004; Bahar ve ark., 2009: 55) denilmektedir. Özetlemek gerekirse çocuktan kaynaklı durumlar olarak, engelli olma, fiziksel veya kronik bir hastalıkla dünyaya gelme durumu, zor çocukluk geçirme (çok ağlama, diğer insanların kendini sevmesine izin vermeme vb), üvey ya da gayri meşru çocuk olma, kız çocuk olma, ailede günah keçisi ilan edilme, aşırı hareketli olma, ailenin beklentilerini karşılayamama gibi nedenler yer alır (Özbesler ve Çoban, 2013: 144). Aileden kaynaklı nedenlere de baktığımızda, anne babanın ruhsal hastalıkları (şizofreni, depresyon vb.), anne babanın geçmiş deneyimleri, uyuşturucu madde bağımlılığı ve alkolizm, aile içi şiddet, maddi yoksunluk (Beter, 2010: 13) olarak sıralanabilir. Ayrıca toplumsal nedenler olarak da genel olarak ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve kültürel şartlar gösterilebilir. Toplumda çocuğun nasıl algılandığı, kültürel olarak kabul edilen çocuk yetiştirme yöntemleri, kadın ve erkek arasında eşitliğin olup olmaması, toplumda aileye yüklenen anlam, toplumun bilgi ve bilinç düzeyi, toplumun ekonomik gelişmişlik düzeyi, toplumda çocuğa yönelik politika ve buna bağlı oluşturulan hizmetlerin ve bu hizmetlere ayrılan maddi kaynağın (Özbesler ve Çoban, 2013: 144) ne olduğuna göre risk faktörleri değişmektedir. Bu risk faktörlerin bilinmesi yapılacak çalışmalarda bazı yararlar sağlamakla birlikte dikkat edilmesi gereken nokta her risk faktörüne sahip olunan durumda ihmal ve istismar olmamaktadır. Bundan dolayı bu risk faktörlerine yapılan görüşmelerde dikkat etmek gerekmektedir birlikte bunların dışındaki durumları da önemsemek ve ayrıca her risk faktöründe istismar olayı aramamak ve bunları çocuk ve aile açısından etiketleyici bir unsur olarak görmeyerek insanlara karşı ön yargılı yaklaşmamak da önemli bir durumdur.

1.12. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA KARŞI KORUYUCU ÖNLEMLER

Çocuk ihmal ve istismarında çocukların korunması öncelikle onların doğru bir şekilde tespit edilmesiyle mümkün olabilmektedir. Çocuklar yaşadıkları ihmal ve istismar olaylarında dışarıya karşı duygusal ve davranışsal birçok belirti göstermektedir. Bu belirtilerin doğru bir şekilde analiz edilmesi mağdur çocukların erken tespit edilip

gerekli koruyucu çalışmaların başlatılması açısından hayati öneme sahiptir. Bu açıdan ihmal ve istismar edilen çocukların gösterdikleri genel özelliklere bakmak faydalı olacaktır.

İhmal ve istismar edilen çocuklar aşağıdaki özellikleri gösterebilirler:

- Düşük benlik saygısı,
- Cinsel ilişkiden kaçınma ya da cinselliğe karşı aşırı istekte bulunmak,
- Başkalarına güvenememe veya bağlanma sorunları,
- Saldırgan, yıkıcı ve bazen yasadışı davranışlar,
- Öfke kontrolünde sorunlar,
- Kendine zarar verme davranışları, intihar düşünceleri ya da eylemi,
- Pasif, geri çekilmiş veya korkmuş davranışlar,
- Yeni ilişkilere veya etkinliklere girme korkusu,
- Duygu durum bozuklukları ve kaygılar,
- Okul sorunları veya başarısızlık,
- Üzüntü duyguları veya diğer depresyon belirtileri,
- Uyuşturucu ve alkol bağımlılığı,
- Uyku sorunları, kabus görme (American Academy Of Child And Adolescent Psychiatry, 2014) gibi sıralanabilir.

Yukarıda sayılan belirtiler ışığında tespit edilmiş ya da kendisi veya bir başkasının ihbar durumu ile tespit edilmiş çocuğun korunması amacıyla yapılması gereken bir dizi uygulama bulunmaktadır. Çocuk ihmal ve istismarına karşı koruyucu önlemler konusunda başlıca meslek kuruluşu olan Uluslararası Sosyal Çalışmacılar Federasyonu, bu konuyla ilgili olarak üç temel uygulama alanı belirlemiştir. Bu alanların özellikleri aşağıdaki gibidir:

• **Toplumsal değişimin teşvik edilmesi:** İhmal ve istismara maruz kalmış ve bundan dolayı yardım ya da destek talebinde bulunan birey, grup ve ailelerin yaşadıkları sorunların incelenerek koruyucu çalışmalarla önlenabilir sorunlarının tespit edilmesi ve bu konudaki ihtiyaçların karşılanması amacıyla eldeki bulgularla gerekli çalışmaların yapılması;

• **İnsan ilişkilerinde karşılaşılan sorunların çözümü:** Birey, aile veya gruplar arasında ya da onların toplumla olan sorunlarına ayrıca yasal kurum ve kuruluşlarla olan sorunların çözümü;

- **İnsanların iyi olma hâllerini kendi kendilerine sağlayabilecek şekilde güçlendirilmesi:** İnsanların yaşadıkları sorunların çözümüne yardım ettikten sonraki süreçlerde yardıma bağımlı kalmadan kendi ihtiyaçlarını sağlayabilecek yeterliliğe sahip olmaları konusunda destek sağlanması ve bunun sürdürülebilir olmasının sağlanması (UNİSEF, 2013: 6).

Yapılan araştırmalar doğrultusunda çocuk istismarına bağlı ölümlerin %61 gibi yüksek bir oranın aslında korunabilir olduğu bulunmuştur. Koruma önlemlerini birincil, ikincil ve üçüncül koruma önlemi olarak ele alınabilir. Birincil koruma şiddetin ortaya çıkmasını önlemeye yönelik çalışmaları, ikincil koruma erken tanı ve tedavi çalışmalarını, üçüncül koruma ise şiddete maruz kalmış kişinin rehabilitasyon çabalarını kapsar (Turhan ve ark., 2006; Bahar ve ark., 2009: 60). Bu aşamaları kısaca önleme, tanı-tedavi ve rehabilitasyon aşamaları olarak da açıklayabiliriz.

Birincil korunma, halka yapılacak eğitimi, şiddeti tanımlamaya ve kriz durumundaki girişimlere yönelik sağlık ekibine yapılacak eğitimi, şiddet ve istismar ile ilgili risk gruplarının tanımlanmasını, risk altındaki kişilere danışmanlık ve koruyucu hizmetlerin sağlanmasını, çatışma ve stres yönetimini içerir (Bildik, 2002, Keskin ve Çam, 2005: 122).

İkincil önleme çalışmaları, genellikle ihmal ve istismara maruz kalan kişilerle ilk temasta bulunan ekibin çalışmalarını içerir (Keskin ve Çam, 2005: 122). Bu aşamada üzerinde durulması gereken en temel nokta çocuğun yaşadığı olaydan dolayı hissettiği utanç ve suçluluk duyguları ile çalışılmasıdır. Burada önemli olan nokta çocuğun yaşanan olay ile ilgili olarak sorumluluğunun olmadığını ona açıklanabilmesidir. Çocuğa karşı yargılayıcı davranışlardan kaçınılması gerekmektedir (Bahar ve ark., 2009: 60).

Üçüncül önleme çalışmaları, ihmal ve istismar olayının gerçekleştiği durumlarda çocuğun yaşadığı zararın en aza indirilmesine yönelik, tekrarlanmasını önleyici, tedavi ve rehabilite edici çalışmaları kapsar. Bu çalışmaların doğru bir şekilde sağlanması için sadece istismar mağduru ile değil istismar edenlerin de tedavi ve rehabilite edilmeleri gerekmektedir (Bildik, 2002, Turhan ve ark., 2006; Bahar ve ark., 2009: 60). Bu koruma çalışmalarının başarılı olması için öncelikle bu alanda çalışacak meslek elemanlarının bu alanda yeterli bilgi ve birikime sahip olması gerekmektedir. Ayrıca

meslek elemanların diğer meslek elemanları ile koordinasyonlu olarak çalışabilmesi de gerekmektedir. Çünkü ihmal ve istismar çok kapsamlı ve etki alanı çok geniş olan bir olgudur. Bu tür olgularda sadece mağdur ve fail değil tüm çevre işin içine dâhil edilerek çalışma yapılması gerekmektedir. Bunun içinde bu alandaki meslek elemanlarının multidisipliner bir yaklaşım içinde olması yapılan çalışmanın başarısı açısından çok önemli bir durumdur.

1.12.1. Bir Çocuk İstismar Edildiğini Açıklarsa Ne Yapılmalıdır!

Çocuk ihmal ve istismarında en başından beri vakaların tespit edilmesinin zorluklarından bahsettik ancak asıl önemli olan konulardan biri de vaka ile karşılaşıldığında ne yapılması gerektiğidir. Eğer bir istismar vakası ile karşılaşırsa ya da istismar edilen çocuk yardım isterse yapılması gerekenler aşağıda kısaca açıklanmaya çalışılmıştır;

- 1. Çocukla rahat ve özel olarak konuşabileceğiniz bir mekan bulun:** Bu konuşmanın üçüncü şahıslarla kesilmeyeceği ve çocuğun huzursuz hissetmeyeceği bir ortam olması çok önemlidir.
- 2. Masanın arkasında oturmayın.** Çocuğun yanında olun, onu sakinleştirici ve destekleyici olun.
- 3. Çocuktan izin almadan ona dokunmayın.** Kişisel alanına saygı gösterin ve o istemedikçe fiziksel temastan uzak durun.
- 4. Etkin dinleme yapın ve tepkilerinizi sakın bir şekilde gösterin:** Onu dinlediğinizde sizin onu anladığınızı ve önemsendiğini hissettirin. Tepkilerinizi asla onun ürkeceği ya da utanacağı bir şekilde göstermeyin. Kişisel merak öğeleri için soru sormayın. Anlatımı onun istekleri üzerinden şekillenmesine izin verin.
- 5. Çocuğun dilinden konuşun:** Karmaşık ve anlaşılmaz bir dil kullanmayın. Çocukların anlayabileceği yalınlıkta cümleler kurun.
- 6. Çocuğu yaşadığı olayları anlatmaya cesaretlendirin:** Çocuğa herhangi bir şekilde olumsuz tepki almayacağı ile ilgili cesaret verin ve anlatacağı şeylerle ilgili cesaretlendirin. Bunu yaparken çocuğa gereksiz baskı yapmamaya da özen gösterin.

7. Çocuğa şöyle söyleyin:

“Sana inanıyorum”, “Bana söylediğine çok memnun oldum”, “Bu senin hatan değil”, “İstismar doğru bir şey değil” gibi destekleyici cümleler kurun.

8. Yazıyla kaydedin: Yapılan görüşmeyi kayıt altına alın.

9. Çocuğu istismarı ile ilgili konuştuğu için takdir edin. Çocuk kendisiyle ilgili bir olayı başkasının başından geçmiş gibi anlatabilir. Yine de onu takdir edip konuştuğu için doğru bir şey yaptığını dile getirin.

10. İstismarı gerekli kurum ve kuruluşlara bildirin: İstismarı bildirmek için okul-kuruluş ya da yerel çocuk koruma kurumlarına-yetkililerine (rehber danışmana) haber verin.

11. Gizlilik ilkesine saygı gösterin: İstismar olayını okulda bu konuda sorumlu kişi dışında başka biriyle konuşmayın (İnsan Hakları Derneği, 2008: 31-32).

Bu maddelerin çoğunu olabildiğince gerçekleştirmek için çabalamak çocuk ihmal ve istismar vakalarında çocukların olayla ilgili konuşma ve sonrasında yapılacak çalışmalarda çocuğun sağlıklı bir güven ilişkisi geliştirmesi ve çalışmaya katılımı açısından çok yardımcı olacaktır.

1.13. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA AİLE İLE ÇALIŞMA

Çocuk ihmal ve istismarında çocukların bazılarında çocuğun ebeveyni, vasisi ya da yasal temsilcisi kendisini terk etmiş ya da kendisine kötü muamelede bulunmuş veya tacize maruz bırakmış ya da ebeveyni, vasisi ya da yasal temsilcisi, bir başkasının çocuğa kötü muamelede bulunmasına ya da çocuğu kötüye kullanmasına izin vermiş olabilir. Bu kişiler çocuğun yüksek yararı ile ilgili olan durumlarla ilgili olarak gerekli geçim, eğitim, sağlık hizmetleri sunmayı reddediyor ya da bakım, sağlık, rehberlik veya esenliği için gerekli olan diğer temel ihtiyaçlarını karşılamıyor (Child Welfare Information Gateway, 2016: 7) olabilirler. Aile çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamadan çocuğu doğrudan ihmal ve istismar etmeye kadar farklı olumsuz davranışta bulunabilir. Bu tür durumlarda mevcut durumun kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi ve durumun tam bir değerlendirmesinin yapıp çocuğun şu anki ve sonraki süreçlerde durumunun ne olacağı ile ilgili olarak yapılacak planlama için çevresi içinde

birey yaklaşımı kapsamında çocuk ve aileyle görüşülmesi gerekmektedir. Bundan dolayı çocuk ihmal ve istismarında aileyle çalışma ayrıca üzerinde durulması gereken çok önemli bir konudur.

Çocuklarını istismar eden anne babalarla ve çocukları başkaları tarafından istismara uğrayan anne babalarla çalışmaya, ailenin ve çocuğun kapsamlı bir psiko-sosyal değerlendirmesi yapılarak başlanmalıdır. Ailenin geçmiş yaşantısı, anne babalık rolleri, anne babanın psikolojik ve psikiyatrik değerlendirmesi, ailenin yapısı, dinamikleri, sosyal değerleri, sosyal destek sistemleri ile çocuğun fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyal gelişim düzeyi ve sorunları belirlenmelidir. Bu değerlendirme de bu bileşenlerin biri ya da birkaçı üzerinde durulabileceği gibi bunların dışındaki etkenler de ayrıca göz önüne alınmalıdır. İhmal ve istismarın faili ve mağdurlarının, sosyal çevre ve kişisel yaşamları değerlendirilerek, aileyi ve bireyi birbirine bağlı sistemler olarak görerek çevresi içinde birey bakış açısından bakmayı gerektirmektedir. Sistem yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilen aileyle çalışmanın odağında, istismar faili ve mağduru olarak biçimlenmiş rolleri, bozulmuş iletişim biçimlerini ve sağlıklı bir şekilde örülmüş olan güç ilişkilerini tanımlayıp, yeniden düzenleme yapılmalıdır (Council Report, 1994: 16; Öztürk, 2009: 93). Ailenin yeniden yapılandırılması ve güç ilişkilerinin yeniden kurulmasında en önemli noktalardan biridir. Aile bireylerinin kendine biçilmiş roller ile kendilerine uygun gördükleri rollerin arasındaki denge sağlanmalıdır. Çünkü aile bireyleri her zaman onlardan beklenen kişi olmaya istekli olmayabilir ve diğer bireyler ile bu yüzden çatışma yaşayabilirler. Zaten ihmal ve istismar durumunda aile yapısı zarar görmüşken bir de rol çatışmalarına neden olacak çelişkilerle aile bireyleri zorlanmamalı ve aile yapısı yeniden oluşturulurken tüm ailenin sürecin içine aktif olarak katılmaları sağlanmaya çalışılmalıdır.

Çocuklarının bakımını aksatma konusunda en tutarlı şekilde rapor edilen risk faktörü, yüksek sayıdaki sosyo-ekonomik sıkıntılardır. Özellikle bu konudaki sorunlar anneler tarafından daha sık kendini göstermektedir. Çocuk ihmal ve istismarında annelerle ilgili diğer önemli risk faktörleri hamilelik sırasında veya bebeğin ilk yıllarında madde kullanan anneler, (Sarkola et al., 2007; Tsantefski et al., 2014; Canfield ve ark. 2017: 20) annenin eğitim düzeyinin düşük olması ve doğum sırasındaki işsizlik (bunda özellikle annenin ilk yıllarda bebek bakımı kaybıyla da ilişkilendirilebilir) (Sarkola et al., 2007; Canfield ve ark. 2017: 20-21), evsizlik, düşük sosyo-ekonomik statüde diğer

önemli faktörler arasında sayılabilir. Annenin durumu çocuk ihmal ve istismarında çok önemli bir yere sahiptir. Çünkü anne sosyo-ekonomik olarak ne kadar güçlü bir yere sahip olursa çocuğun aile içinde daha güvende olması ve aile dışında daha sağlıklı sosyal çevrede bulunması açısından desteklenmesi artmaktadır (Canfield ve ark. 2017: 20-21). Bu tür durumlarda aile ile ilgili oluşturulacak çalışmada sosyal çalışmacı kaynak bulucu ve güçlendirme yaklaşımı kapsamında güçlendirici yönlerini ön plana çıkararak çocuğun ve ailenin yaşanan süreçten daha sağlıklı ve güçlü çıkmaları ve yaşanan sorunların tekrarlanmasının önüne geçilmesi için alınacak önlemlerin planlanması aşamalarında vaka yöneticisi görevlerini üstlenmelidir. Böylece yapılan çalışma kısa vade de değil tedavinin sonrasındaki izlem aşaması dahil daha sonrasındaki uzun vade de etkisini göstererek, çocuğun ve ailenin psiko-sosyal iyilik halinin güçlendirilmesi, korunması ve devamlılığın sağlanması açısından daha başarılı olmasını sağlayacaktır. Bu müdahalelerin yanı sıra stres yönetimi, sosyal beceri eğitimi ve sözel olarak anne babanın çocuğu uygun tutumlarla ele alması konusunda ele alınması sürecinde bilişsel davranışçı yaklaşım ve müdahaleler de kullanılabilir (DePanfilis, 2006: 58; Özbesler ve Çoban, 2013: 150).

Çocuk ihmal ve istismar olgusu ile çalışacak meslek elemanlarından biri olarak sosyal çalışmacıların bu alanda çalışırken dikkat etmeleri gereken birçok önemli nokta bulunmaktadır. İlk olarak olayın mağduru olarak çocuğun durumunun doğru bir şekilde analiz edilmesi ve ilerleyen süreçte daha fazla zarar görmemesi için alınması gereken önlemler gelmektedir. Diğer bir önemli nokta ise çocuğun ailesinin yaşanan bu olay ile ilgili olarak durumlarının ve bakış açılarının ne olduğudur. Çünkü bilindiği gibi çocuk ihmal ve istismar olgularının birçoğu çocuğun ailesi ya da çok yakınları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bundan dolayı ilerleyen süreçlerde çocuğun ailesi ile kalıp kalmama durumu ile ilgili karar verilirken çocuğunun yüksek yararının gözetilmesi gerekmektedir. Cinsel istismar olguları açısından en hassas konulardan biri olan enseste bu durum ayrıca üzerinde durulması ve çalışma yapılırken değerlendirilmesi gereken bir konudur. Çocuğun yaşanan olaydan sonra ailesi ile birlikte kalıp kalmayacağı ile ilgili karar verilirken çocuğun yüksek yararı gözetilmeli ve aynı zamanda çocuğun olaya bakış açısı ve ailenin istismar olayı ile ilgili tutumları, istismarcının ailede kalmaya devam edip etmeme durumu gibi konuların hepsi göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle çocuğun tekrar bir cinsel istismar olayına maruz kalmasının engellenmesi en

önemli önceliklerden bir olarak üzerinden en fazla çalışılması gereken konudur. Sosyal çalışmacı çocukla çalışırken bu konuların hepsini bir bütün olarak değerlendirirken ayrıca bunları ayrı ayrı neden ve sonuçlarıyla incelemeli ve karar verme sürecini bu bilgilerin bütününe göre şekillendirmelidir.

1.14. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI VE SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Şimdiye kadar verilen bilgilerden de anlaşılacağı gibi çocuk ihmal ve istismarı çok yönlü bir konudur ve bu konunun çözümü ancak çok yönlü bir yaklaşımla multitisipliner bir şekilde çalışılarak çözülebilir. Sorunun çözümünde çocuk, aile ve toplumsal çevre birlikte ele alınmalı, çocuk ve aile bireylerinin ruhsal durumları değerlendirilmeli, saptanan psikopatolojiler tedavi edilmeli, zorlayıcı yaşam olayları üzerinde çalışılmalıdır (İşeri, 2006: 33). Bu konuyla ilgili yapılacak olan bir çalışmanın birkaç aşaması bulunmaktadır. Bunlar öncelikle koruyucu-önleyici çalışmalar, tanı-teşhis aşaması, değerlendirme aşaması, tedavi aşaması ve izlem aşaması şeklinde genel olarak sıralanabilir. Bu aşamalarda yapılan çalışmalar multidisipliner bir çalışmayla yapılmalıdır. Çünkü bu şekilde kapsamlı çalışmalar doğru bir ekip çalışmasıyla desteklenmezse yeterli başarı sağlanamaz. Bu açıdan bu alanda çalışan meslek elemanlarının ekip içinde koordineli olarak çalışma konusunda bilgili ve istekli olmaları gerekmektedir.

Bundan dolayı bir çocuk ya da gencin ihmal ve istismar şüphesi ile ilgili birime gelip tedavi ve izleminin de dâhil olduğu aşamalara ulaşıncaya kadar olan değerlendirme ve tanılamayı da kapsayan süreçte multidisipliner bir ekibin birlikte çalışması son derece önemli (Doğan, 2009: 14) bir konudur. Çözümde yapılacak çalışmalarda en önemli ekip elemanları olarak doktor, psikolog, sosyal çalışmacı, pedagog, hemşire, öğretmen gibi elemanlar sayılabilir. Bu elemanların bir arada koordineli olarak çalışması yapılan uygulamaların daha başarılı olmasını sağlayacak önemli unsurların başında gelmektedir. Çocuğa yönelik ihmal ve istismar alanında tıp, hukuk, sosyoloji, psikoloji, sosyal hizmet gibi disiplinler gerek terminoloji (ihmal ve istismarın tanımlanması) gerekse

uygulamalar (ihmal ve istismarın önlenmesi, tedavi ve rehabilitasyon aşamaları) gibi konularda farklı bakış açılarına sahiptirler. Bu ekip içinde soruna yasal, tıbbi, ruhsal, sosyal tüm boyutlarıyla (Özbesler ve Çoban, 2013: 140) en kapsamlı şekilde bakacak ve çocuğun yüksek yararını en önemli unsur olarak görüp değerlendirmede bulunacak olan meslek elemanı da hiç kuşkusuz sosyal çalışmacılardır. Bundan dolayı sosyal çalışmacıların sorunun ortaya çıktığı ilk andan itibaren vaka ile irtibatlı olarak çalışmaya başlaması ve sorunun çözümünden izleme aşamasına kadar her aşamasında vaka yöneticisi olarak çalışma yapması gerekmektedir.

Kolay incinebilir konumda olan çocuklar, sosyal çalışmacıların karşısında kimi zaman karmaşık ve kolay saptanamayan sorunlarla çıkabilmektedir. İstismar da bu sorunlardan biridir. Bir çocuğun istismara uğraması sonucunda alınabilecek tedbirler kanunlar ile kesin bir şekilde belirlense de, vaka ile bire bir çalışan sosyal çalışmacı, kimi zaman vakanın karşılaştığı istismara neden olan eylemleri net bir şekilde saptayamamakta, kimi zaman da oldukça belirgin istismar vakalarında alınması gereken tedbir konusunda ikilemler yaşayabilmektedir (Uluocak ve Çoban, 2011: 171). Bu ikilemlerin çözümünde doğru karar verebilmek için sosyal çalışmacıların vaka ile ilgili bilgileri çok doğru bir şekilde tespit etmesi ve vaka ile çalışan diğer meslek elemanlarıyla bilgi alışverişini doğru bir şekilde yapması gerekmektedir.

Sosyal çalışmacıların çocuk ihmal ve istismarı vakalarında karar verirken önem verdikleri ve göz önünde bulundurdıkları değişkenleri sorgulayan bir dizi araştırmada, uzmanların çoğunlukla vakada öncelikle fiziksel istismar işareti olup olmadığını, çocuğun gelişim durumunu, aileye ilişkin izlenimleri ve anne-çocuk arasındaki ilişkiyi değerlendirerek vakayı her yönüyle kapsamlı bir şekilde analiz edip kararlarını bu analizin sonuçlarına göre verdiklerini saptanmıştır (Shapira ve Benbenishty, 1993; Benbenishty ve Chen, 2003; Stokes, 2009; Uluocak ve Çoban, 2011: 166). Tüm bu alanlara ilişkin yeterli ve kaliteli bilgiye sahip olup doğru ve çocuk için en yararlı kararı verebilmek, birçok değişkeni dikkate alarak çok boyutlu düşünmeyi gerektirmektedir (Uluocak ve Çoban, 2011: 166). Ancak sadece bu bilgilere sahip olmak karar vermede yeterli olmamaktadır. Karar verilirken ilerleyen süreçler de göz önüne alınarak yaşanan durum kadar bundan sonra ne olabileceği ile ilgili öngöründe bulunulması ve çocuğun ilerleyen süreçlerde tekrar ihmal ve istismara maruz kalmasının önüne geçilmesi de gerekmektedir.

Çocuk istismarı alanında çalışan sosyal çalışmacıların bu alanda çalışırken yapması beklenen bazı önemli işlemler vardır. Bunlar; istismarın yasal olarak gerekli kurumlara bildirim, çocuğun acil olarak koruma altına alınması, çocuğun bulunduğu ortamda ne tür risklere sahip olduğunun belirlenmesi, ailenin ve çocuğun en temel ihtiyaç duyduğu hizmetlerin neler olduğu, eğer uygun ortam sağlanabiliyorsa çocuğun gereksiz yere koruyucu bakımı altına alınmasının engellenmesi ve ailenin tekrar bir araya gelmesi ya da ebeveynlik haklarının sonlandırılması konularında karar almak (Weber 1997, akt. Thomas, 2001; Uluocak ve Çoban, 2011: 166) şeklinde sıralanabilir.

Bu işlemler daha detaylı bir şekilde sıralanmak istenirse sosyal çalışmacılar, çocuk ve aile ile ilk görüşmeyi yaparak yaşanan olayla ilgili ön bilgi alınması, kapsamlı bir psiko-sosyal değerlendirmenin yapılması, görüşme kayıtlarının tutulması, SHÇEK, ÇİM ve ilgili yasal kurumlara bildirim yapılması, yaşanan olay ile ilgili olarak en uygun uygulamanın belirlenmesi ve sürecin planlanması, sağlık kurumları ve adli kurumlar ile ilişkiye geçilmesi ve olgunun izlenmesi sürecinde belirli aralıklarla ev, okul ya da çocuğun barındığı kurumlara ziyaret yapılması gibi önemli görevleri yürütmektedirler. Çocuklara yönelik ihmal ve istismar durumlarında aileyle çalışmada da öncelikle istismar eden anne-babalarla ya da çocukları başkaları tarafından cinsel istismara uğrayan anne-babalarla çalışmaya, ailenin ve çocuğun kapsamlı bir psiko-sosyal değerlendirmesi yapılarak başlanmalıdır. Ailenin kapsamlı yaşam öyküsü, anne-babalık rolleri, anne-babanın psikolojik değerlendirmesi, ailenin dinamik yapısı, ailenin sosyal çevresi ve değer yargıları, sosyal destek sistemleri ile çocuğun fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyal gelişim düzeyi ve sorunları belirlenmelidir (Öztürk, 2009: 93). Çocukların kişisel güven duygusunun geliştirilmesi için, çocuğa güven duygusu telkin etmek gerekmektedir (Berg, 1994: 108; Öztürk, 2009: 94). Sosyal çalışmacılar bu işlemleri her türlü ihmal ve istismar vakalarında uygulamakla beraber bazı özel istismar durumlarında ayrıca önlemler ve çalışmalar yapmak durumunda da kalabilmektedirler.

Çocuğa yönelik cinsel istismarının en önemli türü olarak ensest ayrıca ilgilenilmesi gereken bir olgudur. Ensest durumunda, öncelikle istismara uğrayan çocukla görüşme yapılmalı ve eğer olayın faili aile üyesi ile aynı evde yaşıyorsa bir tarafın evden uzaklaştırılarak, istismar olayının tekrarlanmasını önüne geçilmesi gerekmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta Doyle (1990: 82) ve Berg (1994: 63)'in de belirttiği gibi çocuğun evden uzaklaştırılmasının neden olacağı sonuçlardır. Çocuk

evden ayrıldığında ve sosyal çevresinden uzaklaştırıldığında kendini cezalandırılmış gibi hissedebilir ve bu durum çocukta suçluluk duygusuna neden olabilir. Bunun önüne geçmek için ailenin yapısı ve destek sistemleri incelenmeli ve bunun sonucunda ayrıca çocuğa karar hakkı verilmesi gerektiğini vurgulanmaktadır. Ensest olgusu failin aile içinden ya da yakın bir üye olmasından dolayı tüm aile yapısını etkilemesi açısından aileye özel olarak ilgi gösterilmesi gereken bir sorundur (Öztürk, 2009: 94-95). Bu nedenlerle ensest olgusu ile çalışırken ailenin durumu ve çocuğun olay ile ilgili bakış açısı ve yaşananlara karşı gösterdiği tepkiler iyi bir şekilde incelenmeli ve çocuğun ilerleyen süreçlerde kendisiyle ilgili kararları kimsenin baskısı altında kalmadan verebilmesi için desteklenmesi sağlanmalıdır. Çocuk aileyle kalmayı isteyip istemediğinden kurum bakımı gibi seçenekleri kendi psiko-sosyal durumuna göre belirleyebilmelidir. Ancak bu şekilde yapılan uygulama sağlıklı bir sonuç verebilir ve çocuğun ilerleyen yaşan döngüsünde bu olayın izleri azaltılabilir. Böylece yapılan uygulamalar sağlıklı sonuçlar vererek başarıya ulaşılabilir.

1.15. ARAŞTIRMANIN SORUNSALI

Bilindiği gibi çocuk ihmal ve istismarının çocuk üzerinde sosyal, psikolojik ve davranışsal birçok olumsuz etkisi vardır. Çocuklar ihmal ve istismar durumlarında hem fiziksel hem de psikolojik olarak çok ciddi zarara uğramaktadır. Yaşanan ihmal ve istismar durumu çocukluk yıllarını etkilediği kadar yetişkinlik dönemini de etkilemektedir. Çocukluk dönemi travmaları yetişkinlikte madde kullanımı ve psikolojik problemler gibi birçok negatif sonuca neden olduğu bilinmektedir (Bryer, Nelson, Miller ve Krol, 1987; Putman, 2003; Yılmaz, 2009: 72).

Çocuktaki fiziksel istismarın belirtilerini dışarıdan fark etmek genel olarak daha kolay olmakla birlikte daha hafif olguların fark edilmesi çoğu zaman güç bir durumdur (Topbaş, 2004; Yılmaz, 2009: 72). Ancak ister hafif olsun ister daha şiddetli olsun fiziksel istismar çocukta kendini birçok duygu durum bozukluğu ile göstermektedir. Bu durumlara örnek olarak fiziksel istismara maruz kalan çocukta aşırı kontrollü davranışlar veya agresif tepkiler, fiziksel temasta bulunmak istememe ve insanlardan

koru, konuşma ve gelişimde gerilik, beceri gerektirmeyen işlerde ve okulda zorluklar yaşanması, bilişsel yetilerde bozukluk ve akademik başarısızlık (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999; Taner ve Gökler, 2004; Yılmaz, 2009: 72), saldırganlık ve suça yönelme (Page, 2004; Yılmaz, 2009: 72), maddenin kötüye kullanımı, dikkat eksikliği, kaygı bozuklukları gibi davranışsal ve psikolojik sonuçlar ile kendini gösterir (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999; Yılmaz, 2009: 72).

Duygusal istismara maruz kalan çocuklarda, sosyal ilişkilerde sorunlar, özgüven eksikliği, intihar girişimi, kişilik bozuklukları (Mullen, Martin, Anderson ve ark., 1996; Yılmaz, 2009: 72) gibi sonuçlar görölmesinin yanında bu istismar türü uzun dönem psikolojik işlevsellik üzerinde diğer istismar türlerinden daha fazla olumsuz etkiye sahiptir (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999; Yılmaz, 2009: 72).

Cinsel istismara uğrayan çocukların hem travmayı izleyen kısa dönemde, hem de travma sonrasındaki uzun dönemde ağır ruhsal sorunlar yaşama riskine sahip oldukları belirtilmiştir. İstismar mağduru çocuklarda sıklıkla depresyon, intihar düşüncesi, benlik saygısında azalma, öfke tepkileri görülebilmektedir (Pelcovitz, Kaplan ve Goldenberg, 1994; Yılmaz, 2009: 73).

Görüldüđü gibi çocuğa yönelik tüm ihmal ve istismar türleri farklı farklı birçok soruna neden olmakla beraber genelde çocuğun psiko-sosyal gelişimini aksatarak yaşamını sağlıklı bir şekilde devam etmesini etkilemekte ve topluma sağlıklı bir birey olarak katılmasını engellemektedir. Bu nedenle bu çocukların yaşamlarını sağlıklı bir şekilde devam etmesi ve topluma daha sağlıklı bireyler olarak katılabilmelerine yardımcı olunabilmesi için yaşanan ihmal ve istismar olgularının en kısa sürede tespit edilip gerekli koruyucu-önleyici önlemlerin alınabilmesi gerekmektedir. Bunun içinde özellikle çocuk ile çalışan meslek elemanlarının çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili olarak öncelikle aldıkları üniversite eğitiminde bu konunun üzerinde durulması gerekmektedir. Ayrıca daha sonra da bu meslek elemanlarının kişisel gelişiminde bu konu ile ilgili olarak kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Bu araştırmada bu öğrencilerin hedef kitle olarak sečilmesinde ilerideki yıllarda çocuklarla doğrudan çalışıyor olmaları en önemli etkenlerden biri olmaktadır. Bu durumun öğrencilerin bilgi düzeylerinin ve bu olgulara karşı hassasiyetlerinin ne olduğunun öğrenilmesini gerekli kıldığı düşünölmektedir.

Bu nedenlerden dolayı bu araştırmanın sorunsalı, bütüncül bir sosyal hizmet yaklaşımı ile çocuk ihmal ve istismar olgusu ile çalışacak ya da çalıştığı kurumlarda bu tür olgularla karşılaşacak olan meslek elemanlarının ne tür niteliklere ve bilgi birikimine sahip olduğunu belirlemektir. Ayrıca çocuk ihmal ve istismarını önleme amacıyla toplumu bilinçlendirme ile ilgili ileriye dönük ne tür çalışmaların yapılması konusunda öngörü sağlayacağı umulmaktadır.

1.16. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma ile Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin çocuk ihmal ve istismarı hakkındaki bilgi düzeyleri incelenerek Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin çocuk ihmal ve istismarı hakkındaki bilgi düzeylerinin öğrenilmesi ve öğrencilerin farkındalık kazanması amaçlanmıştır.

Alt amaçlar;

Bu araştırmanın alt amaçları ise aşağıdaki soru cümleleri ile belirlenmiştir.

- Üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik özellikleri nelerdir?
- Üniversite öğrencilerinin çocuk ihmal ve istismarı belirti ve risklerini tanımlama açısından bilgi düzeyleri nelerdir?
- Üniversite eğitiminde öğrencilerin farklı branşlardan olmalarının çocuk ihmal ve istismarı belirti ve risklerini tanımlaması açısından bilgi düzeylerine etkisi nedir?
- Öğrencilerin aldıkları eğitimin çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgilenmeleri açısından ne kadar yeterlidir?
- Üniversite öğrencilerin vaka ile karşılaşma ve sonrasında yapılması gereken uygulamalar hakkındaki bilgi düzeyleri yeterli midir?

- Çocuklara yönelik ihmal ve istismar konusunda öğrencilerin bilinçlenmesi için ne gibi faaliyetlerin yapılması gerekmektedir?

1.17. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ülkemizde çocuk ihmal ve istismar konusundaki sorumluluğun genellikle bu alanda çalışan belirli meslek elemanlarına (sağlıkçılar, adli merciler, psikolog ve sosyal çalışmacılar) ait bir görev olduğu hakkındaki yaygın görüşün değiştirilmesi gerekmektedir. Bu görüşün temelinde Türkiye’de toplumsal olarak çocuğun sorumluluğuna sahip kişilerin çocuk ile ilgili disiplin amaçlı her türlü uygulama hakkına sahip olduğuna vurgu yapılması neden olarak gösterilebilir. Bu durum çocukların özellikle aile içinde yaşadığı ihmal ve istismar vakalarının gizli kalması ya da görmezden gelinmesi ile sonuçlanmaktadır. Bu durumun değiştirilmesi için öncelikle çocukların ev dışında karşılaştıkları birçok farklı meslek elemanının farkındalığının artırılması sağlanarak çocuk ihmal ve istismarında çocuk ve aileye gerekli müdahalenin yapılmasının hızlanması ve sürecin daha sağlıklı olarak yürütülmesi büyük önem kazanmaktadır. Bu nedenle bu araştırmanın özellikle üniversite öğrencilerinden sosyal hizmet, okul öncesi öğretmenliği, çocuk gelişimi, sınıf öğretmenliği, psikoloji ve sosyoloji bölümlerinde yapılmasına karar verilmiştir.

Bu araştırma öğrencilerin (sosyal hizmet, okul öncesi öğretmenliği, çocuk gelişimi, sınıf öğretmenliği, psikoloji ve sosyoloji) çocuklara yönelik ihmal ve istismarı hakkındaki bilgi düzeylerini ortaya çıkarmada ve üzerine düşünme, tartışma ve yeni araştırma olanakları yaratacağı düşünülmüştür. Öğrencilerin bu konu ilgili bilgi düzeyleri hakkında daha gerçekçi değerlendirmelerin yapılmasına olanak sağlayacaktır. Bu araştırma sayesinde öğrencilerin bu konuda bilgilendirilmesi için yeni çalışmalara ışık tutması umulmaktadır.

1.18. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

- Bu araştırmada ele alınan değişkenler ve ilişkiler dışında kontrol altına alınamayan değişkenlerin etkisi söz konusudur. Ancak ele alınan değişkenler arasındaki ilişkilerin, araştırılmak istenilen alanı yansıttığı varsayılmıştır.
- Bu araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının ölçülmek istenilen özellikleri doğru olarak ölçtüğü varsayılmıştır.

1.19. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

- Bu araştırmada karşılaşılan en önemli sınırlılık uygulanan ölçeğin sağlık çalışanlarına yönelik olarak hazırlanması ve uygulanan bölümlerin doğrudan sağlık çalışanı olmamasıdır.
- Bu araştırmada karşılaşılan önemli bir diğer sınırlılık üniversitede çok fazla bölüm ve öğrenci olması araştırmayı yaparken bu bölümlerin ve öğrencilerin tamamına ulaşmayı sınırlandırmıştır.
- Araştırma, araştırmacının kendi maddi olanakları ile yapılacaktır. Bu da araştırma evrenini küçültmesine neden olmaktadır.

1.20.TANIMLAR

- **Çocuk:** 0-18 yaş aralığındaki tüm bireyler.

- **Öğrenci:** Hacettepe üniversitesinde Sosyal Hizmet, Okul Öncesi Öğretmenliği, Çocuk Gelişimi, Sınıf Öğretmenliği, Psikoloji ve Sosyoloji bölümlerinde okuyan bireyler.
- **Çocuk ihmal ve istismarı belirti ve riskler:** Çocuk ihmal ve istismarı belirti ve riskleri tanımlama ölçeğindeki belirti ve riskler.
- **Fiziksel İstismar:** Çocuğun herhangi bir kazaya uğramadan maruz kaldığı her türlü fiziksel zarardır.
- **Duygusal istismar:** Çocuğun duygusal bütünlüğü ve iç görüşünü bozan, kişilik gelişimini zedeleyen her türlü süreğen eylem ya da eylemsizlik olarak tanımlanır.
- **İhmal:** Çocuğun beslenme, barınma, korunma, sevilme gibi temel fiziksel ve duygusal gereksinimlerinin karşılanmamasıdır.
- **Cinsel istismar:** Gelişimsel olarak olgunlaşmamış çocuk ve erişkinin tam olarak anlayamadıkları, bilgilendirilerek rıza gösterme yetisine sahip olmadıkları veya sosyal tabu ve aile rollerini çiğneyen cinsel aktivitelerde yer almalarıdır.
- **Ensest:** Evlenmeleri hukuksal, ahlaki ve dini açılarından yasaklanmış yakın akraba olan çocuk ile bir yetişkinin cinsel ilişkide bulunmaları anlamında kullanılmaktadır.

2. BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma verileri anket yöntemi ile toplanmıştır. Araştırma için veri toplamada; öğrencilerle ilgili sosyo-demografik özellikleri içeren “Sosyo-demografik veri formu” ve Uysal (1998) tarafından geliştirilen ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan “Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirtileri ve Risklerini Tanılama Ölçeği”nden oluşan ölçek formları kullanılmıştır.

2.1.1. Sosyo-Demografik Veri Formu

Sosyo-demografik veri formunda araştırma kapsamına alınan öğrencilerin yaşı, medeni durumu, okuduğu bölüm, okul öğrenimi sırasında çocuk ihmal ve istismarı konusunda bilgi alma durumu, çocuk istismarı ve ihmali konusunda seminer/konferansa katılma, öğrencilik yaşamı boyunca çocuk ihmal ve istismarı vakasıyla karşılaşma ve bu durumda ne yaptıkları, öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarını tanıyabilme konusundaki görüşleri ve tanılama konusunda kendilerini ne derece yeterli buldukları ayrıca bu konuda daha fazla bilgiye gereksinim duyma durumları gibi tanıtıcı bilgileri toplamak amacıyla ile 11 sorudan oluşan bir tanıtıcı veri formu kullanılmıştır.

2.1.2. Çocuk İhmal ve İstismarının Belirti ve Risklerini Tanılama Ölçek Formu

Araştırmacı tarafından çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili literatür taranarak bu alanda geçerlik ve güvenilirlik testleri gerçekleştirilen “Çocuk İhmal ve İstismarının Belirti ve

Risklerini Tanılama Ölçek Formu” kullanılmıştır. Bu formda çocuk ihmal ve istismarının belirti ve riskleri tanılama;

- İstismarın çocuk üzerindeki fiziksel belirtileri (19 madde),
- Çocuk istismarına ilişkin çocuktaki davranışsal belirtileri (15 madde),
- İhmalin çocuk üzerindeki belirtileri (7 madde),
- Çocuk ihmal ve istismarına yatkın ebeveynlerin özellikleri (13 madde),
- Çocuk ihmal ve istismara yatkın çocukların özellikleri (5 madde),
- Çocuk ihmal ve istismarında ailesel özellikler (8 madde) ile ilgili 6 alt grup altında yer alan, öğrencilerin bilgilerini ölçmeye yönelik toplam 67 maddeden oluşan Likert tipi ölçek kullanılmıştır.

Her madde için “çok doğru” ,”oldukça doğru”, “kararsızım”, “pek doğru değil”, “hiç doğru değil” sözcüklerinden oluşan 5 dereceli yanıt seçenekleri bulunmaktadır.

2.1.3. Aracın Geçerlik ve Güvenilirliği

İstatistiksel olarak uygulanan likert tarzı ölçeklerde güvenilirlik düzeyi incelenmesi amacıyla Cronbach’s alpha oranı incelenir ve oran araştırmanın güvenilir olup olmadığı ile ilgili olarak genel değerlendirmesi aşağıdaki gibi kabul edilir.

Cronbach’s alpha

$\alpha \geq .9$	Mükemmel
$.9 > \alpha \geq .8$	İyi
$.8 > \alpha \geq .7$	Kabul edilebilir
$.7 > \alpha \geq .6$	Şüpheli
$.6 > \alpha \geq .5$	Kötü

Bu araştırmada uygulanan ölçeğin Cronbach's Alpha sayısı “863” bulunmuştur. Bu oran istatistiksel olarak güvenilirlik açısından “İyi” olarak kabul görür ve test sonuçları güvenilir olarak kabul edilir.

2.1.4. Araştırmanın Modeli

Araştırmada var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan “Tarama modeli” kullanılacaktır. Tarama modeli, yaşanmış ya da yaşanmaya devam eden durumları olduğu gibi tanımlamaya çalışan bir araştırma yöntemidir. Tarama modelinde önemli olan araştırmanın konusu olan olay ya da bireyi kendi koşullarında incelemek ve tanımlayabilmektir. Ancak araştırma yapılan evrenin büyüklüğü göz önüne alınarak evrende genel kanıya varmak amacıyla genel bir kesit alınarak yapılan genel tarama modeli bu araştırmada kullanılacaktır. Çünkü araştırma kapsamında evrenin tamamına ulaşmak hem zahmetli hem de maliyeti açısından uygulanması zor bir durumdur. Genel tarama modeli, evren hakkında genel bir kanıya varmak için kullanılan en önemli yöntemlerden biridir (Karasar, 2009: 77-79). Bu çalışmada da öğrencilerin ocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgi düzeyleri öğrenilmek istendiği için genel tarama modeli uygun görölmüştür.

2.1.5. Çalışma Evreni ve Örneklem

Evrenimiz tüm ölkedeki üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışma evrenimizi, Hacettepe Üniversitesi’nde Sosyal Hizmet, Okul Öncesi Öğretmenliği, ocuk Gelişimi, Sınıf Öğretmenliği, Psikoloji ve Sosyoloji bölümlerinde okuyan 570 son sınıf öğrencisi

oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme, “Oransız Eleman Örnekleme” olarak belirlenmiştir. Oransız eleman örnekleme, evrendeki tüm elemanların birbirine eşit seçilme şansına sahip oldukları örnekleme türüdür. Oransız eleman örneklemede, evrendeki eleman türlerinden her birinden örnekleme girenlerin sayısı, tümü ile şansa bırakılmıştır (Karasar, 2007: 113). Bu örnekleme yöntemi ile araştırmadaki hedef kitlenin hepsine araştırmaya katılım açısından eşit şans verilmiştir.

Bu araştırmada evrendeki elemanların araştırmaya katılım kararı onların gönüllüğüne bırakılmıştır. Araştırma örnekleminde 259 son sınıf öğrencisi araştırmaya gönüllü olarak katılım sağlamıştır.

2.1.6. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri görüşme formu aracılığı ile toplanacaktır. Bu araştırmada kullanılacak olan veri toplama aracı, “Çocuk İhmal ve İstismarının Belirti ve Risklerini Tanılama Ölçek Formu” olarak belirlenmiştir. Görüşme formunda ilk bölümde demografik bilgiler ile öğrencilerin yaşı, aldıkları eğitim bilgileri öğrenilmeye çalışılacak ikinci bölümünde aldıkları eğitimlerin çocuklara yönelik ihmal ve istismarının belirti ve riskleri hakkındaki bilgi düzeyleri, tutumları ve görüşleri öğrenilmeye çalışılacaktır.

2.1.7. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

2.1.7.1. Anket Formunun Değerlendirilmesi

Çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanılamada öğrencilerin bilgi düzeylerinin saptanmasına yönelik likert tipi ölçekte yer alan 1-2-4-6-9-11-13-15-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-29-31-33-35-36-37-38-39-40-43-44-45-47-48-50-51-53-

55-57-58-60-62-64-65-66-67 nolu sorulara “çok doğru” yanıtına 5 puan, “oldukça doğru” 4 puan, “kararsızım” 3 puan, “pek doğru değil” 2 puan, “hiç doğru değil” yanıtına 1 puan olarak hesaplanmıştır.

Olumsuz doğrultuda düzenlenen 3-5-8-10-12-14-16-27-28-30-32-34-41-42-46-49-52-54-59-61-63 nolu sorulara verilen sorulara “çok doğru” yanıtına 1 puan, “oldukça doğru” 2 puan, “kararsızım” 3 puan, “pek doğru değil” 4 puan, “hiç doğru değil” yanıtına 5 puan olarak belirlenmiş ve puan ortalamaları hesaplanmıştır. Puan ortalaması 5’e yaklaştıkça soruları doğru kabul ederken 3’ten uzaklaşması yanlışa yaklaştıkları olarak kabul edilmiştir.

Ölçek formundaki tüm sorulara doğru cevap verilmesi durumunda 335 puan alınması beklenmektedir.

2.1.7.2. Araştırma Bulgularının Analizi

Yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler bilgisayara aktarılarak SPSS programı ile çözümlenecektir. Bilgisayardan çıkan çizelgeler basit çizelgelerdir. Araştırmanın amacına, basit ve çapraz çizelgelerden elde edilen verilerin yorumlanması ile ulaşılmaya çalışılacaktır. Görüşme formundaki açık uçlu soruların yanıtları önce sınıflandırılacak ve sonra yorumlanacaktır. Veriler çözümlendikten sonra sonuçlar görüşme sorularına yanıt verecek şekilde tablolarda gösterilip ve yorumlanacaktır.

Araştırma bulgularının analizinde;

1. Öğrencilere ilişkin demografik ve tanıtıcı sayı ve yüzdelerin dağılımı yapılmıştır.
2. Öğrencilerin bilgi puanları arasındaki farkı saptamak amacıyla “iki veya daha fazla gruplar arasındaki ortalama farkın önemlilik testi “f testi” uygulanmıştır.
3. Öğrencilerin bilgi puanlarını etkileyeceği düşünülen etmenler (yaş, medeni durum, okudukları bölüm, okul sürecinde çocuk ihmal ve istismarı konusunda

seminer/konferansa katılma, çocuk ihmal ve istismarı vakasıyla karşılaşmış olma değişkenleri arasındaki ilişki varyans analizi ve iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi olan “t test” ile elde edilmiştir.

4. Öğrencilerin kendileri ile ilgili bazı değişkenlerin, çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanımada bilgi düzeyini saptama ölçeğinin alt skala puan ortalamaları arasındaki ilişki varyans analizi, ileri varyans teknikleri (Student Newman Keuls) ve F (Varyans analizi) ile test edilmiştir.

2.1.8. Araştırmanın Süresi

Araştırma için ayrılan süre, 15 Eylül 2013–08 Haziran 2017 tarihleri arasında yapılacaktır. Buna göre ilk önce literatür taraması yapılacak ve sonraki süreçte araştırmanın kuramsal kısmı bu taramadan elde edilen bilgiler ışığında hazırlanacak. İkinci süreçte ise kuramsal kısımda elde edilen bilgiler ışığında görüşme formu ve ölçek, seçilen örneklem grubuna uygulanacaktır. Sonraki aşamada elde edilen verilerin SPSS programı ile analiz edilmesi sağlanacaktır. Son aşamada elde edilen veriler uygun yöntemler ile yorumlanarak araştırmanın verilen sürede içinde tamamlanması sağlanacaktır.

3. BÖLÜM

BULGULAR

3.1 ÖĞRENCİLERE AİT TANITICI BİLGİLER

Tablo 1: Öğrencilere Ait Sosyo-Demografik Özellikler

Tablo 1’de araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik bilgileri incelenecektir bu bilgiler ışığında öğrencilerin genel durumları ve bölümleri arasında ne tür farklar olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Sosyo-demografik bilgiler olarak öğrencilerin yaş, medeni durum ve çocuk sahibi olup-olmadığı bilgisi öğrenilmiş ve incelenmiştir.

DEĞİŞKENLER	ÇOCUK GELİŞİMİ		OKUL ÖNCESİ		PSİKOLOJİ		SINIF ÖĞRETMENLİĞİ		SOSYAL HİZMET		SOSYOLOJİ	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
YAŞ GRUBU												
18-27	48	98,0	45	97,8	49	96,1	47	100,00	43	95,6	19	90,5
28-37	1	2,0	1	2,2	0	0,0	0	0,0	2	4,4	2	9,5
38+	0	0,0	0	0,0	2	3,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0
MEDENİ DURUM												
EVLİ	1	2,0	0	0	2	4,0	0	0,0	0	0,0	1	4,8
BEKÂR	48	98,0	46	100,0	49	96,0	47	100,0	45	100,0	20	95,2
ÇOCUK SAYISI												
1	0	0,0	0	0,0	1	2,0	0	0,0	0	0,0	1	4,8
2	0	0,0	0	0,0	1	2,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
BOŞ	49	100,0	46	100,0	49	96,0	47	100,0	45	100,0	20	95,2

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde öncelikle yaş grubu olarak çocuk gelişimi öğrencilerinin %97.8’i 18-27 yaş grubu, %2.0’si 28-37 yaş grubu, okul öncesi öğrencilerinin %97.8’i 18-27 yaş grubu %2.2’si 28-37 yaş grubu, psikoloji öğrencilerinin %96.1’i 18-27 yaş grubu %3.9’u 38 yaş üstü grubu, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin %100’ü 18-27 yaş grubu, sosyal hizmet öğrencilerinin %95.6’sı 18-27 yaş grubu %4.4’ü 28-37 yaş grubu, sosyoloji öğrencilerinin %90.5’i 18-27 yaş grubu %9.5’i 28-37 yaş grubundadır. Öğrencilerin %96.89’u 18-27 yaş aralığında, %2.34’ü 28-37 yaş aralığında ve %0.78’i 38 yaşın üstündedir. Araştırmaya

1	-	-	-	-	2	3,9	1	2,1	4	8,9	4	19,0
2	-	-	3	6,5	4	7,8	4	8,5	4	8,9	-	-
3	-	-	1	2,2	18	35,3	-	-	-	-	-	-
4	-	-	2	4,3	1	2,0	2	4,3	-	-	-	-
5	-	-	-	-	2	3,9	-	-	-	-	2	9,5
6	-	-	1	2,2	3	5,9	-	-	1	2,2	-	-
7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2,2	-	-
8	-	-	1	2,2	1	2,0	-	-	-	-	-	-
9	-	-	-	-	1	2,0	-	-	-	-	-	-
10	-	-	2	4,3	7	13,7	2	4,3	1	2,2	-	-
12	3	6,1	1	2,2	-	-	-	-	1	2,2	-	-
14	1	2,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15	-	-	-	-	1	2,0	-	-	1	2,2	-	-
20	44	89,8	1	2,2	1	2,0	-	-	2	4,4	-	-
24	-	-	-	-	-	-	-	-	3	6,7	-	-
28	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2,2	-	-
32	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2,2	-	-
36	-	-	1	2,2	-	-	-	-	-	-	-	-
42	-	-	1	2,2	-	-	-	-	1	2,2	-	-
50	-	-	1	2,2	-	-	-	-	-	-	-	-
BOŞ	1	2,0	31	67,4	10	19,6	38	80,9	24	53,3	15	71,4
KONFERANSA												
KATILIM	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
EVET	33	67,3	10	21,7	21	41,2	16	34,0	31	68,9	9	42,9
HAYIR	15	30,6	36	78,3	30	58,8	31	66,0	13	28,9	12	57,1
BOŞ	1	2,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	2,2	0	0,0

Tablo 2’de öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarı konusunda eğitim alma durumları ve aldıkları eğitimin ortalama olarak süresi gösterilmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim alma durumlarına baktığımızda çocuk gelişimi öğrencileri %98.0’ı eğitim hayatı boyunca konuyla ilgili eğitim aldıklarını belirtirken %2.0’ı herhangi bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim aldığını belirten öğrencilerin eğitim süresi %89.8’i 20 saat ve %8.1’de ortalama 15 saat olarak belirtmişlerdir. Okul öncesi öğretmenliği öğrencileri eğitim alma durumlarına baktığımızda %58.7’si eğitim aldığını belirtirken %39.1’i herhangi bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim süresine bakıldığında eğitim aldığını belirten öğrencilerin %37.6’sı 2 ile 50 saat aralığında

eğitim aldıklarını belirtirken %67.4'ü süre belirtmek istememişlerdir. Psikoloji öğrencilerinin eğitim alma durumlarına baktığımızda %84.3'ü eğitim aldığını belirtirken %15.7'si herhangi bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim süresine bakıldığında eğitim aldığını belirten öğrencilerin %80.4'ü 2 ile 50 saat arasında eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Bu süre aralığında özellikle %35.3 ile ağırlıklı olarak 3 saat olarak eğitim süresi belirtilmiştir. Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin eğitim alma durumlarına bakıldığında %23.4'ü eğitim aldığını belirtirken öğrencilerinin %72.3'ü herhangi bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim süresine bakıldığında eğitim aldığını belirten öğrencilerin %19.1'i 2 ile 10 saat arasında eğitim aldıklarını belirtirken %80.9'u ise hiç süre belirtmemişlerdir. Sosyal hizmet öğrencilerinin eğitim alma durumlarına bakıldığında ise öğrencilerin %84.4'ü eğitim aldığını belirtirken %15.6'sı herhangi bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim süresine bakıldığında eğitim aldığını belirten öğrencilerin %46.2'si 2 ile 42 saat arasında eğitim aldıklarını belirtirken %53.3'ü ise hiç süre belirtmemişlerdir. Sosyoloji öğrencilerinin eğitim alma durumları ise öğrencilerin %42.9'u eğitim aldığını belirtirken %57.1'i herhangi bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim süresine bakıldığında eğitim aldığını belirten öğrencilerin %28.5'i 1 ile 5 saat arasında eğitim aldıklarını belirtirken %71.3'ü ise hiç süre belirtmemişlerdir. Buradaki istatistiklere baktığımızda eğitim alma konusunda öğrencilerin özellikle sınıf öğretmenliği ve sosyoloji alanlarında çok yetersiz olduğunu görülmektedir. Diğer bölümlere baktığımızda eğitim alma durumları genel olarak %50'nin üzerinde olmasına rağmen eğitim süresi açısından en iyi durumun çocuk gelişimi bölümünde olduğunu görmekteyiz. Bu açıdan öğrencilerin genel olarak konuyla ilgili eğitim eksikliği olduğu söylenebilir.

Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilere çocuk ihmal ve istismarı hakkında bir konferansa katılıp katılmadıkları sorulmuştur ve öğrencilerin katılım oranları incelenmiştir. Tüm bölümlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde çocuk gelişimindeki öğrencilerin %67.3'ü konferansa katılım gösterdiğini ve %30.6'sı katılım göstermediğini, okul öncesi öğrencilerinin %21.7'si konferansa katıldığını ve %78.3'ü katılmadığını, psikoloji bölümü öğrencilerinin konferansa katılım oranı %41.2 olurken katılım göstermeyenlerin oranı %58.8 olmuştur, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin %34.0'ı konferansa katıldığını beyan ederken %66.0'ı katılmadığını söylemiştir, sosyal hizmet öğrencilerinin %68.9'u konferansa katıldığını dile getirirken %28.9 ise katılmadığını beyan etmiştir, son olarak

sosyoloji öğrencilerinin %42.9'u konferansa katıldığını ve %57.1'i ise katılmadığını belirtmiştir. Öğrencilerin %46.4'ü konferansa katıldığını belirtirken %53.51 ise herhangi bir konferansa katılmadığını belirtmiştir. Bölümlere baktığımızda sadece çocuk gelişiminde (%67.3) ve sosyal hizmette (%68.9) ile konferansa katılım oranı %50'nin üzerinde çıkmıştır. Bu durum bölümlerin öğrencilerinin okul eğitimi dışında da konuyla ilgili olarak bilgi edinme açısından yeterince aktif olmadıklarını bize göstermektedir.

Tablo 3: Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Yeterlilik Durumları

Tablo 3'te öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarında herhangi bir vaka ile karşılaşmışlar ve eğer karşılaşarlarsa vakayı tanımlayıp tanımlayacakları, ayrıca kendilerini bu konuda ne kadar yeterli buldukları ve çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgi gereksinimleri olup olmadığını incelenmiştir. Bu şekilde öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarı hakkında kendileri ile ilgili farkındalık durumları analiz edilebilecektir.

DEĞİŞKENLER	ÇOCUK GELİŞİMİ		OKUL ÖNCESİ		PSİKOLOJİ		SINIF ÖĞRETMENLİĞİ		SOSYAL HİZMET		SOSYOLOJİ	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
VAKA İLE KARŞILAŞMA												
EVET	19	38,8	7	15,2	16	31,4	12	25,5	25	56,8	7	33,3
HAYIR	30	61,2	39	84,8	35	68,6	35	74,5	19	43,2	14	66,7
BOŞ	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	2,2	0	0,0
TANILAYABİLİR Mİ?												
EVET	35	71,4	21	45,7	47	92,2	27	57,4	18	40,0	12	57,1
HAYIR	6	12,2	13	28,3	4	7,8	13	27,7	7	15,6	9	42,9
BOŞ	8	16,3	12	26,1	0	0,0	7	14,9	20	44,4	0	0,0
KENDİNİ YETERLİ BULMA												
ÇOK YETERLİ	3	6,1	1	2,2	3	5,9	3	6,4	1	2,2	1	4,8
YETERLİ	10	20,4	3	6,5	13	25,5	3	6,4	4	8,9	5	23,8
KISMEN YETERLİ	31	63,3	22	47,8	16	31,4	23	48,9	23	51,1	9	42,9

YETERLİ DEĞİL	4	8,2	17	37,0	18	35,3	18	38,3	15	33,3	5	23,8
HİÇ YETERLİ DEĞİL	0	0,0	1	2,2	1	2,0	0	0,0	0	0,0	1	4,8
BOŞ	1	2,0	2	4,3	0	0,0	0	0,0	2	4,4	0	0,0
BİLGİ GEREKSİNİMİ	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
EVET	40	81,6	42	91,3	49	96,1	44	93,6	43	95,6	18	85,7
HAYIR	8	16,3	2	4,3	2	3,9	3	6,4	0	0,0	3	14,3
BOŞ	1	2,0	2	4,3	0	0,0	0	0,0	2	4,4	0	0,0

Tablo 3’de araştırmaya katılan öğrencilerin vaka ile karşılaşma, tanılama ve kendini yeterli bulma ayrıca bilgi gereksinimleri ile ilgili görüşleri araştırılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden çocuk gelişimi öğrencilerinin %38.8’i vaka ile karşılaştığını %61.2’si vaka ile karşılaşmadığını, %71.4’ü ise vaka ile karşılaştığında bunu tespit edebileceğini belirtirken %12.2’si tespit edemeyeceğini belirtmiş ayrıca çocuk gelişimi öğrencilerinin %63.3’ü kendini kısmen yeterli bulurken %8.2’si kendini yetersiz bulmakta ve sadece %6.1’i kendini çok yeterli bulmaktadır. Buna ek olarak çocuk gelişimi öğrencilerinin %81.6’sı bu konuda bilgi gereksimine ihtiyacı olduğunu %16.3’ü bilgi gereksimine ihtiyacı olmadığını belirtmiştir. Bu oranlara bakıldığında öğrencilerin vaka ile karşılaşma oranları çok yüksek olmamasına rağmen vaka tanılama konusunda genel olarak kendilerini kısmen yeterli buldukları ve ayrıca bu konudaki eğitimlerini yetersiz buldukları anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerden okul öncesi öğrencilerinin %15.2’si vaka ile karşılaştığını, %84.8’i vaka ile karşılaşmadığını, %45.7’si vaka ile karşılaştığında bunu tespit edebileceğini belirtirken %28.3’ü tespit edemeyeceğini belirtmiş ayrıca okul öncesi öğrencilerinin %47.8’i kendini kısmen yeterli bulurken, %37.0’ı kendini yetersiz bulmakta ve sadece %2.2’si kendini çok yeterli bulmaktadır. Buna ek olarak çocuk gelişimi öğrencilerinin %91.3’ü bu konuda bilgi gereksimine ihtiyacı olduğunu, %4.3’ü bilgi gereksimine ihtiyacı olmadığını belirtmiştir. Bu oranlara baktığımızda okul öncesi öğrencilerinin vaka ile karşılaşma oranının çok düşük olduğunu ama karşılaşma durumunda yüzde elliye yakının bunu tespit edebileceğini ve benzer şekilde bu grubun kendini kısmen yeterli bulduğunu görmekteyiz. Ayrıca bilgi eksikliği açısından eğitim ihtiyacı olduğu çok yüksek bir oranla kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan psikoloji öğrencilerinin %31.4’ü vaka ile karşılaştığını, %68.6’sı ise vaka ile karşılaşmadığını, %45.7’si vaka ile karşılaştığında bunu tespit edebileceğini belirtirken, %28.3’ü tespit edemeyeceğini belirtmiş ayrıca

psikoloji öğrencilerinin %31.4'ü kendini kısmen yeterli bulurken %2.0'ı kendini yetersiz bulmakta, %25.5'i yeterli ve %5.9'i kendini çok yeterli bulmaktadır. Buna ek olarak psikoloji öğrencilerinin %96.1'i bu konuda bilgi gereksimine ihtiyacı olduğunu, %3.9'u bilgi gereksimine ihtiyacı olmadığını belirtmiştir. Psikoloji öğrencilerinin oranlarını incelediğimizde vaka ile karşılaşma oranının diğer bölümlere göre daha yüksek olduğunu ve vakayı tespit etmede benzer şekilde kendilerini genelde kısmen yeterli bulduklarını ve yüksek bir oranla eğitim ihtiyacı olduğunu görmekteyiz. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin %25.5'i vaka ile karşılaştığını ve %74.5'i vaka ile karşılaşmadığını, %57.4'ü vaka ile karşılaştığında bunu tespit edebileceğini belirtirken, %27.7'si tespit edemeyeceğini belirtmiş ayrıca sınıf öğretmenliği öğrencilerinin %48.9'u kendini kısmen yeterli bulurken %38.3'ü kendini yetersiz bulmakta, %6.4'ü yeterli ve %6.4'ü kendini çok yeterli bulmaktadır. Buna ek olarak sınıf öğretmenliği öğrencilerinin %93.6'sı bu konuda bilgi gereksimine ihtiyacı olduğunu belirtirken, %4.4'ü bu konuda cevap vermek istememiştir. Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin vaka ile karşılaşma durumları incelendiğinde genelde vaka ile karşılaşmadığını ancak karşılaştığında bunu tespit edebileceklerini ve genel olarak kendilerini kısmen yeterli bulduklarını görmekteyiz. Aynı şekilde bu konuyla ilgili eğitim ihtiyacı olduğu sonucu yüksek bir oranla çıkmıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet öğrencilerinin %56.8'ı vaka ile karşılaştığını, %43.2'si vaka ile karşılaşmadığını %40.0'ı vaka ile karşılaştığında bunu tespit edebileceğini belirtirken, %15.6'sı tespit edemeyeceğini belirtmiş %44.4'ü ise bu soruya cevap vermek istememiştir. Cevap vermek istemeyenlerin oranının bu kadar yüksek olması bu konudaki farkındalığın düşüklüğünden olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca sosyal hizmet öğrencilerinin %51.1'i kendini kısmen yeterli bulurken %8.9'u yeterli ve %2.2'si kendini çok yeterli bulmaktadır. Buna ek olarak sosyal hizmet öğrencilerinin %95.6'sı bu konuda bilgi gereksimine ihtiyacı olduğunu belirtirken, %4.4'ü cevap vermek istememiştir. Sosyal hizmet öğrencilerin oranları incelendiğinde vaka ile karşılaşmada en yüksek orana sahip olmuşlardır. Bu durum eğitim sürecindeki staj uygulamalarının etkisi olarak görülmektedir. Ayrıca genel olarak kendilerini kısmen yeterli bulmaktadırlar ve yüksek bir oranla eğitim eksikliği olduğunu beyan etmektedirler. Araştırmaya katılan öğrencilerden sosyoloji öğrencilerinin %33.3'ü vaka ile karşılaştığını ve %66.7'si vaka ile karşılaşmadığını, %57.1'si vaka ile karşılaştığında bunu tespit edebileceğini

belirtirken, %42.9'u tespit edemeyebileceğini belirtmiş ayrıca sosyoloji öğrencilerinin %42.9'u kendini kısmen yeterli bulurken %23.8'i kendini yetersiz bulmakta, %23.8'i yeterli ve %4.8'i kendini çok yeterli bulmaktadır. Buna ek olarak sosyoloji öğrencilerinin %85.7'si bu konuda bilgi gereksimine ihtiyacı olduğunu ve %14.3'ü bilgi gereksimine ihtiyacı olmadığını belirtmiştir. Son olarak sosyoloji öğrencilerinin vaka ile karşılaşma oranlarına bakıldığında oranın çok yüksek olmadığını görmekteyiz ancak öğrenciler genel olarak vaka ile karşılaşma durumunda bunu tespit edebileceğini dile getirmiştir. Ayrıca yüksek bir oranda eğitim eksikliklerinin bulunduğunu beyan etmişlerdir.

Yukarıdaki sonuçlara baktığımızda vaka ile karşılaşmada en yüksek oran %56.8 ile sosyal hizmet olurken vakayı tanılama konusunda %92.2 ile psikoloji öğrencileri ve %71.4 ile çocuk gelişimi öğrencileri yüksek oranda çıkmıştır. Kendini yeterli bulma konusunda benzer şekilde bu bölümler yüksek oranda çıkmıştır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta bu bölümdeki öğrencilerin çok azının bu alanda kendini tam olarak yeterli bulmuş olmalarıdır. Ek olarak eğitim gereksimi konusunda öğrencilerin %92.18'i çocuk ihmal ve istismarı hakkında daha fazla bilgi gereksimini olduğunu belirtmiştir.

3.2. ÖĞRENCİLERİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ BELİRTİ VE RİSKLERİNİ TANILAMAYA İLİŞKİN BİLGİ DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tablo 4: Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarının Belirti ve Risklerini Tanılama Genel Ölçek ve Alt Ölçek Maddelerine Verdikleri Yanıtların İncelenmesi

Tablo 4'de öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanılama ölçeği ve alt ölçek maddelerine verdikleri cevaplar incelenecektir. Bu ölçek likert tarzı bir ölçek olması ve soru sayısının yüksek olmasından dolayı tablo 4'de öğrencilerin sorulara

verdikleri cevapların doğru ortalaması verilmiştir. Ölçeğin soruları ve doğru cevapları ayrıca ekler kısmında verilmiştir.

Bu tablodaki oranlar hem bölümlerin sorulara verdikleri doğru yanıtları hem de yanlış ve kararsız oranlarını bize göstermesi açısından çok önemlidir. Bu şekilde öğrencilerin bölümleri arasında karşılaştırma yapma olanağı sağlanacak hem de bölümlerin kendi içindeki durumları incelenebilecektir.

	<u>ÇOCUK GELİŞİMİ</u>	<u>OKUL ÖNCESİ</u>	<u>PSİKOLOJİ</u>	<u>SINIF ÖĞRETMENLİĞİ</u>	<u>SOSYAL HİZMET</u>	<u>SOSYOLOJİ</u>
SORU1	1,41	1,65	1,41	1,89	1,60	1,38
SORU2	1,84	2,20	1,82	2,32	2,18	2,24
SORU3	4,08	3,63	2,69	3,81	3,69	3,10
SORU4	2,45	2,80	2,22	2,70	2,44	2,52
SORU5	2,69	2,54	2,53	2,87	2,40	2,48
SORU6	1,86	2,22	2,08	2,28	2,07	2,14
SORU7	1,71	1,98	1,88	2,11	1,89	1,86
SORU8	2,80	2,72	2,96	2,53	2,91	2,62
SORU9	1,94	2,50	1,96	2,30	1,98	2,10
SORU10	3,78	3,59	2,41	3,64	3,82	3,33
SORU11	2,33	2,54	2,43	2,53	2,56	2,62
SORU12	4,14	3,46	2,55	3,51	3,47	3,38
SORU13	1,53	1,87	1,63	1,81	1,48	1,71
SORU14	3,67	3,46	2,55	3,49	3,33	3,38
SORU15	1,69	1,65	1,88	1,74	1,55	1,52
SORU16	3,73	3,24	3,84	3,66	3,50	3,52
SORU17	2,18	2,37	2,20	2,43	2,25	2,05
SORU18	1,33	1,80	1,43	1,72	1,70	1,57
SORU19	1,88	1,93	1,59	1,89	1,50	1,43
SORU20	1,55	1,96	1,76	1,81	1,70	1,71
SORU21	2,08	2,59	2,00	2,53	1,86	2,29
SORU22	1,61	2,24	1,55	2,23	1,50	2,05
SORU23	1,45	2,07	1,35	1,74	1,41	1,95
SORU24	2,33	2,43	2,47	2,36	2,55	2,14
SORU25	1,90	2,33	1,75	2,34	1,98	2,10
SORU26	1,45	1,83	1,41	1,70	1,57	1,57
SORU27	4,00	3,35	3,51	3,66	3,64	3,00
SORU28	4,71	4,39	4,45	4,51	4,25	4,14
SORU29	3,24	3,17	3,57	3,43	3,41	3,33
SORU30	4,78	4,28	4,59	4,47	4,48	4,48
SORU31	1,57	2,00	1,57	1,64	1,34	1,62

SORU32	1,69	2,28	1,75	1,87	1,78	2,00
SORU33	2,10	2,28	2,14	1,96	2,07	1,76
SORU34	3,39	3,41	3,43	3,32	3,38	3,48
SORU35	1,73	2,28	1,96	2,02	1,98	2,00
SORU36	1,98	1,93	1,94	2,15	1,98	2,05
SORU37	2,94	2,70	2,98	2,81	3,20	2,81
SORU38	2,14	2,37	1,88	2,40	2,56	2,43
SORU39	2,20	2,33	2,25	2,36	2,51	2,33
SORU40	1,55	1,98	1,55	1,72	1,76	1,76
SORU41	4,22	3,59	4,20	3,74	4,20	4,00
SORU42	3,16	3,04	4,16	2,87	3,29	2,71
SORU43	2,49	2,76	2,53	2,70	2,89	2,86
SORU44	2,06	2,43	2,02	2,21	2,47	2,14
SORU45	2,10	2,50	2,00	2,51	2,07	2,24
SORU46	2,20	2,50	1,73	2,19	2,22	2,38
SORU47	2,04	2,41	1,92	2,28	2,24	2,19
SORU48	1,43	1,93	1,41	1,83	1,62	1,57
SORU49	4,12	3,50	3,76	3,70	3,87	3,48
SORU50	2,65	2,70	2,25	2,62	3,27	3,29
SORU51	2,57	2,61	1,82	2,77	2,78	3,05
SORU52	3,42	2,78	2,51	3,15	2,89	2,33
SORU53	3,00	2,96	2,67	3,20	3,45	3,57
SORU54	3,81	3,35	4,18	3,80	4,09	3,86
SORU55	3,38	3,02	2,63	3,17	3,34	3,05
SORU56	2,85	2,72	3,14	2,93	2,80	2,48
SORU57	2,08	2,37	1,88	2,54	2,16	2,52
SORU58	2,15	2,52	2,04	2,41	2,14	2,71
SORU59	3,58	3,30	3,86	3,26	3,57	3,29
SORU60	2,58	2,78	2,29	2,50	2,41	2,86
SORU61	3,77	3,24	3,65	3,17	3,64	3,05
SORU62	2,00	2,39	2,06	2,41	2,43	2,90
SORU63	4,56	3,83	4,47	3,67	4,45	4,38
SORU64	1,67	2,20	1,61	2,39	1,73	2,10
SORU65	1,77	2,20	1,90	2,30	2,41	2,57
SORU66	2,19	2,65	2,41	2,65	2,68	2,67
SORU67	1,56	1,91	1,47	2,07	1,68	1,76

Öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanılama genel ölçek ve alt ölçek maddelerine verdikleri yanıtlara göre dağılımı tablo 4’de verilmiştir. Bölümlere göre dağılım ve doğru oranları karşılaştırılacaktır. Bu karşılaştırmada cevaplar 5 tam puan üzerinden değerlendirilecek ve oransal olarak 5 yakın ya da uzak olma durumuna göre yorumlanacaktır. Cevapların analizinde 1 ile 2 arası “kuvvetli doğru”, 2 ile 3 arası

“doğru”, 3 “kararsız”, 3 ile 4 arası “yanlış”, 4 ile 5 arası “kuvvetli yanlış” olarak kabul edilecektir. İhmal ve istismarın çocuktaki fiziksel belirtileri alt ölçek maddelerinden. “**1. Soru:** Çocuğun gövde, sırt, kalça ve uyluklarında farklı boyutlarda sıyrık, ekimoz (morluk) ve parmak bası izleri fiziksel istismarın belirtileridir” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 1.41, okul öncesi öğrencileri 1.65, psikoloji 1.41, sınıf öğretmenliği 1.89, sosyal hizmet 1.60, sosyoloji 1.38 ile kuvvetli doğru olarak doğru cevap vermişlerdir. Genele baktığımızda öğrencilerin %94.9’u bu soruyu doğru cevaplamıştır. En yüksek doğru oranı 1.38 ise sosyoloji öğrencilerinin olmuştur. “**3. Soru:** Fiziksel istismar tanısında ekimozların (morluk) değişik renklerde olması önem taşımaz” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 4.08, okul öncesi öğrencileri 3.63, psikoloji öğrencileri 2.69, sınıf öğretmenliği 3.81, sosyal hizmet 3.69, sosyoloji 3.10 ile bu soruya çocuk gelişimi öğrencileri kuvvetli yanlış, psikoloji doğru ve kararsız aralığında cevap verirken, diğer bölümdeki öğrenciler yanlış olarak cevaplamışlardır. Genele baktığımızda öğrencilerin sadece %21.3’ü bu soruyu doğru cevaplamıştır. Öğrencilerin %24.3 bu soruda kararsız kalırken %54.5’i yanlış cevaplamıştır. Bu soru yanlış oranının en yüksek çıktığı soru olmuştur. Bu soruda en yüksek doğru oranı 4.08 ile çocuk gelişimi olurken en yüksek yanlış 2.69 ile psikoloji öğrencileri olmuştur. “**4. Soru:** Ağız içinde özellikle üst dudak iç yüzünde yırtık olması fiziksel istismarı düşündürmelidir” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 2.45, okul öncesi öğrencileri 2.80, psikoloji 2.22, sınıf öğretmenliği 2.70, sosyal hizmet 2.44, sosyoloji 2.52 ile öğrenciler genel olarak doğruya yakın cevap vermişlerdir. Ancak okul öncesi, sınıf öğretmenliği ve sosyoloji de kararsızların oranının da yüksek olduğunu görüyoruz. Genele baktığımızda doğru oranı ise %48.3, kararsız oranı %38.2 ve yanlış oranı %13.5 çıkmıştır. “**5. Soru:** Fiziksel istismara uğramış çocuklarda yanıklar; ayaklar, kalçalar ve göbek bölgesi dışındaki vücut kısımlarında daha yaygın görülür” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 2.69, okul öncesi öğrencileri 2.54, psikoloji 2.53, sınıf öğretmenliği 2.87, sosyal hizmet 2.40, sosyoloji 2.48 ile öğrenciler genel olarak doğruya yakın cevap vermişlerdir. Ancak çocuk gelişimi ve sınıf öğretmenliğinde kararsızların oranının da yüksek olduğunu görüyoruz. Genele baktığımızda doğru oranı ise %43.8, kararsız oranı %39.8 ve %16.7 ise yanlış oranı olarak belirlenmiştir. “**6.Soru:** Fiziksel istismarda; kollarda, el, sırtında, omuz ve kalçalarda sıklıkla ısırlık izlerine rastlanır” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 1.86, okul öncesi öğrencileri 2.22, psikoloji 2.08, sınıf öğretmenliği 2.28, sosyal hizmet 2.07,

sosyoloji 2.14 ile öğrenciler genel olarak doğruya yakın cevap vermişlerdir. Ancak çocuk gelişimi öğrencileri kuvvetli doğru ile en fazla doğru cevabı veren grup olmuştur. Genele baktığımızda doğru oranı ise %73.0, kararsız oranı %22.8 ve %4.3 yanlış oranı olarak bulunmuştur. “**7. Soru:** Ciltte yuvarlak, çevresi kabarık, ortası kreter şeklindeki lezyonlar (Doku Bozukluğu) sigara yanığını düşündürmelidir” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 1.71, okul öncesi öğrencileri 1.98, psikoloji 1.88, sınıf öğretmenliği 2.11, sosyal hizmet 1.89, sosyoloji 1.86 ile öğrenciler genel olarak kuvvetli doğruya yakın cevap vermişlerdir. Ancak sınıf öğretmenliği öğrencilerinde doğru ve kararsız oranının da yüksek olduğunu görmekteyiz. Genele baktığımızda doğru oranı ise %77.6, kararsız oranı %20.5 ve %2.0 ise yanlış oranı olarak bulunmuştur. “**8. Soru:** Dizdeki ve dizin arka çukurundaki yanıklar kaza ile oluşabilir” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 2.80, okul öncesi öğrencileri 2.72, psikoloji 2.96, sınıf öğretmenliği 2.53, sosyal hizmet 2.91, sosyoloji 2.62 ile öğrenciler genel olarak doğruya yakın cevap vermişlerdir. Ancak sosyal hizmet ve psikoloji öğrencilerinde kararsız oranının da yüksek olduğunu görmekteyiz. Genele baktığımızda doğru oranı ise %21.3, kararsız oranı %41.3 ve %37.4 ise yanlış oranı olarak bulunmuştur. “**17. Soru:** Genital bölgede ağrı, şişme ya da kaşıntı şikâyetleri cinsel istismarı düşündürmelidir” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 2.18, okul öncesi öğrencileri 2.37, psikoloji 2.20, sınıf öğretmenliği 2.43, sosyal hizmet 2.25, sosyoloji 2.05 ile öğrenciler genel olarak doğru cevap vermişlerdir. Genele baktığımızda doğru oranı ise %87.7, kararsız oranı %9.3 ve %2.7 ise yanlış oranı olarak bulunmuştur.

İhmal belirtileri içeren alt ölçek maddeleri incelendiğinde bölümlerin oranlarının genel olarak bir birine yakın olduğunu görmekteyiz. İhmal durumu ile ilgili alt ölçek maddelerinden “**23. Soru:** Aşılardan yapılmaması veya geciktirilmesi bir ihmal belirtisidir” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 1.45, okul öncesi öğrencileri 2.07, psikoloji 1.35, sınıf öğretmenliği 1.74, sosyal hizmet 1.41, sosyoloji 1.95 ile öğrenciler genel olarak kuvvetli doğru olarak cevap vermişlerdir. Genele baktığımızda doğru oranı ise %89.2, kararsız oranı %7.7 ve %2.7 ise yanlış oranı olarak bulunmuştur. Bu sorudaki en yüksek doğru oranı psikoloji öğrencilerinin olmuştur. “**21. Soru:** Çocukta büyüme-gelişme geriliğinin olması ihmal edildiğini düşündürmelidir” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 2.08, okul öncesi öğrencileri 2.59, psikoloji 2.00, sınıf öğretmenliği 2.53, sosyal hizmet 1.86, sosyoloji 2.29 ile öğrenciler genel olarak doğru ve kararsız

olarak cevap vermişlerdir. Sadece sosyal hizmet öğrencilerin kuvvetli doğru cevabı ağırlıklı olarak verilmiştir. Genele baktığımızda doğru oranı ise %64.1, kararsız oranı %25.9 ve %9.6 ise yanlış oranı olarak bulunmuştur. “**27. Soru:** Çocukta yeme bozuklukları, huzursuz uyuma ihmal işareti değildir” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 4.00, okul öncesi öğrencileri 3.35, psikoloji 3.51, sınıf öğretmenliği 3.66, sosyal hizmet 3.64, sosyoloji 3.00 ile öğrenciler genel olarak yanlış olarak cevap vermişlerdir. Bu soruda en yüksek doğru oranı çocuk gelişiminde olurken en düşük doğru oranı sosyolojide olmuştur, ayrıca genel olarak bölümlerde kararsızların oranında yüksek olduğunu görmekteyiz. Genele baktığımızda doğru oranı ise %47.9, kararsız oranı %29.7 ve %13.9 ise yanlış oranı olarak bulunmuştur.

İhmal ve istismarın çocuktaki davranışsal belirtileri alt ölçeği maddelerinden “**30. Soru:** İstismar ve ihmale uğrayan çocukların okul başarısını etkilemez” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 4.78, okul öncesi öğrencileri 4.28, psikoloji 4.59, sınıf öğretmenliği 4.47, sosyal hizmet 4.48, sosyoloji 4.48 ile öğrenciler genel olarak kuvvetli yanlış olarak cevap vermişlerdir. Genele baktığımızda doğru oranı ise %83.7, kararsız oranı %5.4 ve %5.4 ise yanlış oranı olarak bulunmuştur. “**32. Soru:** İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar ağırı verici uyaranlara ve travmalara karşı aşırı tepkilidirler” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 1.69, okul öncesi öğrencileri 2.28, psikoloji 1.75, sınıf öğretmenliği 1.87, sosyal hizmet 1.78, sosyoloji 2.00 ile öğrenciler genel olarak kuvvetli doğru olarak cevap vermişlerdir. Bu soruda okul öncesi ve sosyoloji öğrencilerinde doğru ve kararsız oranının yüksek olduğunu görmekteyiz. Genele baktığımızda doğru oranı ise %74.9, kararsız oranı %23.2 ve %1.9 ise yanlış oranı olarak bulunmuştur. “**40. Soru:** İstismar ve ihmale uğramış çocuklar içe kapanıklık gösterebilirler” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 1.55, okul öncesi öğrencileri 1.98, psikoloji 1.55, sınıf öğretmenliği 1.72, sosyal hizmet 1.76, sosyoloji 1.76 ile öğrenciler genel olarak kuvvetli doğru olarak cevap vermişlerdir. Bu soru en yüksek doğru cevap ortalaması olan soru olmuştur. Bu açıdan davranışsal belirtilerin bilinmesi ihmal ve istismarın tespiti açısından çok önemli olduğundan bu sevindirici bir durumdur. Genele baktığımızda doğru oranı ise %91.9, kararsız oranı %6.6 ve %1.6 ise yanlış oranı olarak bulunmuştur.

İhmal ve istismara yatkın ebeveyn özellikleri alt ölçeği maddelerinden “**42. Soru:** Çocukluğunda istismar ve ihmal edilen ebeveynler çocuklarını istismar ve ihmal etmekten kaçınırlar” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 3.16, okul öncesi öğrencileri 3.04, psikoloji 4.20, sınıf öğretmenliği 2.87, sosyal hizmet 3.29, sosyoloji 2.71 ile öğrenciler genel olarak yanlış ve kuvvetli yanlış olarak cevap vermişlerdir. Bu soru en yüksek doğru oranı 4.20 ile psikoloji öğrencilerinin olmuştur. Sınıf öğretmenliği ve sosyoloji öğrencilerinde ise kararsızların oranının yüksek olduğunu görüyoruz. Genele baktığımızda doğru oranı ise %40.5, kararsız oranı %39.4 ve %20.0 ise yanlış oranı olarak bulunmuştur. “**48. Soru:** Ebeveynin alkol ya da ilaç bağımlısı olması çocuk istismar ve ihmali açısından bir risktir” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 1.43, okul öncesi öğrencileri 1.93, psikoloji 1.41, sınıf öğretmenliği 1.83, sosyal hizmet 1.62, sosyoloji 1.57 ile öğrenciler genel olarak kuvvetli doğru olarak cevap vermişlerdir. Genele baktığımızda doğru oranı ise %91.6, kararsız oranı %6.9 ve %1.6 ise yanlış oranı olarak bulunmuştur. “**55. Soru:** Annenin zor bir hamilelik geçirmesi ya da güç doğum yapması çocuğunu istismar veya ihmal etmesini etkiler” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 3.38, okul öncesi öğrencileri 3.02, psikoloji 2.63, sınıf öğretmenliği 3.17, sosyal hizmet 3.34, sosyoloji 3.05 ile öğrenciler genel olarak kararsız olarak cevap vermişlerdir. Genele baktığımızda doğru oranı ise %24.7, kararsız oranı %45.6 ve %28.6 ise yanlış oranı olarak bulunmuştur. Bu soruda en yüksek doğru oranı psikoloji öğrencilerinin olmuştur. En yüksek kararsız oranı olan bölüm ise okul öncesi öğrencileri olarak tespit edilmiştir.

İhmal ve istismara yatkın çocukların özellikleri alt ölçeği maddelerinden “**41. Soru:** Bebeklerin istismara uğrama riskleri azdır” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 4.22, okul öncesi öğrencileri 3.59, psikoloji 4.20, sınıf öğretmenliği 3.74, sosyal hizmet 4.20, sosyoloji 4.00 ile öğrenciler genel olarak kuvvetli yanlış olarak cevap vermişlerdir. Genele baktığımızda doğru oranı ise %68.4, kararsız oranı %25.5 ve %6.2 ise yanlış oranı olarak tespit edilmiştir. Bu soruda en yüksek doğru oranı psikoloji ve sosyal hizmet öğrencilerinin olmuştur. “**53. Soru:** Aşırı hareketli çocukların fiziksel istismara uğrama olasılıkları daha yüksektir” sorusuna, çocuk gelişimi öğrencileri 3.00, okul öncesi öğrencileri 2.96, psikoloji 2.67, sınıf öğretmenliği 3.20, sosyal hizmet 3.45, sosyoloji 3.57 ile öğrenciler genel olarak kararsız olarak cevap vermişlerdir. Genele baktığımızda doğru oranı ise %26.3, kararsız oranı %42.9 ve %29.7 ise yanlış oranı olarak tespit

edilmiştir. Bu soruda en yüksek doğru oranı psikoloji öğrencilerinde olurken en yüksek kararsız oranı da çocuk gelişimi öğrencilerinin olmuştur. “**56. Soru:** Bebeklerin prematüre veya düşük doğum ağırlıklı olması istismar ve ihmale uğramasını etkilemez” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 2.85, okul öncesi öğrencileri 2.72, psikoloji 3.14, sınıf öğretmenliği 2.93, sosyal hizmet 2.80, sosyoloji 2.48 ile öğrenciler genel olarak kararsız olarak cevap vermişlerdir. Bu soru en yüksek kararsız cevap ortalaması olan soru olmuştur. Ayrıca doğru ve yanlış cevap ağırlıkları birbirine çok yakın çıkmıştır. Genele baktığımızda doğru oranı ise %29.7 kararsız oranı %48.8 ve %31.5 ise yanlış oranı olarak tespit edilmiştir. Bu sorudaki en yüksek doğru oranı psikoloji öğrencilerinin olmuştur.

Çocuk ihmal ve istismarında ailesel özellikler alt ölçeği maddelerinden “**61.Soru:** Ailenin geniş ya da çekirdek aile tipinde olması çocuk istismar ve ihmaliinde önemli bir faktör değildir” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 3.77, okul öncesi öğrencileri 3.24, psikoloji 3.65, sınıf öğretmenliği 3.17, sosyal hizmet 3.64, sosyoloji 3.05 ile öğrenciler genel olarak soruya yanlış ve kararsız olarak cevap vermişlerdir. En yüksek kararsız oranı olan bölüm sosyoloji olmuştur. Genele baktığımızda doğru oranı ise %40.1, kararsız oranı %44.9 ve %14.9 ise yanlış cevap vermiştir. “**64. Soru:** Anne-baba arasındaki şiddet, çocukların istismar ve ihmal edilmesine yol açar” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 1.67, okul öncesi öğrencileri 2.20, psikoloji 1.61, sınıf öğretmenliği 2.39, sosyal hizmet 1.73, sosyoloji 2.10 ile öğrenciler genel olarak kuvvetli doğru ve doğru olarak cevap vermişlerdir. Bu soruda en yüksek doğru oranı psikoloji öğrencilerinin olmuştur. Genele baktığımızda doğru oranı ise %81.7, kararsız oranı %12.5 ve %5.8 ise yanlış oranı olarak tespit edilmiştir. “**65. Soru:** Evlilik dışı ilişkiler çocukların istismar ve ihmal edilmesinde önemli bir etkidir” sorusuna çocuk gelişimi öğrencileri 1.77, okul öncesi öğrencileri 2.20, psikoloji 1.90, sınıf öğretmenliği 2.30, sosyal hizmet 2.41, sosyoloji 2.57 ile öğrenciler genel olarak kuvvetli doğru ve doğru olarak cevap vermişlerdir. Bu soruda en yüksek doğru cevap ortalaması çocuk gelişimi ve psikoloji öğrencilerinin olmuştur. Kararsızlar oranı en yüksek olan bölüm ise sosyoloji öğrencileri olmuştur. Genele baktığımızda doğru oranı ise %68.0, kararsız oranı %26.2 ve %5.9 ise yanlış oranı olarak tespit edilmiştir. Bu soruda en yüksek doğru oranı çocuk gelişimi öğrencilerinin olurken en yüksek kararsız oranı sosyoloji öğrencilerinin olmuştur.

3.3.1. Öğrencilerin Bölümlerine Göre Çocuklara Yönelik İhmal ve İstismarın Belirti ve Risklerini Tanılama Genel Ölçek ve Alt Ölçek Maddelerinin Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5 ile 10 arasında bölümlerin çocuk ihmal ve istismarın belirti ve riskleri ölçek ve alt ölçek maddelerine verdikleri cevapların bilgi puan ortalamaları incelenecektir. Burada bölümlerin çocuk ihmal ve istismarı konusunda bilgili oldukları alanlar ile daha az bilgili oldukları alanlar detaylı olarak incelenecek ve değerlendirilecektir. Bu durumda bize bölümlerin hangi alanlarda daha bilgili oldukları gösterirken hangi alanlarda daha fazla bilgi ihtiyacı olduğunu analiz etme imkanı vereceği düşünülmektedir. Ayrıca bu sayede bölümler arasındaki farkların da incelenmesi imkanı sağlanacaktır.

Tablo 5: Çocuk Gelişimi

GENEL ÖLÇEK ORTALAMASI	N	\bar{X}	Standart Sapma
Öğrenci sayısı	49	2,3461	0,23473
1.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Fiziksel Belirtileri	12	2,59	0,9067
2.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Cinsel Belirtileri	8	2,20	0,9009
3.İhmal Belirtileri	7	2,12	0,8269
4.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Davranışsal Belirtileri	14	2,73	1,1177
5.İstismar ve İhmale Yatkın Ebeveyn Özellikleri	9	2,47	0,7360
6.İstismar ve İhmale Yatkın Çocukların Özellikleri	6	3,17	0,4098
7.Çocuk İstismarı ve İhmalinde Aile Yapısı İle İlgili Belirtiler	12	2,56	0,9062

Tablo 5’de çocuk gelişimi öğrencilerinin çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanılama konusunda bilgi düzeylerine ilişkin ölçek puan ortalamaları görülmektedir. Çocuk gelişimi öğrencilerinin tüm maddelere verdikleri cevapların ortalaması 2.34 ± 0.23 ’tür. Bu oran istendik değer olan 5.0’a kıyasla bilgi eksikliği olduğunu gösterir bir değerdir. Bu tabloya göre öğrencilerin istismar ve ihmalin çocuktaki fiziksel

belirtilerine yönelik alt ölçek bilgi puan ortalamaları 2.59 ± 0.91 , istismar ve ihmalin çocuktaki cinsel belirtileri alt ölçeği puan ortalamaları 2.20 ± 0.90 , ihmal belirtilerine yönelik alt ölçeği puan ortalamaları 2.12 ± 0.83 , istismar ve ihmalin çocuktaki davranışsal belirtileri alt ölçeği puan ortalamaları 2.73 ± 1.12 , istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özellikleri alt ölçeği puan ortalamaları 2.47 ± 0.74 , istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri alt ölçeği puan ortalamaları 3.17 ± 0.41 , çocuk istismarı ve ihmalinde aile yapısı ile ilgili belirtiler alt ölçeği puan ortalamaları 2.56 ± 0.91 'dir. Bu tabloya bakıldığında çocuk gelişimi öğrencilerinin bu alanda en bilgili oldukları konu istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri olurken en az bilgili oldukları konu ise ihmal belirtileri olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak ihmalin tespit edilmesinin zorlukları ve toplumsal olarak ihmal içeren bazı davranışların geleneksel olarak kabul görüyor olduğu söylenebilir.

Tablo 6: Okul Öncesi Öğretmenliği

GENEL ÖLÇEK ORTALAMASI	N	\bar{x}	Standart Sapma
Öğrenci sayısı	46	2,5704	0,24325
1.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Fiziksel Belirtileri	12	2,65	0,6062
2.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Cinsel Belirtileri	8	2,29	0,6464
3.İhmal Belirtileri	7	2,41	0,4478
4.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Davranışsal Belirtileri	14	2,79	0,8082
5.İstismar ve İhmale Yatkın Ebeveyn Özellikleri	9	2,64	0,4161
6.İstismar ve İhmale Yatkın Çocukların Özellikleri	6	2,91	0,2419
7.Çocuk İstismarı ve İhmalinde Aile Yapısı İle İlgili Belirtiler	12	2,68	0,5238

Tablo 6'da okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanılama konusunda bilgi düzeylerine ilişkin ölçek puan ortalamaları görülmektedir. Okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin tüm maddelere verdikleri cevapların ortalaması 2.57 ± 0.24 'tür. Bu oran istendik değer olan 5.0'a kıyasla bilgi

eksikliği olduğunu gösterir bir değerdir. Bu tabloya göre öğrencilerin istismar ve ihmalin çocuktaki fiziksel belirtilerine yönelik alt ölçek bilgi puan ortalamaları 2.65 ± 0.61 , istismar ve ihmalin çocuktaki cinsel belirtileri alt ölçeği puan ortalamaları 2.29 ± 0.65 , ihmal belirtilerine yönelik alt ölçeği puan ortalamaları 2.41 ± 0.45 , istismar ve ihmalin çocuktaki davranışsal belirtileri alt ölçeği puan ortalamaları 2.79 ± 0.81 , istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özellikleri alt ölçeği puan ortalamaları 2.64 ± 0.42 , istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri alt ölçeği puan ortalamaları 2.91 ± 0.24 , çocuk istismarı ve ihmalinde aile yapısı ile ilgili belirtiler alt ölçeği puan ortalamaları 2.68 ± 0.52 'dir. Tablo incelendiğinde çocuk gelişimi öğrencilerinin bu alanda en bilgili oldukları konu istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri olurken en az bilgili oldukları konu ise istismar ve ihmalin çocuktaki cinsel belirtileri olduğu görülmektedir. İhmal ve istismara yatkın çocukların özelliklerinin iyi bilinmesi güzel bir durum olurken özellikle cinsel belirtiler konusunda bilgi düzeyinin daha düşük olması da kaygı vericidir. Bu duruma neden olarak cinsel istismar konusunda öğrencilerin toplumsal tabulardan etkilenmeleri ve bu konunun aile içi bir sorun olarak görülmesi olduğu düşünülmektedir. Bu durumda öğrencilerin bu konuda cevap verirken yanlış veya kararsız kalma oranları artırdığı düşünülmektedir. Ancak sanıldığı aksine cinsel istismar sadece aileyi ya da çocuğu etkileyen bir sorun değil olayın yaşandığı çevrenin tüm dengesini etkileyen çok kapsamlı bir sorundur.

Tablo 7: Psikoloji

GENEL ÖLÇEK ORTALAMASI	N	\bar{X}	Standart Sapma
Öğrenci sayısı	51	2,2678	0,33615
1.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Fiziksel Belirtileri	12	2,25	0,4148
2.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Cinsel Belirtileri	8	2,11	0,7360
3.İhmal Belirtileri	7	2,01	0,7108
4.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Davranışsal Belirtileri	14	2,73	1,0708
5.İstismar ve İhmale Yatkın Ebeveyn Özellikleri	9	2,42	0,8786
6.İstismar ve İhmale Yatkın Çocukların	6	2,83	0,7196

Özellikleri			
7.Çocuk İstismarı ve İhmalinde Aile Yapısı İle İlgili Belirtiler	12	2,57	0,9339

Tablo 7’de psikoloji öğrencilerinin çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanılama konusunda bilgi düzeylerine ilişkin ölçek puan ortalamaları görülmektedir. Psikoloji öğrencilerinin tüm maddelere verdikleri cevapların ortalaması 2.28 ± 0.34 ’tür. Bu oran istendik değer olan 5.0’a kıyasla bilgi eksikliği olduğunu gösterir bir değerdir. Bu tabloya göre öğrencilerin istismar ve ihmalin çocuktaki fiziksel belirtilerine yönelik alt ölçek bilgi puan ortalamaları 2.25 ± 0.41 , istismar ve ihmalin çocuktaki cinsel belirtileri alt ölçeği puan ortalamaları 2.11 ± 0.74 , ihmal belirtilerine yönelik alt ölçeği puan ortalamaları 2.01 ± 0.71 , istismar ve ihmalin çocuktaki davranışsal belirtileri alt ölçeği puan ortalamaları 2.73 ± 1.1 , istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özellikleri alt ölçeği puan ortalamaları 2.42 ± 0.88 , istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri alt ölçeği puan ortalamaları 2.83 ± 0.72 , çocuk istismarı ve ihmali aile yapısı ile ilgili belirtiler alt ölçeği puan ortalamaları 2.57 ± 0.93 ’dir. Bu tabloya bakıldığında psikoloji öğrencilerinin bu alanda en bilgili oldukları konu istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri olurken en az bilgili oldukları konu ise ihmal belirtilerine olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak ihmal belirtilerinin sadece ailesel bir özellik olmadığı aynı zamanda sosyo-ekonomik durumunda ve bilgiziliğin de ihmalde önemli bir yeri olduğu ve öğrencilerin ihmal davranışını tanımlarken aileyi suçlayıcı cevaplardan kaçınmaya çalışırken yanlış ve kararsız cevap verme eğilimi göstermeleri olduğu düşünülmektedir.

Tablo 8: Sınıf Öğretmenliği

GENEL ÖLÇEK ORTALAMASI	N	\bar{X}	Standart Sapma
Öğrenci sayısı	47	2,5323	0,2778
1.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Fiziksel Belirtileri	12	2,71	0,6016
2.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Cinsel Belirtileri	8	2,32	0,7565
3.İhmal Belirtileri	7	2,37	0,6043

4.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Davranışsal Belirtileri	14	2,74	0,9519
5.İstismar ve İhmal Yatkın Ebeveyn Özellikleri	9	2,55	0,5044
6.İstismar ve İhmal Yatkın Çocukların Özellikleri	6	3,17	0,3204
7.Çocuk İstismarı ve İhmalinde Aile Yapısı İle İlgili Belirtiler	12	2,69	0,4488

Tablo 8’da sınıf öğretmenliği öğrencilerinin çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanımlama konusunda bilgi düzeylerine ilişkin ölçek puan ortalamaları görülmektedir. Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin tüm maddelere verdikleri cevapların ortalaması 2.53 ± 0.28 ’dir. Bu oran istendik değer olan 5.0’a kıyasla bilgi eksikliği olduğunu gösterir bir değerdir. Bu tabloya göre öğrencilerin istismar ve ihmalin çocuktaki fiziksel belirtilerine yönelik alt ölçek bilgi puan ortalamaları 2.71 ± 0.60 , istismar ve ihmalin çocuktaki cinsel belirtileri alt ölçeği puan ortalamaları 2.32 ± 0.76 , ihmal belirtilerine yönelik alt ölçeği puan ortalamaları 2.37 ± 0.60 , istismar ve ihmalin çocuktaki davranışsal belirtileri alt ölçeği puan ortalamaları 2.74 ± 0.95 , istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özellikleri alt ölçeği puan ortalamaları 2.55 ± 0.50 , istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri alt ölçeği puan ortalamaları 3.17 ± 0.32 , çocuk istismarı ve ihmalinde aile yapısı ile ilgili belirtiler alt ölçeği puan ortalamaları 2.69 ± 0.45 ’dir. Bu tabloya bakıldığında sınıf öğretmenliği öğrencilerinin bu alanda en bilgili oldukları konu istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri olurken en az bilgili oldukları konu istismar ve ihmalin çocuktaki cinsel belirtileri olduğu görülmektedir. Ancak genel olarak bakıldığında konular arasında bilgi düzeyi dağılımı dengeli olduğu da görülmektedir.

Tablo 9: Sosyal Hizmet

GENEL ÖLÇEK ORTALAMASI	N	\bar{X}	Standart Sapma
Öğrenci sayısı	45	2,4551	0,23909
1.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Fiziksel Belirtileri	12	2,58	0,7035

2.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Cinsel Belirtileri	8	2,13	0,7792
3.İhmal Belirtileri	7	2,07	0,7327
4.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Davranışsal Belirtileri	14	2,78	1,0007
5.İstismar ve İhmale Yatkın Ebeveyn Özellikleri	9	2,66	0,6767
6.İstismar ve İhmale Yatkın Çocukların Özellikleri	6	3,23	0,4660
7.Çocuk İstismarı ve İhmalinde Aile Yapısı İle İlgili Belirtiler	12	2,68	0,7923

Tablo 9’da sosyal hizmet öğrencilerinin çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanılama konusunda bilgi düzeylerine ilişkin ölçek puan ortalamaları görülmektedir. Sosyal hizmet öğrencilerinin tüm maddelere verdikleri cevapların ortalaması 2.45 ± 0.24 ’tür. Bu oran istendik değer olan 5.0’a kıyasla bilgi eksikliği olduğunu gösterir bir değerdir. Bu tabloya göre öğrencilerin istismar ve ihmalin çocuktaki fiziksel belirtilerine yönelik alt ölçek bilgi puan ortalamaları 2.58 ± 0.70 , istismar ve ihmalin çocuktaki cinsel belirtileri alt ölçeği puan ortalamaları 2.13 ± 0.78 , ihmal belirtilerine yönelik alt ölçeği puan ortalamaları 2.07 ± 0.73 , istismar ve ihmalin çocuktaki davranışsal belirtileri alt ölçeği puan ortalamaları 2.78 ± 1.10 , istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özellikleri alt ölçeği puan ortalamaları 2.66 ± 0.68 , istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri alt ölçeği puan ortalamaları 3.23 ± 0.47 , çocuk istismarı ve ihmaliinde aile yapısı ile ilgili belirtiler alt ölçeği puan ortalamaları 2.68 ± 0.79 ’dir. Bu tabloya bakıldığında sosyal hizmet öğrencilerinin bu alanda en bilgili oldukları konu istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri olurken en az bilgili oldukları konu ise ihmal belirtileri olduğu görülmektedir. Bu duruma neden olarak ihmalin tespit edilmesinin zorlukları ve toplumsal olarak ihmal içeren bazı davranışların sosyo-ekonomik durumlardan da kaynaklanabiliyor olduğu söylenebilir.

Tablo 10: Sosyoloji

GENEL ÖLÇEK ORTALAMASI	N	\bar{x}	Standart Sapma
Öğrenci sayısı	21	2,5057	0,3291
1.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Fiziksel Belirtileri	12	2,48	0,5679
2.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Cinsel Belirtileri	8	2,11	0,7927
3.İhmal Belirtileri	7	2,16	0,4019
4.İstismar ve İhmalin Çocuktaki Davranışsal Belirtileri	14	2,73	0,9443
5.İstismar ve İhmale Yatkın Ebeveyn Özellikleri	9	2,54	0,5692
6.İstismar ve İhmale Yatkın Çocukların Özellikleri	6	3,06	0,5431
7.Çocuk İstismarı ve İhmalinde Aile Yapısı İle İlgili Belirtiler	12	2,77	0,6215

Tablo 10’da sosyoloji öğrencilerinin çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanımlama konusunda bilgi düzeylerine ilişkin ölçek puan ortalamaları görülmektedir. Sosyoloji öğrencilerinin tüm maddelere verdikleri cevapların ortalaması 2.50 ± 0.33 ’tür. Bu oran istendik değer olan 5.0’a kıyasla bilgi eksikliği olduğunu gösterir bir değerdir. Bu tabloya göre öğrencilerin istismar ve ihmalin çocuktaki fiziksel belirtilerine yönelik alt ölçek bilgi puan ortalamaları 2.48 ± 0.57 , istismar ve ihmalin çocuktaki cinsel belirtileri alt ölçeği puan ortalamaları 2.11 ± 0.79 , ihmal belirtilerine yönelik alt ölçeği puan ortalamaları 2.16 ± 0.40 , istismar ve ihmalin çocuktaki davranışsal belirtileri alt ölçeği puan ortalamaları 2.73 ± 0.94 , istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özellikleri alt ölçeği puan ortalamaları 2.54 ± 0.57 , istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri alt ölçeği puan ortalamaları 3.06 ± 0.54 , çocuk istismarı ve ihmalinde aile yapısı ile ilgili belirtiler alt ölçeği puan ortalamaları 2.77 ± 0.62 ’dir. Bu tabloya bakıldığında sosyoloji öğrencilerinin bu alanda en bilgili oldukları konu istismar ve ihmale yatkın çocukların özellikleri olurken en az bilgili oldukları konu ise istismar ve ihmalin çocuktaki cinsel belirtileri olduğu görülmektedir. İhmal ve istismara yatkın çocuklar hakkında bilgi

düzeyinin yüksek çıkması sevindirici bir durumdur. Çünkü bu ihmal ve istismarın riskleri hakkında genel olarak bilgi sahibi olduğunu göstermektedir. Ancak cinsel belirtiler hakkında bilginin düşük çıkması üzücüdür. Bu duruma neden olarak cinselliğin konuşulmak istenmemesi ve genel olarak tabu olarak görülmesi olduğu düşünülmektedir.

Tablo 11: Öğrencilerin Bölümlerine Göre Çocuklara Yönelik İhmal ve İstismarın Belirti ve Risklerini Tanılama Konusunda Bilgi Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 11’de öğrencilerin genel bilgi puan ortalamaları bölümlerine göre sıralanmıştır. Burada öğrencilerin ölçek sorularına verdikleri cevapların tüm sorular bazında doğru cevaplarının ortalaması alınmıştır. Ayrıca bu oranlar bölümlerin karşılaştırması açısından da önemli olduğu için genel bir değerlendirme yapma imkanı sağlamaktadır.

GRUP	Denek Sayısı	Bilgi Puan Ortalaması	Standart Sapma	Standart Hata	F	P
Psikoloji	51	2,2678	0,33615	0,04707	8,502	0,000
Sosyoloji	21	2,5057	0,3291	0,07182		
Okul Öncesi	46	2,5704	0,24325	0,03586		
Sınıf Öğretmenliği	47	2,5323	0,2778	0,04052		
Çocuk Gelişimi	49	2,3461	0,23473	0,03353		
Sosyal Hizmet	45	2,4551	0,23909	0,03564		

Araştırma katılan öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanılama konusundaki bilgi puan ortalamalarının dağılımı tablo 11’de verilmiştir. Psikoloji öğrencilerinin bilgi ortalamaları 2.27 ± 0.34 , sosyoloji öğrencilerinin bilgi ortalamaları 2.50 ± 0.33 , okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin bilgi ortalaması 2.57 ± 0.24 , sınıf öğretmenliği öğrencileri bilgi ortalaması 2.53 ± 0.28 , çocuk gelişimi öğrencileri bilgi ortalamaları 2.35 ± 0.23 ve sosyal hizmet öğrencileri bilgi ortalamaları 2.45 ± 0.24 ’tür. Öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanılama konusundaki bilgi

puan ortalamaları arasındaki fark istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur (f: 8.50, $p < 0.000$). Yani öğrencilerin doğru cevap oranı buldukları bölümlere göre değişkenlik göstermektedir.

3.2.4. Öğrencilerin Bölümlerine Göre Çocuklara Yönelik İhmal ve İstismarı Vakalarıyla Karşılaştıklarında Ne Yaptıklarına Dair Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Cevaplar

Vaka ile karşılaştığını belirten öğrencilerin bu durumda ne yaptıkları ile ilgili verdikleri cevaplar aşağıda düzenlenmiştir. Benzer cevaplar tek cevap olarak yorumlanacaktır. Öğrencilerin verdikleri cevaplar düzenlenirken bölümler arasında ayırım yapılmamaya ayrıca özen gösterilmiştir.

Tablo 12: Çocuk Gelişimi

Bu Durumda Aileyi Bilgilendirmede Bulundum. Çocukla Konuştum. Neler Hissettiğini Neler İstedığını Hakkında Tartıştık.

Hiç Bir Şey Yapmadım

İhmali Yapan Aileye Uyarılarda Bulundum

İstismara Uğrayan Çocuğun Öğretmeniyle Görüştüm.

Kızdım Ama Karışamadım. Olay Bittikten Sonra Öğrendim Çok Üzüldüm. Çünkü Çocuğun Yaşamını Elinden Aldı.

Kreşteki Öğretmenine Bilgi Verdim.

Müdahale Etmedim.

Polise İhbar Edildi ÇİM'e Başvuruldu.

Psikolojik ve Hukuksal Yardım Alması İçin Gerekli Desteği Sundum.

Sadece İzleyebildim.

Staja Gittiğimiz Kurum Yetkililerine Bildirdik.

Stajyer Öğrenci Olduğum İçin Sadece Öğretmenlerime Söyleyebildim.

Araştırmaya katılan çocuk gelişimi öğrencilerinin %28.57'sinin (14 kişi) vaka ile karşılaşma durumunda ne yaptıkları sorusuna verdikleri cevaplara baktığımızda genel olarak bireysel bir müdahalenin olduğu ancak bunun çok fazla mesleki bilgi ve beceri ağırlıklı bir durum içermediği görülürken sadece çok az vakada tüm süreçleriyle gerekli müdahalenin yapıldığı görülmektedir. Bu durum öğrencilerin eğitim hayatında çok fazla çocuk ihmal ve istismarı vakasıyla karşılaşmadığını bize göstermektedir. Ancak vaka ile karşılaşılması vakaların olmadığı anlamına gelmemekte tam tersi çoğu vakanın tespit edilmediğini göstermektedir.

Tablo 13: Okul öncesi

<p>Aileyi Uyardım Apartman Görevlimizin Çocuğuna Şiddet Uygulanırken Gördüm. Neden Böyle Bir Yol İzlediğini Sordum Eğitim Yaşamımın Ortaokul Son Sınıfında Bir Öğretmenimin Birçok Defa Birçok Arkadaşımı İstismarını Gördüm İlgililere Bildirdim İzledim Pek Birşey Yapamadım Staj Yaptığım Dönemde Sınıf Öğretmeniyle Görüştüm</p>
--

Araştırmaya katılan okul öncesi öğrencilerinin %15.22'sinin (7 kişi) vakayla karşılaştıklarında ne yaptıkları sorusuna verdikleri cevaplara baktığımızda genel olarak sözlü bir müdahalenin olduğu ama herhangi bir mesleki müdahalenin söz konusu olmadığını ancak çok az durumda ilgililere durumun iletildiğini görüyoruz. Bu ne yazık ki olumlu bir durum değildir. Çünkü çocuk ihmal ve istismar vakalarında çocukların okul süreci ilk tespit açısından en kritik dönemlerden biridir. İhmal ve istismar vakalarına bakıldığında çocukların durumu ifade etmek için ailelerinden sonra en çok güvendikleri kişilerin öğretmenleri olduğu bilinmektedir.

Tablo 14: Psikoloji

<p>4.Sınıftaydım Ne Yapılabilir Ki (Arkadaşları Döverdi Bir Hoca Tabi Biz De Nasibimizi Alırdık) Aile İçinde Olduğu İçin Müdahale Edemedim Çocuk İhmal ve İstismarı Önleme Eğitimlerine Katıldım Duruma Sadece Tanık Oldum İlgililerle Konuştum. İlkokulda Olduğum İçin Yeteri Kadar Bilgim Yoktu. Olup Biteni Anlamaya Çalıştım Daha Sonraki Yıllar Anladım Sadece İkaz Yapmakla Yetindim</p>
--

<p>Uyardım Ama Pek İşe Yaradığımı Sanmıyorum Uyarmak Üzüldüm Psikolojik Olarak Rahatsız Oldum. Üzüldüm Sinirlendim Bununla İlgili Sosyal Medyada Yazı Yazdım Stajda Gençlik Ünitesinde İhmale Uğramış ve Duygusal İstismara Maruz Kalmış Bir Çocuk Görmemesi Gereken Cinsel İçerikli Sahnelere Maruzkaldığı İçin Adliyeye Rapor Yazdık Öğrenci Stajer Konumda Olduğum İçin Müdahalede Bulunmadım Hiçbir şey Yapamamıştım Bir Şey Yapmadım</p>

Araştırmaya katılan psikoloji öğrencilerinin %27.45'inin (14 kişi) vakayla karşılaştıklarında ne yaptıkları sorusuna verdikleri cevaplara baktığımızda öğrencilerin vakaya müdahale konusunda kendilerini yetersiz buldukları ve ikaz etmek veya uyarmak gibi müdahalelerin ötesine pek fazla geçemediğini görüyoruz. Bu durum öğrencilerin eğitim sürecinde mesleki olarak çocuk ihmal ve istismar vakasıyla pek karşılaşmamış olmasından da kaynaklanmaktadır. Yukarıdaki tabloda da gördüğümüz gibi vaka ile karşılaşma durumu kişisel yaşantılarındaki olaylar üzerinden açıklanmaktadır. Çok az bir örnekte mesleki olarak vakayla karşılaşma durumu dile getirilmiştir. Bu durumda öğrencilerin mesleki olarak duruma müdahale açısından ne yapmaları gerektiği konusunda kendilerini yetersiz bulmalarına neden olmaktadır. Bu açıdan öğrencilerin eğitim sürecinde bu tür vakalar ile çalışmasının sağlanmasının çok daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Tablo 15: Sınıf öğretmenliği

<p>Farkında Değildim Gerekli Yerlere Bilgilendirme Yaptım Görevli Öğretmenler İlgilendi Benim Yetkim Yoktu Gözlem İçin Gittiğimiz Okulda Uygulama Öğretmeninde Gördüm Fakat Misafir Öğrenci Olduğumuz İçin Bir Şey Yapamazdım Gözlemciydim İş Yerinde Olduğu İçin İşten Çıkarılmasını Sağladım Küçüktüm ve Bu Konular Ayıp Olarak Nitelendiriliyordu Olaya Müdahale Edip Kişiyle Konuştum Sınıf Öğretmeniyle Bu Durumu Konuştum Yetkili Kişilerle Görüştüm</p>

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin %23.40'nın (11 kişi) vakayla karşılaştıklarında ne yaptıkları sorusuna verdikleri cevaplara baktığımızda öğrencilerin

genel olarak durumla ilgili olarak üst mercilere bildirim yaptıklarını görüyoruz. Verilen cevaplardan öğrencilerin bireysel olarak sürece müdahale etmediklerini onun yerine vaka ile ilgili bildirim yapma üzerinden uygulama gerçekleştiğini görmekteyiz. Tabii ki vakaların üst mercilere bildirilmesi çok önemli bir konudur ve ihmal edilmemesi gerekir. Ancak üst mercilere vakayı bildirmek yeterli bir müdahale değildir. Çünkü vaka bu süreçte yaşamına devam ederken gerekli desteği alması gerekir. Bu açıdan öğretmenlerin okul sürecinde destekleyici ve yol gösterici şekilde vaka ile ilgilenmeleri gerekmektedir. Sadece bildirim yapmak çoğu zaman eksik bir uygulamadır. Eğer üst merciler yeterince vaka ile ilgilenmezse ihmal veya istismara uğrayan çocuk daha fazla travma yaşayabilir ve bu süreçte gerekli desteği göremediği için bireysel olarak suçluluk duyabilir. Bilindiği gibi ihmal ve istismar vakaları ortaya çıktıktan sonraki süreçte mağdurlar yanlış uygulamalar yüzünden çok fazla travmatik olaya maruz kalabilmektedirler.

Tablo 16: Sosyal hizmet

<p>Adli Sistem Vakalarında Karşılaştık Hakkında Gerekli Tedbirler Verilmiştir Adli Sistemde Karşılaştım Stajyer Olarak Gözlem Yaptım Altındağ SHM Stajında Danışmanlık ve Koruma Tedbiri Alındı Bir Duruşma Salonunda Tanık Oldum Gözlemciydim ÇİM'e Yönlendirme Yapıldı ÇİİÖDER İle İletişime Geçtim Gerekli Yerlere Haber Verildi Görüşme Esnasında Karşılaştım ve Onu Rahatlatmaya Çalıştım, Görüşmeye Hassas Olduğu Duruma Göre Devam Ettim İlgili Birime Havale Ettim Kendim Uğradım ve Çocuktum Korkmuştum Sadece Konuyla İlgili Daha Önce Hazırlıklı Değildik Çünkü Biz Müracaatçıya Sosyal Yardım İçin Gitmiştik Yine De Gerekli Yönlendirmeler Yapıldı Kurumda Çalışan Uzmana Bildirdim Mahkemede Çalışırken Karşılaştım Ancak Müdahale Etme Şansım Olmadı Öğrencilik Dönemimin İlk Döneminde Böyle Bir Durumla Karşılaştım. İstismarda Bulunan Kişi Hakkında Suç Duyurusunda Bulundum Polise İhbarda Bulundum Staj Sürecinde Rastladım ve Ne Yapmam Gerektiğini Kurum Uzmanımdan Öğrendim Staj Yaptığım Kurumda Cinsel İstismarla Karşılaştım Tedbir Kararı Alındı Staj Yaptığım Kurumda Karşılaştım ve Kurum Bununla İlgili Bir Hizmet Vermemekteydi Stajda Karşılaştım Gözlemci Konumundaydım Vakayı Yöneten Sosyal Çalışmacının Yanında Stajyer Sosyal Çalışmacı İdim</p>

Araştırmaya katılan sosyal hizmet öğrencilerinin %44.44'ünün (20 kişi) vakayla karşılaştıklarında ne yaptıkları sorusuna verdikleri cevaplara baktığımızda öğrencilerin büyük bir bölümünün lisans eğitimindeki staj sürecinde bu tür vakalarla karşılaştıkları ve kendileri ya da oradaki sorumlu kişinin müdahale ve mesleki uygulama yaptığı ayrıca gerekli yasal süreçte başlatıldığını görüyoruz. Burada önemli olan nokta öğrencilerin mezun olana kadar ki süreçte bu vakalarla karşılaşmada ve sonrasında ne yapmaları gerektiğini bilmeleri ve sonraki dönemlerde aynı şekilde gerekli müdahale ve uygulamayı kendi meslek hayatlarında gerçekleştirmeleridir. Bu açıdan sosyal hizmet öğrencilerinin staj süreçlerinin bu açıdan verimli olduğu bu tablodan anlaşılmaktadır. Unutmaması gereken en önemli şeylerden biri de çocuk ihmal ve istismar vakalarında sürecin en başından sonuna kadar bir bütün olduğu ve sadece tek bir yere odaklanmanın çoğu zaman yetersiz bir müdahale olarak daha sonraki süreçlerde daha kötü sonuçlar doğurabileceğidir. Bu açıdan öğrencilerin eğitim sürecinde bu tür vakalar ile çalışırken sürecin başından sonuna kadar ne yapılması gerektiğini bilmeleri doğru bir müdahale açısından hayati önem taşımaktadır. Bu noktada sosyal hizmet öğrencilerinin staj eğitimi bütünü kapsamı açısından faydalı görülmektedir.

Tablo 17: Sosyoloji

İlkokul Döneminde Karşılaştım ve Bir Çözüm Üretecek Durumda Değildim.
Mudahale Ettim
Mudahale Ettim ve Sert Tepki İle Karşılaştım
Tepki Gösterdim Ailesine Bildirdim
Uzaktan Olduğu İçin Herhangi Bir Şey Yapamadım
Birşey Yapamadım

Araştırmaya katılan sosyoloji öğrencilerinin %28.57'sinin (6 kişi) vakayla karşılaştıklarında ne yaptıkları sorusuna verdikleri cevaplara baktığımızda öğrencilerin olaya direk müdahale etmeyi tercih ettikleri ve bundan dolayı sorun yaşadıkları görülmektedir. Bu müdahale sürecinde herhangi bir yasal sürecin olup olmadığı hakkında bilgi verilmemiştir. Bundan dolayı müdahalelerin daha çok bireysel ve anlık olabileceği düşünülmektedir.

Ancak bu durum böyle vakaların ortaya çıkması ve ortaya çıktıktan sonraki süreç açısından yeterli görülmemektedir. Çünkü ihmal ve istismara maruz kalan çocuklarda yaşanan travmatik olay doğru ve yeterli bir müdahale ile çözülmez ise çözüm için

yardım etmek isterken çocuğun etiketlenmesi, dışlanması ya da çevresi tarafından suçlanmasına neden olunabilmektedir. Bundan dolayı yukarıdaki meslek elemanlarının vaka ile karşılaştıklarında neler yaptıkları incelendiğinde müdahalelerin kısa vadeli ve mesleki tecrübe ve bilgiden ziyade insani durum olarak algılanıp bireysel müdahale şeklinde daha çok sağlandığı anlaşılıyor. Bu açıdan mesleki olarak bu tür vakalarla karşılaşma oranı en yüksek olan sosyal hizmet öğrencilerin öğrenimleri sürecinde bu vakalarla ilgili olarak mesleki bilgi, beceri ve yasal süreçlerle ilgili en fazla çalışma yapan grup olduklarını görmekteyiz.

3.3.ÖĞRENCİLERİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ BELİRTİ VE RİSKLERİNİ TANILAMA KONUSUNDA BİLGİ PUAN ORTALAMALARINI ETKİLEYEN ETMENLER

Tablo 18: Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarı Hakkında Kendilerini Yeterli Bulması Açısından Değerlendirilmesi

Tablo 18’de öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarı konusunda kendilerini yeterli bulma sorusuna verilen cevaplar ve bu cevapların diğer ölçek cevaplarında doğru oranı arasında uyum olup olmadığı incelenmiştir. Bu sayede öğrencilerin cevaplarının bölümleri dışındaki etkilendikleri alanların incelemesi yapılmaya çalışılacaktır.

Ölçek

	N	X	Std. Sapma	Std. Hata	95% ortalama için güven aralığı		Minimum	Maximum
					Alt sınır	Üst sınır		
					Çok Yeterli	12		
Yeterli	38	2,3863	,34150	,05540	2,2741	2,4986	1,63	3,07
Kısmen Yeterli	124	2,4004	,28137	,02527	2,3504	2,4504	1,73	3,30
Yeterli Değil	77	2,5162	,26008	,02964	2,4572	2,5753	1,84	3,28
Hiç Yeterli Değil	3	2,7500	,21000	,12124	2,2283	3,2717	2,51	2,90
Toplam	254	2,4327	,28962	,01817	2,3969	2,4685	1,63	3,30

Katılımcıların kendini yeterli bulma düzeylerine göre anket sorularına vermiş oldukları puanlamaların ortalamaları yukarıda görüldüğü gibidir. Görülen farklılıklar istatistiki olarak anlamlı olup olmadığını incelediğimizde aşağıdaki sonuçlara ulaşıyoruz.

$P_{\text{değeri}}=,004 < 0,05$ olduğundan H_0 hipotezi %95 güven düzeyinde reddedilir. Yani, anketlere verilen puanlamaların ortalamaları, kişinin kendini yeterli bulma düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak için çoklu karşılaştırma testi uygulanır. Hangi çoklu karşılaştırma testi uygulanacağına varyansların homojenliği varsayımının sağlanıp sağlanmamasına göre karar verilir. Varyans homojenliği testi olan Levene testi sonuçları şu şekildedir.

Varyans Homojenliği Testi

Ölçek			
Levene Statistic	df1	df2	Sig.
1,237	4	249	,296

H_0 : Gruplar arası varyans homojendir.

H_1 : Gruplar arası varyans homojen değildir.

$P_{\text{değeri}}=0,296 > 0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilemez. Yani gruplar arası varyans homojendir. Bu durumda Tukey çoklu karşılaştırma testi tercih edilir.

Turkey Çoklu Karşılaştırma testi sonuçlarına göre $P_{\text{değeri}} 0.41 > 0,05$ olan “Kısmen yeterli ve Yeterli değil cevapları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Buradan da öğrencilerin kendilerinin yeterlilik durumları ve cevapları arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermektedir. Oranlara da baktığımızda öğrencilerin %48.8’i kendini “kısmen yeterli” bulurken %30.3’ü kendini “yeterli değil” olarak bulmuştur. Bu oranlarda anlamlılık oranları arasında uyum olduğunu göstermektedir.

Tablo 19: Çocuk İhmal ve İstismarının Belirti ve Riskleri Tanılama Bilgi Puan Ortalamalarının Öğrencilerin Bölümlerine Göre Dağılımı

Tablo 19’da öğrencilerin genel ölçek bilgi puan ortalamalarının öğrencilerin hangi bölümden olmaları ile uyumu incelenmiştir. Böylece doğru oranlarının öğrencilerin

farklı bölümden olunmasından kaynaklanıp kaynaklanmadığı arasındaki ilişki incelenebilecektir.

	N	X	Std. sapma	Std. hata	95% ortalama için güven		Minimum	Maximum
					aralığı			
					Alt sınır	Üst sınır		
Psikoloji	51	2,2678	,33615	,04707	2,1733	2,3624	1,63	3,22
Sosyoloji	21	2,5057	,32910	,07182	2,3559	2,6555	1,94	3,30
okun öncesi	46	2,5704	,24325	,03586	2,4982	2,6427	2,07	3,31
sınıf öğretmenliği	47	2,5323	,27780	,04052	2,4508	2,6139	1,96	3,28
çocuk gelişim	49	2,3461	,23473	,03353	2,2787	2,4135	1,70	2,81
sosyal hizmet	45	2,4551	,23909	,03564	2,3833	2,5269	1,94	3,07
Toplam	259	2,4362	,29474	,01831	2,4002	2,4723	1,63	3,31

Yukarıdaki tabloda öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarının belirti ve riskleri tanılama bilgi puan ortalamalarının bölümlere göre dağılımı verilmiştir. $P_{\text{değeri}}=,000 < 0,05$ olduğundan H_0 hipotezi %95 güven düzeyinde reddedilir. Yani, anketlere verilen puanlamaların ortalamaları, kişinin okuduğu bölüme göre anlamlı farklılık göstermektedir.

$P_{\text{değeri}}=0,030 < 0,05$ olduğundan gruplar arası varyans homojen değildir. Bu durumda hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu bulmak için Tamhane Çoklu Karşılaştırma Testi tercih edilir. Aşağıda Tamhane Çoklu Karşılaştırma Testinin sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 20: Öğrencilerin Bölümleri Arasında Anlamlı İlişki Bulunması Açısından Bölümlerin Karşılaştırması

Tablo 20’de öğrencilerin ölçek sorularına cevapların bölümlerin doğru cevapları arasındaki uyum olup olmadığı ve hangi bölümlerin verdikleri cevaplar açısından kendi arasında uyumlu olduğu incelenmiştir. Böylece bölümlerin cevapları incelenirken doğru cevap ağırlıkları ile bölümler arasında değerlendirme yapılabilecektir.

Tamhane Çoklu Karşılaştırma Testi

(I) bölümünüz?	(J) bölümünüz?	Anlamlı fark (I-J)	Std. hata	Std sapma	95% güven aralığı	
					Alt sınır	Üst sınır
Psikoloji	sosyoloji	-,23787	,08587	,122	-,5060	,0303
	okun öncesi	-,30259[*]	,05918	,000	-,4805	-,1247
	sınıf öğretmenliği	-,26450[*]	,06211	,001	-,4510	-,0780
	çocuk gelişim	-,07828	,05779	,948	-,2521	,0956
	sosyal hizmet	-,18727 [*]	,05904	,031	-,3648	-,0097
Sosyoloji	psikoloji	,23787	,08587	,122	-,0303	,5060
	okun öncesi	-,06472	,08027	1,000	-,3197	,1902
	sınıf öğretmenliği	-,02663	,08246	1,000	-,2866	,2334
	çocuk gelişim	,15959	,07926	,561	-,0931	,4123
	sosyal hizmet	,05060	,08017	1,000	-,2041	,3053
okul öncesi	psikoloji	,30259[*]	,05918	,000	,1247	,4805
	sosyoloji	,06472	,08027	1,000	-,1902	,3197
	sınıf öğretmenliği	,03809	,05411	1,000	-,1247	,2008
	çocuk gelişim	,22431[*]	,04910	,000	,0767	,3719
	sosyal hizmet	,11532	,05056	,315	-,0368	,2674
sınıf öğretmenliği	psikoloji	,26450[*]	,06211	,001	,0780	,4510
	sosyoloji	,02663	,08246	1,000	-,2334	,2866
	okun öncesi	-,03809	,05411	1,000	-,2008	,1247
	çocuk gelişim	,18622[*]	,05260	,009	,0280	,3444
	sosyal hizmet	,07723	,05396	,921	-,0851	,2396
çocuk gelişim	psikoloji	,07828	,05779	,948	-,0956	,2521
	sosyoloji	-,15959	,07926	,561	-,4123	,0931
	okun öncesi	-,22431[*]	,04910	,000	-,3719	-,0767
	sınıf öğretmenliği	-,18622[*]	,05260	,009	-,3444	-,0280
	sosyal hizmet	-,10899	,04894	,351	-,2561	,0381
sosyal hizmet	psikoloji	,18727[*]	,05904	,031	,0097	,3648
	sosyoloji	-,05060	,08017	1,000	-,3053	,2041
	okun öncesi	-,11532	,05056	,315	-,2674	,0368
	sınıf öğretmenliği	-,07723	,05396	,921	-,2396	,0851
	çocuk gelişim	,10899	,04894	,351	-,0381	,2561

Yukarıdaki tabloda aralarında anlamlı fark bulunan gruplar görülmektedir.

İstatistiksel olarak diğer grupların vermiş oldukları cevaplar arasında anlamlı bir farklılıktan söz edilemez.

Aralarında anlamlı fark bulunan bölümlere bakıldığında psikoloji bölümü ile okul öncesi ve sınıf öğretmenliği, okul öncesi ile psikoloji ve çocuk gelişimi, sınıf öğretmenliği ile psikoloji ve çocuk gelişimi, çocuk gelişimi ile okul öncesi ve sınıf öğretmenliği, sosyal hizmet ile psikoloji bölümü arasındaki cevaplar açısından anlamlı ilişki bulunmuştur. Aralarında anlamlı ilişki bulunan bölümlere genel olarak baktığımızda bir birine yakın bölümlerin cevapları arasında daha yüksek oranda anlamlı ilişki bulunmuştur. Bunun nedeni olarak eğitim içeriklerinin yakınlığı gösterilebilir.

Tablo 21: Eğitim Hayatı Boyunca Çocuk İhmal ve İstismarı Vakasıyla Karşılaşma Durumuna Göre Bilgi Puan Ortalaması

Tablo 21’de öğrencilerin verdikleri cevaplarla daha önceden vaka ile karşılaşmaları arasında doğru oranları arasında uyum olup olmadığı incelenmiştir. Öğrencilerin vaka ile karşılaşması bilgi düzeylerini etkilemesi açısından önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı incelenmesi ayrıca önem arz etmektedir.

Oranlar				
	Eğitim yaşamınız boyunca herhangi bir çocuk istismarı ve ihmali vakası ile karşılaştınız mı?	N	X	Derece toplamı
Ölcek	Evet	86	109,68	9432,50
	Hayır	172	139,41	23978,50
	Toplam	258		

İlgili soruya evet ve hayır cevaplarını veren öğrencilerin anket sorularına vermiş oldukları puanlamaların sıra ortalamaları yukarıda görüldüğü gibidir. Görülen farklılıkların istatistiki olarak anlamlı olup olmadığını incelediğimizde $P_{\text{değeri}}=,003 < 0,05$ olduğundan H_0 hipotezi %95 güven düzeyinde reddedilir. Yani, anketlere verilen puanlamaların ortalamaları, kişinin daha önce bir vaka ile karşılaşmış olmasına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Daha önceden vaka ile karşılaşmış olunmasının ne kadar önemli olduğunu buradan da anlayabiliyoruz.

Tablo 22: Öğrenim Sırasında Çocuk İhmal ve İstismarı Konusunda Bilgi Alma Durumunun Bilgi Puan Ortalamasına Etkisi

Tablo 22’de öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarı hakkındaki doğru cevapları ile daha önceden bilgi almaları arasında bir bağlantı olup olmadığı incelenmiştir.

Grup İstatistiği					
	Okul öğrenimi sırasında çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi aldınız mı?	N	X	Std. sapma	Std. Hata ortalaması
Ölçek	Evet	176	2,3907	,28426	,02143
	Hayır	80	2,5215	,28697	,03208

İlgili soruya evet ve hayır cevaplarını veren öğrencilerin anket sorularına vermiş oldukları puanlamaların ortalamaları yukarıda görüldüğü gibidir. Görülen farklılıkların istatistiki olarak anlamlı olup olmadığını incelediğimizde $P_{\text{değeri}}=0,883 > 0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilemez. Yani gruplar arası varyans homojendir.

Karşılaştırma testine geçilirse, $P_{\text{değeri}}=,001 < 0,05$ olduğundan H_0 hipotezi %95 güven düzeyinde reddedilir. Yani, anketlere verilen puanlamaların ortalamaları, kişinin bilgi almış olmasına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Buradan da anlaşılacağı gibi daha önceden bilgi alan öğrencilerin puan ortalaması almayan öğrencilere göre daha anlamlı yani yüksek bulunmuştur.

3. BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.TARTIŞMA

4.1. ÖĞRENCİLER HAKKINDA TANITICI BİLGİLER

4.1.1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya katılan öğrencilerin %96.9'si 18-27 yaş aralığındadır. Aynı şekilde medeni durumlarına bakıldığında %98.5 bekadır ve çocuk sahibi olan öğrenci oranı %1.16 olarak bulunmuştur. Araştırmaya katılan kişilerin öğrenci olması hem yaş aralığının hem de bekar olma durumunun benzer olmasındaki en önemli etken olduğu söylenebilir.

4.1.2. Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarı Hakkında Eğitim Etkinlikleri

Araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya katılan öğrencilerin %68.8'i çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgi aldığını belirtmiştir. Bölüm bazında baktığımızda eğitim alma konusunda en yüksek oran %98.0 ile çocuk gelişimi olmuştur. Bilgi alma konusunda en düşük oran ise %23.4 ile sınıf öğretmenliği olmuştur. Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin %72.3'ü eğitim hayatında çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgi almadığı dile getirmiştir. Bu oran geleceğin eğitimcileri adayı olan öğrenciler açısından çok yüksektir. Çocuk ihmal ve istismarında okullar vakaların erken tespit edilmesi açısından önemli kurumlar arasındadır ve orada çalışan meslek elemanlarının bu konularda daha bilgili ve hassas olması gerekmektedir. Ancak bu oranlar beklenen bilgi düzeyi açısından üzücü bir durumdur. Eğitim alan öğrencilerin eğitim sürelerine baktığımızda genel olarak öğrenciler (%34.3) 20 saat aralığında eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Eğitim aldığını belirten öğrencilerin bu konuyla ilgili konferansa katılıp katılmadıkları sorusuna öğrencilerin %46.7'si katıldığını ve %53.3 katılmadığını belirtmiştir. Bu soruda konferansa katıldığını belirten bölümlere baktığımızda en yüksek oran %68.9 ile sosyal

hizmet olurken ikinci olarak ise %67.3 ile çocuk gelişimi olmuştur. En düşük oran ise önceki soruda olduğu gibi %66.0 ile sınıf öğretmenliği olmuştur. Bu oranlara baktığımızda öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarı hakkında eğitim süresince bilgi alma düzeylerinin özellikle sınıf öğretmenliği ve sosyoloji bölümleri açısından çok düşük olduğu görülmektedir. Sosyoloji bölümündeki öğrencilerin eğitim müfredatında bu alan ile ilgili yeterli düzenleme olmaması buna neden olarak gösterilebilir. Ancak sınıf öğretmenliği bölümü açısından bu eksiklik kabul edilebilir bir durum olarak görülmemelidir. Çünkü sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ileriki süreçlerde çocuk ihmal ve istismarı vakalarıyla en sık karşılaşma ihtimali olan bölümlerden biri olarak bu konuda daha fazla eğitim almaları gerektiği düşünülmektedir. Benzer şekilde baktığımızda konferansa katılma oranlarında da en yüksek iki bölüm çocuk gelişimi ve sosyal hizmet olmuştur. Bu duruma neden olarak öğrencilerin aynı üniversitede olmalarının yanında bölümlerinde bu konuda yapılan çalışmaların yoğunluğu ve hocaların bu tür etkinliklere katılımın teşvik edilmesi önemli bir etken olarak gösterilebilir. Benzer konuda hemşirelere ve ebelerle araştırma yapan Uysal'ın verilerine baktığımızda eğitim alma %23.1 olurken konferansa katılma oranı ise %10.4 olmuştur. Bu veriler bizim araştırmadaki veriler ile uyum sağlamamaktadır. Ancak Gölge ve arkadaşlarının sağlık çalışanlarına yaptığı araştırmaya baktığımızda eğitim alma oranının yüzde ellinin üzerinde olduğu görülmektedir. Hekimlerin %54.1 ve ebe-hemşirelerin %62.3 çıkmıştır. Bu oran bizim oranlarımıza daha yakındır (Gölge, 2011: 86). Bu durumda gelişen eğitim sistemi ve toplumsal bakış açısında çocuğa atfedilen değer artması ile birlikte bu konu ile ilgili hassasiyetin arttığını ve öğrencilere daha fazla eğitim verme konusunda ilerleme olduğunu bize göstermektedir. Bilindiği gibi çocuk hakları ile ilgili son dönemlerde öncelikle Çocuk Hakları Bildirgesi olmak üzere hem uluslararası hem de yerel düzeyde çocuğun yüksek yararının korunması zorunluluğu üzerine çok daha fazla önem gösterilmekte ve toplumların bu konuda hassasiyetinin artırılması sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmaların en önemli odağı hiç kuşkusuz insanları bu konuda doğru bir şekilde bilgilendirerek Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde de bahsettiği gibi çocukların korunması, desteklenmesi ve bir birey olarak kabul edilmesi yönünde bir bilinç oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bunu sağlamak için atılması gereken adımların başında sağlıklı bir bilgi sistemi ile insanları bilgilendirmektir. Eğitim sistemi bu açıdan en önemli destek mekanizması olarak kabul

edilmektedir. Bundan dolayı eğitim içeriklerine çocuk ihmal ve istismarı konusunun daha fazla dahil edilmesi ve insanların bilinçlendirilmeye çalışılması çok olumlu bir durum olmakla birlikte yine de meslekler arasında bu konuda da farklılıkların olduğunu görülmektedir.

4.1.3. Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Görüşleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin %33.3'ü eğitim hayatı boyunca çocuk ihmal ve istismarı vakasıyla karşılaştığını belirtmiştir. Bölümlere baktığımızda vaka ile karşılaşma oranı en yüksek olan bölüm %56.8 ile sosyal hizmet olurken, %15.2 ile en düşük oran ise okul öncesi olmuştur. Benzer bir konuda araştırma yapan Doğan (2009)'ın araştırma sonuçlarıyla da bizim sonuçlarla paralelik göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre çocuğa yönelik cinsel suçlarda polikliniğe ilk kez yönlendirilen ise olguların 31'inde (%81,6) adli kurum ve 2'sinde (%5,3) sosyal hizmetler olmuştur. Geri kalanlardan 2'si (%5,3) ebeveynleri tarafından getirildiği tespit edilmiştir (Doğan, 2009: 37). Bizim araştırma sonuçlarımızda da vaka ile en fazla karşılaşma oranı sosyal hizmetlerde olmuştur. Bu sonuçlar birbirini destekler niteliktedir. Diğer bölümler arasındaki oranlar %30-40 arasında değişmektedir. Vakayla karşılaştığını belirten öğrencilerin ne yaptığını ilişkin cevaplarına baktığımızda çocuk gelişimi öğrencilerin daha çok bireysel müdahale ile tepki verdiği ve mesleki bilgi ve beceri ya da uygulamanın pek fazla olmadığını görüyoruz. Okul öncesi öğrencilerinde sözlü müdahalenin ağırlıklı olduğunu görmekteyiz. Psikoloji öğrencilerine baktığımızda karşılaştığı vakalarda kendini yetersiz bulma durumunun ağırlıklı olduğu ve yapılan müdahalenin ikaz ya da uyarma şeklinde oluştuğunu görmekteyiz. Sınıf öğretmenlerinde en sık yapılan müdahalenin durumu üst mercilere birdirme olmaktadır. Sosyal hizmet öğrencilerinde vaka ile karşılaşmada sürecin daha kapsamlı olduğu ve gerekli yasal süreçlerde dahil mesleki bilgi ve beceri gerektiren uygulamaların yapıldığını görmekteyiz. Bunda en önemli etken olarak öğrencilerin bu vakalarla öğrenim sürecindeki staj uygulamalarında daha çok karşılaşmaları ve bu tür durumda ne yapmaları gerektiği ile ilgili mesleki çalışma yapma olanağı bulmaları olarak

gösterilebilir. En son olarak sosyoloji öğrencilerinin vaka ile karşılaşmalarındaki uygulamalarına baktığımızda bireysel olarak direk müdahale edilmeye çalışıldığı ve yasal süreçlere çok fazla dahil olunmadığı görülmektedir. Bu sonuçlardan da anlaşılacağı üzere çocuk ihmal ve istismarı sadece teorik bir bilgi birikiminin yeterli olduğu bir konu değil sürecin tamamının çalışma boyunca tüm yönleriyle bilinmesi ve değerlendirmeye alınması gereken çok boyutlu bir uygulama alanıdır. Çünkü ihmal ve istismar edildiği tespit edilen ya da düşünülen bir çocuğa sadece uyarı ya da hiçbir mesleki bilgi içermeyen uyarı şeklinde yetersiz bir müdahale edilmesi çocuğun yaşadığı olayla ilgili devam eden süreçte yaşayacağı olumsuz durumlar açısından desteklenmeden sistemin içinde yaşamına devam etmesine izin verilmesi, yaşadığı ya da yaşayacağı travmatik olayların artmasına neden olabileceği gibi aile ve çevre sistemleri çocuk üzerinde örseleyici davranışları tekrar etme durumuna daha gizli bir şekilde devam ederek olayın açığa çıkarılmasını zorlaştırabilirler. Bundan dolayı çocuk ihmal ve istismarında olayın tespit edilmesinden en son izlem aşamasına kadar vakanın bir bütün olarak ele alınması ve doğru bir müdahale sistemiyle vakanın yönetiminin sağlanması amaçlanmalı ve çocuğun yaşadığı sistemde daha fazla hasara uğratılmasının önüne geçilmeye çalışılmalıdır. Yoksa sadece insani bir durum olarak hassasiyet göstermek çocuk ihmal ve istismarı gibi hassas durumlarda bir müdahale yöntemi olmamakla birlikte olayın sonrası takip edilmediğinden olayın çocuk üzerinde bıraktığı etkinin artışı neden olabileceği gibi süreç takip edilmediğinden böyle bir durumda çocuk desteklenmediği için çocuk açısından süreç daha örseleyici bir hal alabilmektedir. Bundan dolayı bu alanda çalışacak meslek elemanların bu konunun sadece insani boyutunu değil bir bütün olarak tüm yönlerini içeren mesleki boyutunu düşünerek çalışma yapması gerekmektedir.

Vaka ile karşılaşmalarda bölümlere baktığımızda öğrencilerin öğrenim süresince vaka ile çok az karşılaştıkları ve bu konudaki müdahale konusunda ciddi anlamda eksikliklerinin bulunduğunu görmekteyiz. Anketteki diğer sorulara baktığımızda öğrencilerin kendini yeterli bulma durumları %48.8 ile kısmen yeterli olduğunu görmekteyiz. Benzer şekilde öğrencilerin %92.9'u bu konuda daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğunu dile getirmektedir. Bu sonuçlar da bize öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili olarak bilgi ve müdahale düzeyinde kendilerini yeterli bulmadıklarını göstermektedir.

4.2. ÖĞRENCİLERİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ BELİRTİ VE RİSKLERİNİ TANILAMAYA İLİŞKİN BİLGİ DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.2.1. Öğrencilerin Çocuk İhmal ve İstismarının Belirti ve Risklerini Tanılama Genel Ölçek ve Alt Ölçek Maddelerine Verdikleri Yanıtların İncelenmesi

Araştırma kapsamında görüşülen öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarını belirti ve risklerini tanılama genel ölçek ve alt ölçek maddelerine verdikleri cevaplar tablo 4’te incelenmiştir. Genel olarak baktığımızda öğrencilerin genel ölçek puanlarında en yüksek genel ölçek puan ortalaması 2.57 ± 0.24 ile okul öncesi olurken en düşük 2.26 ± 0.34 ile psikoloji olmuştur. Diğer bölümlerde de genel ölçek puan ortalaması bu iki puan aralığında değişmekle birlikte tüm bölümlerde puan ortalamaları 3’ün altında çıkmıştır. Bu durumda öğrencilerin temel olarak bu konuyla ilgili olarak bilgi eksikliği olduğunu göstermektedir.

1. İhmal ve istismarın çocuktaki fiziksel belirtileri;

İhmal ve istismarın çocuktaki fiziksel belirtileri alt ölçek maddelerine baktığımızda öğrencilerin bilgi puan ortalamaları 3’ün altında çıkmıştır. En yüksek ortalama 2.71 ± 0.60 ile sınıf öğretmenliği olurken en düşük ortalama 2.25 ± 0.41 ile psikoloji olmuştur.

Araştırma kapsamındaki soruları incelediğimizde “Çocuğun gövde, sırt, kalça ve uyluklarında farklı boyutlarda sıyrık, ekimoz (morluk) ve parmak bası izleri fiziksel istismarın belirtileridir” sorusuna öğrencilerin bilgi puan ortalamaları 1.57 ± 0.63 ve doğru oranı %94.9 ile en yüksek doğru oranlı sorulardan biri olmuştur. Bölümleri incelediğimizde bu soruda en yüksek doğru oranı 1.38 ile sosyoloji bölümü olurken en düşük doğru oranı ise 1.89 ile sınıf öğretmenliği olmuştur. Diğer bir soru olan “Ağız içinde özellikle üst dudak iç yüzeyinde yırtık olması fiziksel istismarı düşündürmelidir” maddesine öğrencilerin puan ortalaması 2.51 ± 0.94 ve doğru oranı %48.3 olmuştur. Ayrıca kararsızlar %38.2 ve yanlış oranı %13.5 olmuştur. Bu oran Uysal’ın yaptığı araştırma sonuçlarıyla da uyum sağlamaktadır. Uysal’ın araştırmasında ebelerin bu soruya doğru yanıt verme oranı %46.9 çıkmıştır. Benzer şekilde kararsızlar oranı da

%27.6 çıkmıştır (Uysal, 1998: 65). Bu iki soru incelendiğinde öğrenciler ihmal ve istismarda fiziksel olarak direk anlaşılabilen özellikleri tespit etmede daha iyiyken fiziksel olarak çok net olmayan durumlarda daha fazla kararsız kalmaktadırlar. Uysal'ın yaptığı araştırma da farklı mesleklerde de durumun benzer olduğunu bize göstermektedir. Bu sonuçlarda mesleklerin çocuk istismarı açısından bilgilerinin doğrudan istismar ile ilgili fiziksel belirtiler mevcutsa yüksek olduğunu ancak daha spesifik bilgi gerektiren konularda yetersiz olduğunu bize göstermektedir.

Diğer bir soru olan “Fiziksel istismara uğramış çocuklarda yanıklar; ayaklar, kalçalar ve göbek bölgesi dışındaki vücut kısımlarında daha yaygın görülür” maddesine öğrencilerin puan ortalamaları 2.60 ± 0.94 olurken doğru oranı %43.6, kararsız oranı %39.8 ve yanlış oranı %16.6 olmuştur. “Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda humerus (Kol kemiği), distal (Bir organ veya yapının merkezden uzakta olan uç kısmı), femur (uyluk kemiği), tibia (Baldır), kafatası, el ve önkol kemiklerinde kırıklara rastlanmaz” sorusuna öğrencilerin puan ortalamaları 2.58 ± 1.15 olurken doğru oranına baktığımızda %50.9, %30.1 kararsız ve %18.9 ise yanlış cevap vermiştir. Öğrencilerin fiziksel istismarla ilgili sorulara verdiği cevaplar genel olarak incelendiğinde en dikkat çeken noktalardan biri kararsızların oranının yüksek olduğudur. Bu duruma neden olarak çocukluk döneminde benzer fiziksel yaralanmaların olabileceği düşüncesidir. Ancak buradaki önemli nokta ihmal ve istismar vakalarındaki yaralanmaların ayırt edici özellikleri hakkında yeterince bilgi sahibi olunmaması olduğu düşünülmektedir. Nitekim bu konuda aileleri bilinçlendirmek amacıyla kitap hazırlayan İnsan Hakları Derneği'nin üzerinde özellikle durduğu noktaların başında istismar belirtileri ve bunların fark edilmesi gelmektedir. Bu amaçla fiziksel istismar belirtileri açıklanamayan yara bere ve darbe izleri, açıklanamayan yanıklar, açıklanamayan kırıklar/çıkıklar ve kafa derisinde saç kaybı gibi başlıklar altında detaylı olarak açıklanmış ve bunların normal yaralanmalar ile karıştırılmaması için detaylandırılmıştır (İnsan Hakları Derneği, 2008: 6). Öğrencilerin verdikleri cevaplar ve genel ölçek ortalamalarına bakıldığında öğrenciler istismar ile ilgili dışarıdan fark edilebilen sıyrık, kesik, morluk ya da yaralanmaların olduğu durumları analiz etmekte ve fark etmekte genel olarak daha başarılı olduğu ancak çocukluk dönemi kazaları ile istismar belirtileri arasında çok fazla ayırım yapamadıkları görülmektedir. Bu durumda birçok istismar vakasının tespitinin geçikmesi ya da imkânsızlaşmasına neden olmaktadır.

2. İhmal ve istismarın çocuktaki cinsel belirtileri;

İhmal ve istismarın çocuktaki cinsel belirtileri alt ölçek maddelerine baktığımızda bilgi puan ortalamaları 3'ün altında çıkmıştır. En yüksek ortalama 2.32 ± 0.75 ile sınıf öğretmenliği olurken en düşük ortalama 2.11 ± 0.41 ile psikoloji ve sosyoloji olmuştur.

Araştırma sorularından “Genital bölgede ağrı, şişme ya da kaşıntı şikayetleri cinsel istismarı düşündürmelidir” maddesine öğrencilerin puan ortalaması 2.26 ± 0.96 olurken doğru oranı %59.3, kararsız oranı %31 ve %9.7 ise yanlış oranı olarak bulunmuştur. Bölümleri incelediğimizde en yüksek doğru oranı 2.05 ile sosyoloji öğrencileri olurken en düşük doğru oranı 2.43 ile sınıf öğretmenliği olmuştur. Diğer bir soru olan “Çocuk, fiziksel temasa uğramadan da cinsel olarak istismar edilmiş olabilir” maddesine öğrencilerin puan ortalamaları 1.73 ± 0.93 olurken doğru oranı %83.0, kararsız oranı %12.4 ve %4.6 ise yanlış oranı olarak bulunmuştur. Bu oranlar sevindiricidir. Çünkü bilindiği gibi cinsel istismarın tanınmasında fizik muayene önemli bir rol oynamakla birlikte ancak tek başına nadiren tanı koydurucu (Giardino ve Finkel, 2005: Ovayolu ve ark. 2007: 17) olmaktadır. Çünkü olay okşama veya oral temas şeklinde olabilir ve istismarın herhangi bir fiziksel bulguya yol açmadığı sanılabilir (Karan, 2001; Ovayolu ve ark. 2007: 17). Öğrencilerin bu konuda bilgi düzeylerinin yüksek çıkması cinsel istismarı tespit ederken en önemli nokta olan çocuğa güvenme durumunun artıracığı düşünülmektedir.

Diğer bir alt ölçek maddesi olan “Cinsel istismara uğrayan çocuklarda gonore, sifilis gibi erişkinlerde görülen enfeksiyonlara rastlanmaz” sorusuna öğrencilerin puan ortalamaları 1.59 ± 0.70 olurken doğru oranı %36.8, kararsız oranı %46.4 ve %6.7 ise yanlış olarak cevap vermişlerdir. Bölümleri incelediğimizde en yüksek doğru oranı 3.84 ile psikoloji öğrencilerinin olurken en yüksek kararsız oranı 3.24 ile okul öncesi öğrencileri olmuştur. Bu soru çocuktaki ihmal ve istismarın cinsel belirtileri sorularından en yüksek kararsızlar oranı alan soru olmuştur. Literatür incelendiğinde çocuklara yönelik cinsel istismar vakalarında istismarcının çocuktan en az 5 yaş büyük olduğunu görmekteyiz. Bu durumda aslında yetişkinlerde görülen hastalıkların cinsel istismar olayıyla çocuğa bulaşma ihtimali ciddi bir şekilde artmaktadır. Buradan da anlaşılacağı gibi çocuklara yönelik cinsel istismar sadece çocuğun olay sürecinde

yaşadığı olumsuz bir deneyim değil tüm yaşamını olumsuz etkileyen ve çocuğun yüksek yararına zarar veren süreğen bir olumsuz yaşam deneyimidir.

Cinsel istismar belirtileri ile ilgili sorulara baktığımızda öğrencilerin eğer cinsel istismarın fiziksel belirtileri de varsa doğru cevap verme oranı yükselirken fiziksek belirtiler azaldığında kararsız kalma ya da yanlış cevap verme oranı artmaktadır. Bu durum öğrencilerin genelinde benzer çıkmıştır. Bu duruma neden olarak öğrencilerin bu konudaki bilgi durumunun okuldaki eğitimden ziyade kişisel bilgilerinden yola çıkarak verdikleri cevaplardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca cinsellik toplumsal olarak tabu olarak görüldüğünden öğrenciler bu konuyla ilgili kesin cevaplar verme konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları düşünülmektedir.

3. İhmal belirtileri;

İhmal belirtileri alt ölçek maddelerine baktığımızda bilgi puan ortalamaları 3'ün altında çıkmıştır. En yüksek ortalama 2.41 ± 0.45 ile okul öncesi öğrencileri olurken en düşük ortalama 2.01 ± 0.71 ile psikoloji olmuştur. Genele baktığımızda da tüm bölümlerde en düşük bilgi puan ortalamaları ihmal belirtilerinde çıkmıştır. Öğrencilerin çocuktaki büyüme ve gelişme geriliği olması ile ilgili soruya öğrencilerin %64.3'ü doğru cevap verirken, %26.0'ı kararsız olarak cevap vermiştir. Bu soruda en yüksek doğru cevap ortalaması 1.86 ile sosyal hizmet öğrencileri olmuştur. Çocukta özellikle büyüme geriliği gibi belirtiler ve ihmal arasında bağlantı kurma açısından yapılan araştırmalarda ihmalin %54 ile en yüksek örseleyici yaşam deneyimi olduğunu kanıtlanmıştır. Bu durumda çocukların yaşam kalitesini düşmesi ve gelişim geriliğinin nedeni olmasını açıklamaktadır. Diğer olgular incelendiğinde ihmalden sonra fiziksel istismarın %22, cinsel istismarın %8 ve duygusal istismarın %4 ile bunu takip ettiği belirtilmektedir. Geriye kalan olgular (%12) bu travma kategorilerine girmeyen değişik tipte istismar yaşantıları olarak kabul edilmektedir (Bernet, 2000; Bahar ve ark. 2009: 55). Ayrıca Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre dünyada 1-14 yaş grubundaki 40 milyon çocuk istismar veya ihmale uğramakta ve desteğe ihtiyaç duymaktadır (Şimsek ve ark., 2004; Bahar ve ark. 2009: 52). Bu oranlar ihmal vakalarının aslında sanıldığı kadar az olmadığını göstermektedir. Diğer bir sonuç ise ihmal kurbanı ergenlerde özkıyım davranışı %41.6 (Bahar ve ark. 2009: 55) gibi yüksek bir oran olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuç ihmal davranışının erken yaşlarda tespit edilmemesi durumunda

ne kadar kötü sonuçlara neden olabileceğini göstermesi açısından çok önemli verilerdir. Bundan dolayı neyin ihmal davranışı olduğunun doğru analiz edilmesi vaka tespiti açısından hayati önem taşımaktadır. Bu açıdan ihmalin ne olduğu ile ilgili diğer soruları analiz ettiğimizde çocukta yeme bozuklukları, huzursuz uyuma durumunun ihmal olup olmadığı sorusuna öğrencilerin %52.4'ü doğru cevap verirken, %32.5 kararsız kalmış ve %25.2'si yanlış cevap vermişlerdir. Bu soruda en yüksek doğru cevap 4.00'ı ile çocuk gelişimi olurken 3.00 ile sosyoloji ise en yüksek kararsız oranına sahip olan bölüm olmuştur. Bu durum bize öğrencilerin ihmal konusunda kararsız oranının yüksek olduğunu ve kendilerine güven konusunda yeterli olmadıklarını göstermektedir. Bilindiği gibi öğrencilerin çocuğa yönelik ihmal belirtilerini bilmeleri ilerideki meslek hayatları açısından çocuğa yönelik ihmalin tespit edilmesi, erken teşhis ve tedavi açısından çok önem taşımaktadır. Bundan dolayı bu konuda öğrencilere verilen eğitimin artırılması gerekmektedir.

4. İhmal ve istismarın çocuktaki davranışsal belirtileri;

İhmal ve istismarın çocuktaki davranışsal belirtileri alt ölçek maddelerine baktığımızda bilgi puan ortalamaları 3'ün altında çıkmıştır. En yüksek ortalama 2.79 ± 0.81 ile okul öncesi öğrencileri olurken diğer bölümlerin genel ortalamaları da 2.74 ve 2.78 arasında olmuştur. Bölümler genel olarak davranışsal belirtileri tespit etmede daha başarılı olmuşlardır. Sorulara da baktığımızda "İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar ağrı verici uyarılara ve travmalara karşı aşırı tepkilidirler" sorusuna öğrencilerin %74.9 doğru kabul ederken %23.2'si kararsız kalmış ve %1.9 yanlış bulmuştur. Bu soruda doğru oranı beklediği gibi yüksek çıkmıştır. Ancak kararsız oranı beklenenin üzerinde bulunmuştur. Benzer bir konuda araştırma yapan Dünya Sağlık Örgütü ve Ankara Üniversitesi'nin hazırladığı Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri Araştırması Raporuna göre; cinsel istismara maruz kalan katılımcıların yarısının sinirlilik ve panik sorunu olduğu ve çocukluk çağında olumsuz deneyim yaşamış gençlerde ağlama nöbetleri, depresyon, kontrolsüz öfke, stres düzeyinin yüksekliği, sinirlilik ve hayır deme güçlüğü gibi sorunlarda da artış gösterdiği belirlenmiştir. Aynı şekilde duygusal sorunların ortaya çıkma riski, diğer gençlere göre 6-8 kat daha artmaktadır. İstismara maruz kalan katılımcı erkeklerin %31,8'i kontrolsüz öfke; %47,5'i sinirlilik sorunu yaşadığını söylemiştir. Katılımcıların %36,3'ü

depresyonda olduğunu kaydetmiştir (Çocuk İstismarına Yönelik Rapor, 2016: 4). Dünya Sağlık Örgütü'nün ve Ankara Üniversitesi'nin araştırması da bize istismar mağduru çocukların uyarılara ve travmalara karşı ne kadar hassas olabileceklerini göstermektedir. Bu açıdan öğrencilerin bu sorudaki doğru oranının yüksek çıkması umut verici bir durum olarak görülmektedir. Çünkü istismar vakalarının tespitinde bu belirtiler önemli bir veri kaynağı olarak kabul edilmektedir.

Öğrenciler ihmal ve istismara uğrayan çocuklarda hiperaktif davranışlar gözlenir sorusuna %49.2 ile kararsız kalmışlardır. Öğrencilerin %36.0 bu soruya yanlış cevap verirken sadece %14.7'si doğru cevap vermişlerdir. Bu soru yüksek oranda kararsız ve yanlış cevap verilen soru olmuştur. Bölümlere baktığımızda en yüksek doğru oranı okul öncesinde olurken en yüksek yanlış ise 3.57 ile psikoloji bölümü olmuştur. Literatüre baktığımızda çocuğun cinsel istismara uğraması sonucunda ortaya çıkan belirtilerin çoğu Post Travmatik Stres Bozukluğu (PTSB) ile örtüşmektedir. Okul öncesi dönemdeki çocuklarda kaygı, gece kâbusları, PTSB, cinsel içerikli davranışlarda artış görülmektedir. Okul çağı çocuklarında, çeşitli korkular, nörotik davranışlar, saldırganlık, gece kâbusları, okul sorunlarında artış ya da okul başarısında beklenmeyen, ani düşüş, hiperaktivite, regresyon ve immature davranışlar sık görülmektedir. Ergenlerde ise, depresyon, sosyal içe dönüklük, intihar düşünceleri, kendine zarar verme davranışı, somatik yakınmalar, evden kaçma, madde ve alkol bağımlılığı, suça karışma gibi davranış bozuklukları en sık görülen durumlar olarak belirtilmektedir (Yılmaz, 2009: 17). Literatürden de anlaşılacağı gibi ihmal ve istismarın çocuklarda birçok davranışsal belirtileri bulunmaktadır. Bu belirtilerin doğru bilinmesi ve analiz edilmesi mağdur çocukların erken tespit edilmesi ve gerekli müdahalelerle koruma altına alınması açısından hayati önem arz etmektedir. Bundan dolayı öğrencilerin davranışsal belirtilerde kararsız oranlarının beklenenden yüksek çıkması üzücü bir durum olarak görülmektedir. Bu açıdan bölümler arası fark anlamlı olmamakla birlikte genel olarak tüm bölümlerde kararsız oranları beklenenin üzerinde bulunmaktadır. Bu durum öğrencilerin ilerleyen süreçlerde meslek hayatlarına atıldıklarında birçok vakanın erken teşhis edimesinin zorlaştıracağı düşünülmektedir.

5. İhmal ve istismara yatkın ebeveyn özellikleri;

İhmal ve istismara yatkın ebeveyn özellikleri alt ölçek maddelerine baktığımızda bilgi puan ortalamaları 3'ün altında çıkmıştır. En yüksek ortalama 2.66 ± 0.68 ile sosyal hizmet olurken, 2.42 ± 0.88 ile en düşük puan ortalaması psikoloji öğrencilerinin olmuştur. Bölümlerin puan ortalamaları arasında yüksek bir puan farkı bulunmamıştır. Ölçeğin soruları incelendiğinde “Çocukluğunda istismar ve ihmal edilen ebeveynler çocuklarını istismar ve ihmal etmekten kaçınırlar.” sorusuna öğrencilerin %40.5'i doğru cevap verirken %39.4'ü kararsız kalmış ve %20.0'ı yanlış cevap vermiştir. Bu soruda en yüksek doğru oranı 4.16 ile psikoloji bölümü öğrencileri olmuştur. En yüksek kararsızlar 3.04 ile okul öncesi öğrencileri olmuştur. Bu alanda yapılan araştırmalar da bu durumu desteklemektedir. Bilindiği gibi ihmal ve istismar vakaları incelendiğinde ebeveynlerin öykülerinde yüksek bir oranda ihmal ve istismar öyküsü bulunmaktadır. Bu alanda yapılan önemli bir araştırma olan Polonya'da 257 istismarcı ile yapılan çalışmada bireylerin %6'sının küçükken cinsel istismara, %37'sinin fiziksel istismara maruz kaldığı ve %21'inde zihinsel bozukluk olduğu tespit edilmiştir (Çocuk İstismarına Yönelik Rapor, 2016: 2). Görüldüğü gibi ihmal ve istismarda istismarcıların nerdeyse %50'ye yakını çocukluğunda ihmal ve istismar mağduru olmuşlardır. Buradan da anlaşılacağı gibi ihmal ve istismar sadece çocuk açısından incelenmesi gereken bir durum değil sistem yaklaşımından yola çıkarak tüm sistemin bir bütün olarak incelenmesi gereken çok kapsamlı bir durumdur. Çünkü ihmal ve istismar mağduru çocuk yaşadığı aile sisteminden dahil olduğu okul, sağlık ve diğer sistemlerle bir bütündür. Bundan dolayı ihmal ve istismarla çalışırken sadece çocuk odaklı bakmak da çoğu zaman sorunun kapsamlı bir çözüme ulaştırılması açısından yetersiz olmakta ve çocuk bulunduğu aile sisteminden çıkarılsa dahi aile sistemindeki sorunlar tam olarak çözülmediği için daha sonraki süreçlerde benzer sorunların tekrarlanma riski devam etmektedir. Bundan dolayı ekolojik bir perspektifle sorun alanındaki tüm sistemlerin çözüme dahil edilmesi ve sonraki süreçlerde benzer sorunların tekrar etmesinin önlenmesi gerekmektedir. Diğer bir soru olan “Annenin zor bir hamilelik geçirmesi ya da güç doğum yapması çocuğunu istismar veya ihmal etmesini etkiler” sorusuna öğrencilerin %46.1'i kararsız kalırken sadece %25.1'i doğru cevap vermiştir. En yüksek doğru cevap veren bölüm ise 2.63 ile psikoloji öğrencileri olmuştur. Bu durum

öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarında aile ile ilgili bilgilerinde net cevap vermede genelde çekindiklerini ve cevaplarda genelde çekimser kalmayı tercih ettiklerini göstermektedir. Oysa yapılan araştırmalar çocuklarının bakımını aksatma konusunda en sık şekilde rapor edilen risk faktörünün, yüksek sayıdaki sosyo-ekonomik sıkıntılar olarak göstermekle birlikte özellikle bu konu anneler açısından daha sık kendini göstermektedir. Çocuk ihmal ve istismarında annelerle ilgili diğer önemli risk faktörleri hamilelik sırasında veya bebeğin ilk yıllarında madde kullanan anneler, (Sarkola et al., 2007; Tsantefski et al., 2014; Canfield ve ark. 2017: 20) annenin eğitim düzeyinin düşük olması ve doğum sırasındaki işsizlik (bunda özellikle annenin ilk yıllarda bebek bakımı kaybıyla da ilişkilendirilebilir) (Sarkola et al., 2007; Canfield ve ark. 2017: 20-21), evsizlik, düşük sosyo-ekonomik statüde diğer önemli faktörler arasında sayılabilir. Görüldüğü gibi çocuk ihmal ve istismarında en önemli risk faktörlerinden birinin annenin yaşam kalitesinin ne olduğudur. Çünkü bilindiği gibi aile sisteminde çocukla en fazla vakit geçiren ve ona ihtiyacı olan desteği sağlayan ve diğer aile üyelerine karşı çocuğun yüksek yararını koruyan en önemli unsur hiç kuşkusuz sağlıklı bir şekilde oluşturulmuş anne çocuk sistemidir. Bundan dolayı anne çocuk ilişkisi, annenin aile sistemindeki yeri ve sosyo-ekonomik durumu çocuk ihmal ve istismarında çok önemlidir. Sorunun çözümünde ilk ele alınması gereken unsurlardan biri olmaktadır. Başka bir soru da “Eğitim düzeyi düşük anne-babalar çocuklarını daha fazla istismar ve ihmal ederler” sorusuna öğrencilerin %42.1’i doğru cevap verirken, %38.6’sı kararsız ve %19.3’ü yanlış cevap vermiştir. Bölümlere baktığımızda en yüksek doğru oranı 2.25 ile psikoloji öğrencileri olurken 3.29 ile en fazla yanlış ve kararsız oranı sosyoloji öğrencilerinin olmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ebeveyn özellikleri ile ilgili sorularda en yüksek doğru cevap ortalaması 1.63 ± 0.70 ile aldığı soru ise “Ebeveynin alkol ya da ilaç bağımlısı olması çocuk istismar ve ihmali açısından bir risktir” sorusu olmuştur. Öğrencilerin %91.5’i bu soruya doğru cevap verirken %6.9’u kararsız ve %1.6’ı ise yanlış cevap vermiştir. Bölümlere baktığımızda en yüksek doğru oranı 1.41 ile psikoloji öğrencileri olurken en düşük doğru oranı ise 1.93 ile okul öncesi olmuştur. Benzer bir araştırma yapan Koçak ve Büyükgöneç’in sonuçlarına baktığımızda çocuk ihmal ve istismarında anne-baba özelliklerine bakıldığında; katılımcıların %75.5’inin anne ya da babanın alkol ve ilaç bağımlısı olmasını risk faktörü olarak gördüğü, %72.5’inin evlilik dışı ilişkilerin

çocukların ihmal ve istismarında önemli bir etken olarak kabul ettiği ve en önemlisi %68'inin anne ya da babada fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarının olmasının çocuk ihmal ve istismarı açısından önemli bir etken olarak kabul ettiğini göstermektedir (Koçak ve Büyükgöneç, 2011: 93). Görüldüğü gibi alkol ve ilaç bağımlılığı risk faktörü olarak genel olarak kabul edilmekte ve ailesel özellikler arasında ilk dikkat edilen nokta olmaktadır. İki araştırmada da katılımcılar alkol konusunu ihmal ve istismar açısından riskli bulmuşlardır ve oransal olarak yüksek bir doğru cevap oranına sahip olmuşlardır. Alkol ve ilaç kullanımı ihmal ve istismar açısından önemli bir risk olduğu doğru olmakla birlikte sadece bu özelliğin belirleyici olması düşünülmemelidir. Ayrıca alkol ve ilaç kullanımını değerlendirirken bağımlılık boyutu olup olmadığı açısından da özellikle değerlendirilmesi gerekmektedir. Yoksa sadece kullanım açısından bakılacak olursa insanların etiketlenmesine neden olunabilmekte ve asıl sorunlu olan risk alanları ihmal edilebilir. Çünkü bilindiği gibi ebeveyn özelliklerinde alkol ve ilaç kullanımı dışında da birçok risk faktörü kabul edilmektedir. Örneğin ailenin yapısı, geniş mi yoksa çekirdek mi, ekonomik durumu, ailedeki roller, anne baba tutumu, geleneksellik gibi birçok farklı risk durumu söz konusudur. Bundan dolayı ihmal ve istismar vakası tespit edilmeye çalışılırken tüm bu özelliklerin dikkate alınarak incelenmesi gerekmektedir. Sadece alkol ve ilaç bağımlılığı gibi özelliklerin ön plana çıkarılarak değerlendirme yapılması hem etiketlemeye hem de diğer vakaların tespitininin engellenmesine neden olabilmektedir.

6. İhmal ve istismara yatkın çocukların özellikleri;

İhmal ve istismara yatkın çocukların özellikleri alt ölçek maddelerine baktığımızda bilgi puan ortalamaları genel olarak 3'ün üstünde çıkan ve bilgi açığı en az olarak tespit edilen alan olmuştur. Bu alanda en yüksek ortalama 3.23 ± 0.47 ile sosyal hizmet olmuştur. Diğer bölümlerin puan ortalamalarına baktığımızda okul öncesi (2.91 ± 0.24) ve psikoloji (2.83 ± 0.72) öğrencileri dışındaki tüm bölümlerin öğrencileri 3'ün üstünde puan almışlardır. Bu durum da öğrencilerin diğer alanlara kıyasla en bilgili oldukları alanın ihmal ve istismara yatkın çocukların özellikleri olduğunu göstermektedir.

Araştırmadaki alt ölçek sorularına baktığımızda "Bebeklerin istismara uğrama riskleri azdır" sorusuna öğrencilerin %68.4 doğru cevap verirken %6.2'si yanlış cevap vermiştir. Bu soruda en yüksek doğru oranı 4.22 ile çocuk gelişimi olmuştur. Ayrıca

psikoloji ve sosyal hizmet öğrencilerinin de 4.20 puan ortalaması ile doğru cevap ortalaması yüksek olmuştur. En yüksek kararsızlar oranı 3.59 ile okul öncesi öğrencileri olmuştur. Çocuk İhmal ve İstismarı Ofisinin verilerine baktığımızda da çocuk ölümlerinin %75'inde 4 yaşın altındaki çocuklarda ihmal ve istismar suçundan dolayı olduğunu görmekteyiz (İnsan Hakları Derneği, 2008: 18). Bu durumda çocukların yaşlarının ne kadar düşüğe ihmal ve istismara o kadar açık olduğunu bize göstermektedir. Diğer bir soru olan “Çocuğun cinsiyetinin istismar ve ihmalde önemi yoktur” sorusuna öğrencilerin %58.0'ı doğru cevap verirken, %29.1'i yanlış ve %22.8'i kararsız olarak cevap vermiştir. Bu soruda 2.33 ile en yüksek doğru oranı sosyoloji öğrencileri olurken en yüksek yanlış oranı 3.42 ile çocuk gelişimi öğrencilerinin olmuştur. Yapılan araştırmalara baktığımızda da Dünya Sağlık Örgütü ve Ankara Üniversitesi'nin hazırladığı Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri Araştırması Raporuna göre; Erkeklerin %8.7'si, kadınların %7.2'si çocukluklarında cinsel tacize (Çocuk İstismarına Yönelik Rapor, 2016: 4) uğradığını tespit etmiştir. Görüldüğü gibi oranlar bir birine çok yakındır. Sanıldığı gibi sadece kız çocukları ihmal ve istismar açısından risk grubunu oluşturmamaktadır. Aslında erkek çocuklarda ihmal ve istismar durumlarında risk altındadır. Ancak tespit edilmesi ve kanıtlanması çoğu zaman daha zor olmaktadır. Çünkü kız çocukları özellikle cinsel istismar vakalarında fiziksel durumlarındaki değişimler (hamilelik, bekaret durumu gibi) istismar durumunun ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır. Ancak erkek çocuklarda ihmal ve istismarın bu şekilde tespit edilememesi ve toplumsal olarak erkeklerin kendilerine yapılan eylemlerin erkeklik olgusu açısından saklama eğilimlerinin olması birçok vakanın neredeyse hiçbir zaman tespit edilememesine neden olmaktadır. Bundan dolayı ihmal ve istismarın değerlendirmesi yapılırken hem kız çocukları hem de erkek çocukları aynı hassasiyetler incelenmelidir.

7. Çocuk ihmal ve istismarında ailesel özellikleri;

Çocuk ihmal ve istismarında ailesel özellikleri alt ölçek maddelerine baktığımızda bilgi puan ortalamaları genel olarak 3'ün altında çıkmıştır. En yüksek ortalama 2.77 ± 0.62 ile sosyoloji olmuştur. Bölümlerin puan ortalamalarına baktığımızda en düşük ortalama 2.56 ± 0.90 ile çocuk gelişimi öğrencilerinin olmuştur. Çocuk ihmal ve istismarında ailesel özelliklerde sosyoloji bölümünün yüksek puan almasında bölümün eğitimindeki

toplumsal bakış açısının etkili olduğu düşünülmektedir. Diğer bölümlerin puan ortalamaları arasındaki fark da yüksek çıkmamıştır. Bu durumda bu konuda bölümler arasında bilgi anlamında ciddi bir fark bulunmadığını bize göstermektedir.

Araştırma sorularını incelediğimizde “Anne-baba arasındaki şiddet, çocukların istismar ve ihmal edilmesine yol açar” maddesine öğrencilerin %81.7’si doğru cevap verirken sadece %5.8’i yanlış cevap vermiştir. Bu güzel bir sonuçtur. Çünkü şiddetin ihmal ve istismarın önemli bir nedeni olduğunun bilinmesi öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarını fark etmesinde yardımcı olacak önemli etkenlerden biridir. Bölümleri incelediğimizde bu soruya en yüksek doğru cevap oranı 1.61 ile psikoloji öğrencilerinin olmuştur. Diğer bölümlerin de doğru ortalamaları beklentinin üzerinde çıkmıştır. Ancak İnci’nin ihmal ve istismar mağduru çocuklarla yaptığı araştırma sonuçları beklenmedik bir şekilde ihmal ve istismar mağduru çocukların anne ve babalarının ilişkilerinin iyi olduğu ve ve şiddet durumunun yaşanmadığı şeklinde çıkmıştır. Araştırma da mağdur çocukların %54’ü anne ve babanın ilişkileri gayet iyiydi, ailede huzur hâkimdi derken, %18 anne ve baba ara sıra kavga ederdi, sıradan bir ilişki vardı demiştir ve sadece %16’sı anne ve baba sürekli kavga ederdi (İnci, 2010: 164) demiştir. Buradaki önemli bir durum mağdur çocukların verdikleri cevapların gerçeği yansıtıp yansıtmadığıdır. Çünkü bilindiği gibi bu çocukların büyük bir bölümü bu süreçte aileleri ile kalma ya da görüşmeye devam etmekte ve aile yapısı ile ilgili olumsuz görüş bildirmek istememektedir. Zaten yapılan araştırmada araştırmacının çıkan sonuçla ilgili görüşü de bu yöndedir. Çünkü bakıldığında aileler ve çocuklar üzerine araştırma yapan bilim adamları ve akademisyenler sürekli kavga edilen, huzur olmayan, problemlerin mevcut olduğu aileler de çocukların olumsuz etkileneceği ve kendini gerçekleştirme güçlükler yaşayabileceğini (İnci, 2010: 164-165) ve ilerleyen süreçlerde hayatında sorunlarla karşılaşabileceğini göstermektedir. Hiç kuşkusuz bu süreçlerde şiddetli geçimsizlik olan aile yapısında çocuğun sorunları çözme açısından sağlam bir desteğe sahip olması beklenmemektedir. Bu durumda çocukların ihmal ve istismar davranışına daha açık hale gelmelerine ve onları korumakla asıl yükümlü olan ailenin işlevini tam olarak yerine getirememesine neden olacaktır. Bu tür durumlarla ilgili hem çocuk hakları sözleşmesi hem de yerel düzeydeki yasal düzenlemeler ailenin işlevini yerine getirememesi ya da çocuğa doğrudan zarar verilmesinde devlete çok ciddi yükümlülükler vermekte ve çocuk ihmal ve istismarının tespit edilmesi, çocuğun

korunma altına alınması, rehabilitasyon süreci ve sonrasında çocuğun psiko-sosyal iyilik halinin tekrardan sağlanmasında birinci elden sorumlu tutmaktadır.

Diğer bir soru olan “Ailenin geniş ya da çekirdek aile tipinde olması çocuk istismar ve ihmalinde önemli bir faktör değildir” maddesine öğrencilerin %40.1’i doğru cevap verirken %44.9’u kararsız kalmıştır. Bölümleri incelediğimizde en yüksek doğru oranı 3.77 ile çocuk gelişimi olurken en yüksek kararsızlar 3.05 ile sosyoloji öğrencileri olmuştur. Bu soruda öğrencilerin kararsız kalmasında en önemli etken olarak aile yapısının geniş aile modelinin çekirdek aile modeline geçmeye başlaması ve birçok aile de bu iki yapının aynı anda varlığını sürdürmelerinden dolayı öğrencilerin bu iki yapı arasında çocuk ihmal ve istismarı arasında net bir bağlantı kurmak istememeleri gösterilebilir. Ancak mağdur çocuklarla yapılan araştırmada ailelerin %55’inin geniş aile formunda olduğunu göstermiş ve aile bireylerinin en az 4-5 kişi birlikte yaşadığını beyan edenlerin oranı %29 olarak bulunmuştur (İnci, 2010: 155). Bu oranlarda geniş aile yapısının ihmal ve istismar durumu açısından üzerinde ayrıca durulması gereken bir konu olduğunu göstermektedir. Ancak buradaki geniş aile aslında bilindiği gibi köyden kente göçme sonucu oluşan çarpık yapılaşma ve ekonomik zorluklar nedeniyle zorunlu olarak oluşmuş bir yapı şeklinde daha çok karşımıza çıkan bir durumdur. Eski yaşam tarzı olarak bildiğimiz geniş aile yapısı arasında ciddi farkları da vardır. Bu durum değerlendirilirken bu yapının temel özellikleri de göz önüne alınmalıdır. Böylece gereksiz etiketleme ya da dışlamanın da önüne geçilmiş olunacaktır. Ailesel özelliklerle ilgili diğer bir soru olan “Ailede çocuk sayısı çocuk istismar ve ihmalinin oluşmasında etken değildir” maddesine öğrencilerin %52.8’i doğru cevap verirken, %29.9’u kararsız ve %17.3’ü yanlış cevap vermiştir. Bölümleri incelediğimizde en yüksek doğru oranı 3.86 ile psikoloji öğrencileri olmuştur. Kardeş sayısının ihmal ve istismardaki etkisiyle ilgili önemli bir veri İnci’nin yaptığı araştırmada kendini göstermektedir. Araştırmada ihmal ve istismara uğrayan çocukların kardeş sayılarına baktığımızda %73’ünün 4 ve üstü kardeşe sahip olduğu sonucu çıkmıştır (İnci, 2010: 157). Görüldüğü gibi ihmal ve istismarda ailenin geniş olması ve kardeş sayısının yüksek olması ihmal ve istismar vakalarında önemli bir artışa neden olmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi aile yapısının doğru şekilde kurulmadığı ve aile de rollerin sağlıklı oturtulmadığı ailelerde ihmal ve istismar durumu ayrıca diğer birçok sorun gibi artış göstermektedir.

4.2.SONUÇ

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş aralığına baktığımızda %96.9'si 18-27 yaş aralığındadır. Aynı şekilde medeni durumlarına bakıldığında %98.5'i bekar ve çocuk sahibi olan öğrenci oranı %1.16 olarak bulunmuştur. Araştırmaya katılanların öğrenci olması yaş grubu olarak benzer özellikler göstermelerini sağlamıştır. Öğrencilerin bilgi alma durumlarına baktığımızda %68.8'i bilgi aldığını belirtmiştir. En yüksek oran %98.0 ile çocuk gelişimi olurken en düşük oran %23.4 ile sınıf öğretmenliği olmuştur. Ayrıca çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili öğrencilerin %53.3'ü herhangi bir konferans/seminere katılmadığını belirtmiştir. Sadece %46.7'si katılım gösterdiğini dile getirmiştir. Bu açıdan en yüksek katılım %68.9 ile sosyal hizmet öğrencilerinin olmuştur. Vaka ile karşılaşma oranlarına baktığımızda ise öğrencilerin %66.7'si herhangi bir vaka ile karşılaşmadığını belirtirken en fazla vaka ile karşılaşan bölüm ise %56.8 ile sosyal hizmet olmuştur. En az oran ise %15.2 ile okul öncesi bölümü olmuştur. Ayrıca öğrencilere vaka ile karşılaştıklarında tanımlayabilir misiniz diye soruldu. Bu konuda öğrencilerin %75.5'i vakayla karşılaştığında vakayı tanımlayabileceğini belirtti. Bu umut verici bir cevaptır. Ancak öğrencilerin kendini yeterli bulması ile ilgili soruda öğrenciler genel olarak kendini (%48.8) kısmen yeterli bulmuştur. Çok yeterli ve yeterli bulma oranları ise sadece %19.7 olmuştur. Bölüm bazında ise kendini kısmen yeterli bulmada en yüksek oran %63.3 ile çocuk gelişimi ve %51.1 ile sosyal hizmet olmuştur. Öğrencilerin bu konuda eğitim eksikliklerinin bulunduğu dair farkındalıkların olduğu bilgiye ihtiyacınız var mı sorusuna %92.9 ile evet cevabı vermelerinden anlaşılmıştır. Ayrıca öğrencilere vaka ile karşılaştıklarında ne yaptıkları sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplara baktığımızda genelde mesleki bilgi ve beceri kullanan ve yasal süreçlerle ilgili çalışmalarda sistem yaklaşımı bağlamında tüm sistemleri yapılan çalışmaya dahil eden ve çalışmada vaka yönetici pozisyonunda olan tek bölüm sosyal hizmet olmuştur. Diğer bölümlerin cevaplarına baktığımızda daha çok bireysel müdahale ve tepki şeklinde olduğunu ve çok az bir vaka da olayın adli süreçlere taşındığını görüyoruz.

Yapılan araştırmada öğrenciler çocuk ihmal ve istismarının belirti ve riskleri tanılama konusundaki ölçek bilgi puan ortalamalarına baktığımızda en yüksek ortalama 2.57 ± 0.24 ile okul öncesi olurken en düşük ortalama 2.26 ± 0.34 ile psikoloji olmuştur.

Ancak tüm bölümler beklendik puan olan 3'ün altında puan almışlardır. Bu da tüm bölümlerin bilgi eksikliklerinin olduğunu bize göstermektedir. Alt ölçek bilgi puan ortalamalarına baktığımızda çocuk ihmal ve istismarının çocuktaki fiziksel belirtilerinde en yüksek bilgi puan ortalama 2.71 ± 0.60 ile sınıf öğretmenliği öğrencilerinin olurken en düşük ortalama 2.25 ± 0.41 ile psikoloji öğrencilerinin olmuştur. Diğer bölümler ise sosyoloji 2.48 ± 0.56 , sosyal hizmet 2.58 ± 0.70 , çocuk gelişimi 2.59 ± 0.90 ve 2.65 ± 0.60 ile okul öncesi almıştır. Diğer bir alt ölçek olan ihmal ve istismarın çocuktaki cinsel belirtileri bilgi puan ortalamalarına baktığımızda en yüksek ortalama 2.32 ± 0.75 ile sınıf öğretmenliği olurken en düşük ortalama 2.11 ± 0.74 psikoloji ve 2.11 ± 0.79 ile sosyoloji almıştır. Diğer bölümlerin bilgi puan ortalamalarına baktığımızda 2.29 ± 0.64 okul öncesi, 2.20 ± 0.90 çocuk gelişimi ve 2.13 ± 0.78 ise sosyal hizmet almıştır. Genele baktığımızda tüm bölümlerde puan ortalamalarının düşük olduğunu görüyoruz. Ancak öğrencilerin bilgi puan ortalamalarının en düşük olduğu alan ne yazıkki ihmal olmuştur. Alt ölçek belirtilerinden ihmal belirtilerinde en yüksek ortalama 2.41 ± 0.45 ile okul öncesi olurken en düşük ortalama 2.01 ± 0.71 ile psikoloji bölümünün olmuştur. Diğer bölümler ise sosyoloji 2.16 ± 0.40 , sınıf öğretmenliği 2.37 ± 0.60 , çocuk gelişimi 2.12 ± 0.82 ve sosyal hizmet 2.07 ± 0.73 almıştır. Bu üzücü bir durumdur çünkü bilindiği gibi çocuk ölümleriyle ilgili yapılan araştırmalar çocuk ölümlerinde yüksek bir oranla ihmalin önemli bir yeri olduğunu tespit etmiş ve bu ölümlerin %61'lik bir kısmının önlenemez olduğu bulunmuştur. Bir diğer alt ölçek olan ihmal ve istismarın çocuktaki davranışsal belirtilerinde en yüksek ortalama 2.79 ± 1.00 ile okul öncesi olurken en düşük ortalama 2.73 ± 0.80 ile psikoloji, sosyoloji ve çocuk gelişimi almıştır. Ayrıca 2.78 ± 1.00 ile sosyal hizmet ve 2.74 ± 0.95 ile sınıf öğretmenliği almıştır. Davranışsal belirtilerde sorular detaylı incelendiğinde bölümlerin puan ortalamalarının bir birlerine çok yakın çıktığı görülmektedir. Bu durum öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarında çocuğun davranışsal belirtileri hakkında eğitim hayatları boyunca oluşmuş genel bir bilgi durumu olduğunu bize göstermektedir. Bunun nedeni olarak bu tür belirtilerin günlük hayatta ve eğitim hayatında üzerinde en sık durulan konulardan biri olduğu söylenebilir. Ancak konu temel olarak daha yüzeysel ele alınmakta ve konunun detaylarına inildiğinde öğrencilerin bilgileri yetersiz kalmakta ve kararsız oranları artış göstermektedir. İhmal ve istismara yatkın ebeveyn özellikleri ile ilgili alt ölçek puan ortalamalarına baktığımızda en yüksek ortalama 2.66 ± 0.68 ile sosyal hizmet olurken en

düşük ortalamayı 2.42 ± 0.88 ile psikoloji almıştır. Diğer bölümlere baktığımızda sosyoloji 2.54 ± 0.67 , okul öncesi 2.64 ± 0.42 , sınıf öğretmenliği 2.55 ± 0.50 ve çocuk gelişimi 2.47 ± 0.74 almıştır. Bölümlerin alt ölçek maddelerinde en yüksek puan ortalamalarının olduğu bölüm ihmal ve istismara yatkın çocukların belirtileri maddeleri olurken 6 bölümden 4'ü beklendik puan olan 3'ün üstünde puan almıştır. Bu en az bilgi eksikliğinin bu alanda olduğunu bize göstermektedir. Bu alanda en yüksek ortalama 3.23 ± 0.47 ile sosyal hizmet alırken en düşük ortalama 2.83 ± 0.72 ile psikoloji olmuştur. Sosyal hizmet bölümünün bu alanda yüksek bilgi düzeyine sahip olması çalışma alanındaki sistem yaklaşımı ve bu kapsamda tüm çevreyi ele alan geniş bakış açısı ile aile ve diğer sistemlerinde değerlendirmeye katılmasında etkili olmuştur. Bu bakış açısı sadece çocuğu değil aile ve diğer sosyal çevreyi çalışma alanına dahil etmekte ve onlar hakkında da gerekli bilgiyi edinmeyi kapsamaktadır. Bu durum da ihmal ve istismar vakalarında çalışmada önemli bir avantaj sağlamaktadır. Diğer bölümlere baktığımızda ise sosyoloji 3.06 ± 0.54 , okul öncesi 2.91 ± 0.24 , sınıf öğretmenliği 3.17 ± 0.32 ve çocuk gelişimi 3.17 ± 0.41 olmuştur. Alt ölçeklerden sonuncusu olan çocuk ihmal ve istismarında aile yapısı ile ilgili belirtilere baktığımızda en yüksek ortalama 2.77 ± 0.62 ile sosyoloji olurken en düşük ortalama 2.56 ± 0.91 ile çocuk gelişimi olmuştur. Diğer bölümlere baktığımızda ise sosyal hizmet 2.68 ± 0.79 , psikoloji 2.57 ± 0.93 , okul öncesi 2.68 ± 0.52 ve sınıf öğretmenliği 2.69 ± 0.45 olmuştur.

Araştırma sonuçlarına sorular üzerinden baktığımızda ihmal ve istismarın çocuktaki fiziksel belirtileri maddelerinde öğrencilerin en yüksek doğru cevap verme oranı %94.9 ile “Çocuğun gövde, sırt, kalça ve uyluklarında farklı boyutlarda sıyrık, ekimoz (morluk) ve parmak bası izleri fiziksel istismarın belirtileridir” sorusu olmuştur. Öğrencilerin %49.0'ı ise “Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda saçlı deri altında hematomlar (kan toplanması) sıklıkla görülür” sorusunda kararsız kalmışlardır. Bu en yüksek kararsız oranı olan soru olmuştur. Öğrencilerin en yüksek yanlış cevap verdiği soru ise %54.5 ile “Fiziksel istismar tanısında ekimozların (morluk) değişik renklerde olması önem taşımaz” sorusu olmuştur. Öğrencilerin fiziksel istismar ile ilgili doğru, yanlış ve kararsız kaldıkları sorular incelendiğinde şüpheye yer vermeyen kesin durumlarda çok net olarak istismar durumu tespit edilirken daha detaylı incelemelerin gerekli olduğu durumlarda kararsız kalma ya da yanlış cevap verme oranlarının artış gösterdiğini görmekteyiz. Her ne kadar fiziksel belirtiler genel olarak dışarıdan tespit

edilen durumlar olarak kabul edilse de birçok vakada belirtiler çok net olmamakta ve doğrudan yapılan muayene ile tespit edilememekte ve daha detaylı inceleme gerekmektedir. Ancak bunun için öncelikle çocuğun istismar durumu ile ilgili olarak incelemeye alınması yani bir ön tespitinin bulunması gerekmektedir. Bu da çocuğun iyilik halinin tam olarak bilinmesi ve sorunlu olan konularla ilgili bilgili olunması ile mümkün olmaktadır. Yoksa birçok vaka tespit edilmeden uzun yıllar boyunca devam edebilmektedir.

Öğrencilerin ihmal ve istismarın çocuktaki cinsel belirtileri maddelerinde en yüksek doğru oranı %96.9 ile “Cinsel istismara uğrayan çocukların önemli bir bölümü fiziksel istismara da uğramıştır” sorusu olmuştur. “Cinsel istismara uğrayan çocuklarda gonore, sifilis gibi erişkinlerde görülen enfeksiyonlara rastlanmaz” sorusu ise öğrencilerin %46.4 ile en yüksek kararsız oranı olan soru olmuştur. Ayrıca en yüksek yanlış oranı ise %45.1 ile “Çocuğun yürüme, oturma gibi genel davranışlarına bakarak cinsel istismardan şüphelenmek mümkün değildir” sorusu olmuştur. Bu soruya öğrencilerin sadece %23.8 doğru cevap vermiştir. Çocuk ihmal ve istismarında çocuktaki cinsel belirtiler ile ilgili cevaplara baktığımızda öğrenciler cinsel belirtiler ile ilgili olarak bile fiziksel bir belirti aramakta olduğunu eğer fiziksel bir belirti yoksa cinsel belirtiler ile ilgili olarak karar vermekte zorlandıklarını ve yanlış ve kararsız olarak cevap verdiklerini görüyoruz.

Çocuktaki ihmal belirtileri maddelerinde öğrencilerin %93.0’ı “Çocuğun fiziksel sorunlarının tedavi edilmemesi ihmaldir” sorusuna doğru cevap vermiştir. Bu ihmal alt ölçek maddelerindeki en yüksek doğru oranına sahip soru olmuştur. Öğrencilerin en fazla ihmal belirtilerinde kararsız kaldığı soru ise %39.9 ile “Çocuğun yüzünün donuk ve ifadesiz görülmesi ihmal edildiğini düşündürmelidir” sorusu olmuştur. İhmal konusunda en fazla yanlış cevap ise %15.2 ile “Çocukta yeme bozuklukları, huzursuz uyuma ihmal işareti değildir” sorusu olmuştur. İhmal belirtileri ile ilgili sorulara baktığımızda öğrenciler ihmal durumunda genel olarak bilgi düzeyi düşük çıkmakla birlikte en fazla doğru oranı olan soru tek başına ihmal durumu değil fiziksel bir ihmal için içine girmesi durumu olan soru olmuştur. Bilindiği gibi tek başına ihmali tespit etmek zor bir durumdur. Çünkü ihmal davranışı sosyo-ekonomik bir alt yapıdan kaynaklı olabileceği gibi ailenin geleneksel yapısıyla da ilişkili olabilir. Bundan dolayı

ihmal davranışı üzerinde detaylı bir inceleme ve değerlendirme yapılması gereken çok hassas bir konudur. Ancak bu değerlendirme yapılırken ihmal davranışının ne olduğunun daha net bilinmesi gerektiği de unutulmamalıdır. Bu konuda önemli bir referans olan Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuğun yeterli sevgi alamamasını bile ihmal olarak kabul etmektedir.

İhmal ve istismarın çocuktaki davranışsal belirtileri alt ölçek maddelerine baktığımızda öğrenciler “İstismar ve ihmale uğramış çocuklar içe kapanıklık gösterebilirler” sorusuna %91.9 gibi yüksek bir oranla doğru cevap verirken “İstismar ve ihmale uğramış çocuklar sıklıkla yalan söyler veya hırsızlık yaparlar” sorusunda %56.4 gibi bir oranla kararsız kalmışlardır. Ayrıca bu soru %18.1 ile en yüksek yanlış cevap verilen soru da olmuştur. İhmal ve istismarın davranışsal belirtileri incelendiğinde öğrenciler önemli bir davranışsal belirti olan içe kapanıklık konusunda yüksek bir doğru oranına sahip olurken bu davranışsal belirtilerin günlük yaşamdaki etkileri olan yalan söyleme ya da hırsızlık gibi kuralları çiğneme davranışa dönüşmesi ile ilgili sorularda kararsız kalmışlardır ya da yanlış cevap vermişlerdir. Ancak unutulmamalıdır ki çocuk ihmal ve istismarı çocuğun psiko-sosyal iyilik haline zarar veren durumlardır ve bu duruma maruz kalan çocuklarda olumsuz yaşam deneyimleri kendisini günlük hayattaki olumsuz davranış örüntüleri ile dışarı yansıtmaktadır. Bundan dolayı çocuklarda kendini gösteren bu tür olumsuz davranış kalıpları tespit edildiğinde etiketleme yapmadan davranışın alt yapısı ekolojik bir perspektifle detaylı olarak incelenmelidir.

İhmal ve istismara yatkın ebeveyn özellikleri alt ölçek maddelerini incelediğimizde öğrencilerin “Ebeveynin alkol ya da ilaç bağımlısı olması çocuk istismar ve ihmali açısından bir risktir” sorusuna %91.5’inin doğru cevap verdiğini görüyoruz. Ayrıca “Aşırı ısrarcı tutum içinde olan ebeveynler çocuklarını daha çok istismar ederler” sorusuna öğrencilerin %45.6 kararsız olarak cevap vermiştir. Bu alt ölçek maddelerinde en yüksek kararsız oranı olan soru olmuştur. Öğrencilerin en fazla yanlış cevap verdiği soru ise %19.3 ile “Eğitim düzeyi düşük anne-babalar çocuklarını daha fazla istismar ve ihmal ederler” sorusu olmuştur. İhmal ve istismara yatkın ebeveyn özellikleri ile ilgili sorular incelendiğinde alkol ve ilaç bağımlılığı sorusu yüksek bir oranda doğru cevaplandığı görülmektedir. Ancak tek başına alkol ya da ilaç kullanımı ihmal ve istismar davranışını tespit etmede yeterli bir durum değildir. Çünkü birçok ailede

sağlıklı bir aile yapısında alkol kullanımı olurken istismar davranışı tespit edilmemekle birlikte alkol kullanımı yanında psikolojik rahatsızlıklar ya da ciddi sosyo-ekonomik sorunlar eşlik ettiğinde daha çok risk faktörü olarak kendini göstermektedir. Yine de öğrencilerin bu alan ile ilgili konuya temel olarak bilgili olmaları güzel bir durumdur. Ancak ihmal ve istismar davranışı ile ilgili eğitim düzeyi arasında net bir bağlantı kurulmak istenmemekle birlikte yapılan birçok araştırma düşük eğitim düzeyinde ihmal ve istismar davranışında artış olduğunu göstermektedir.

İhmal ve istismara yatkın çocukların özellikleri alt ölçek maddelerini incelediğimizde ise öğrencilerin en fazla doğru cevap verdiği soru %68.4 ile “Bebeklerin istismara uğrama riskleri azdır” sorusu olmuştur. Ayrıca “Bebeklerin prematüre veya düşük doğum ağırlıklı olması istismar ve ihmale uğramasını etkilemez” sorusu % 48.8 kararsız ve %31.5 ile hem en yüksek yanlış cevap oranına sahip hem de en yüksek kararsız oranına sahip soru olmuştur. Bu soruya öğrencilerin sadece %18.7’si doğru cevap vermiştir. İhmal ve istismara yatkın çocukların özellikleri ile ilgili sorulara baktığımızda öğrenciler bebeklerin ihmal ve istismar açısından dezavantajlı grup olduğunu doğru cevaplarırken benzer bir soru olan prematüre veya düşük doğum ağırlıklı doğan bebeklerle ilgili soruda yanlış ve kararsız kalma oranları yüksek çıkmıştır. Buradan öğrencilerin konuyla ilgili spesifik bilgi gereken sorularda çok başarılı olamadıklarını bize göstermektedir.

Son olarak çocuk ihmal ve istismarında ailesel özellikleri alt ölçek maddelerine baktığımızda öğrencilerin %81.7’sinin “Anne-baba arasındaki şiddet, çocukların istismar ve ihmal edilmesine yol açar” sorusuna doğru cevap verdiğini ve bu sorunun en yüksek doğru oranına sahip soru olduğunu görüyoruz. Ayrıca öğrenciler “Annenin zor bir hamilelik geçirmesi ya da güç doğum yapması çocuğunu istismar veya ihmal etmesini etkiler” sorusuna %46.1 kararsız ve %28.9 yanlış cevap vermişlerdir. Bu soru hem en yüksek yanlış hem de en yüksek kararsız oranına sahip soru olmuştur. Bu soruya öğrencilerin sadece %25.1’i doğru cevap vermiştir. İhmal ve istismarın ailesel özellikleri sorularına baktığımızda öğrenciler aile içi şiddet içeren soruda yüksek bir oranda doğru cevap verirken annenin hamileliği ve ihmal ve istismar davranışı ile ilgili doğrudan bağlantı kuramamışlardır. Ancak annenin zor bir hamilelik geçirmesi aslında annenin aileden gerekli desteği göremediğinin de önemli bir kanıtı olmakta ve ailenin

kendi destek sistemlerinde sorun olduğunu da bize göstermektedir. Bilindiği gibi çocuk ihmal ve istismarı olaylarında annenin durumundaki dezavantajlar doğrudan çocuğu etkilemekte ve çoğu zaman ihmal ve istismar durumuna neden olabilmektedir. Bundan dolayı ihmal ve istismar olaylarında anne-çocuk sistemi üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Çünkü çocuk aile sistemi içerisinde en fazla süreyi anne ile geçirmekte ve bu sürede gerekli desteği göremiyorsa yaşadığı sorunlarla ilgili olarak tek başına çözüm bulamamakta ve çoğu zaman diğer sistemlere de ulamadığı için sorunun çözümünü sağlanamamaktadır. Bu durumda ihmal ve istismar davranışının uzun yıllar fark edilmeden devam etmesine neden olabilmektedir.

Öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarı belirtileri ölçeğindeki oranlarına baktığımızda doğru cevaplarının çok düşük olmadığını ve iyi bir şekilde yanlış cevap oranların düşük olduğunu görmekteyiz. Ancak beklenmedik bir şekilde ölçek sorularında öğrencilerin kararsız kalma oranlarının genel olarak yüksek olduğunu görmekteyiz. Bu açıdan kararsız kalma oranları incelendiğinde %35.11 ile okul öncesi öğrencileri en fazla kararsız olarak cevap veren bölüm olurken, %18.76 ile çocuk gelişimi en az kararsız olarak cevap veren bölüm olmuştur. Diğer bölümlere baktığımızda sosyal hizmet %26.53, psikoloji %19.20, sosyoloji %30.92 ve sınıf öğretmenliği % 33.05 ile ölçek sorularına kararsız olarak cevap vermişlerdir. Bu oranlar incelendiğinde daha önceki sorulardaki bilgi alma sorusuna %98 ile çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgi aldığını beyan eden bölüm olan çocuk gelişimi en az kararsız kalan bölüm olmuştur. Bu oranlarda çocuk ihmal ve istismarında öğrencilerin bilgi düzeylerindeki en önemli etkenlerden birinin de öğrencilerin kendi bilgilerine yeterince güvenmediğini bize gösteriyor. Bu açıdan öğrencilerin bilgi düzeylerini artırılması, doğru ve net bilgilerin aktarılmasının önemini bize göstermektedir. Bu da bize eğitim hayatında daha fazla bilgi alan öğrencilerin ihmal ve istismar davranışlarında bilgilerine daha fazla güvendiklerini bize göstermektedir. Böylece eğer eğitim sürecinde öğrencilere çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili daha fazla eğitim verildiği takdirde öğrencilerin kendi bilgilerine güven oranlarının artacağı ve bununda vakaların tespitine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

4.3. ÖNERİLER

Araştırma bulguları ışığında öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarının belirtileri hakkında bilgi eksikliği olduğu tespit edilmiştir. Bilindiği gibi çocuk ihmal ve istismarında erken teşhis çok önemlidir. Bundan dolayı çocukla çalışacak olan kişilerin bu alanla ilgili bilgi düzeyleri ne kadar iyi olursa vakayla karşılaştıklarında hem vakayı tespit etmede hem de daha sonraki bildirim, yasal süreçler, sürecin takibi, rehabilitasyon çalışmaları gibi aşamalarda neler yapmaları gerektiğini çok daha iyi bilebilirler. Bu açıdan bilgi eksikliğinin giderilmesi için mikro, mezo ve makro düzeyde olmak üzere aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

Mikro düzeyde yapılması planlanan öneriler;

1. Eğitim süreçlerinde çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili ders sayısı artırılabilir. Derslerde konu ile ilgili daha detaylı bilgi verilerek öğrencilerin konuyu daha iyi kavraması sağlanabilir. Ayrıca çocuk ihmal ve istismarı seçmeli ders olarak da verilerek daha iyi öğrenilmesi desteklenebilir.
2. Öğrencilerin eğitim süreçlerinde çocuk ihmal ve istismarı hakkında konferans ve seminer gibi etkinliklere gitmeleri yönünde daha fazla teşvik edilmesi desteklenebilir.
3. Öğrencilerin mezuniyetlerine kadar olan süreçlerde özellikle staj dönemlerinde bu konu ile ilgili çalışma yapması sağlanabilir.
4. Öğrencilere mesleğe atılmadan önce çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili ayrıca bilgilendirici eğitimler yapılabilir.

Mezo düzeyde yapılması planlanan öneriler;

5. Çocukla doğrudan çalışacak meslek elemanlarının mesleğe başlarken hizmet içi eğitim kapsamında çocuk ihmal ve istismarı hakkında detaylı bir eğitim alması sağlanabilir.
6. Öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarı mağduru bir birey ile çalışırken sürecin başından sonuna kadar ne yapılması gerektiği ile ilgili danışmanlık alması sağlanabilir.

7. Çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili toplumsal olarak bilgilendirilmenin sağlanması amacıyla ilkokuldan başlanarak eğitici etkinlikler yapılabilir.
8. Çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili olarak çalışan kurumların işlevselliğini artırmak için hem yasal düzenlemeler yapılmalı hem de personel sayısının ve yapısının güçlendirilmesi sağlanabilir.

Makro düzeyde yapılması planlanan öneriler;

9. Çocuk ihmal ve istismarına toplumsal olarak dikkat çekmek ve toplumu da bu konuda bilgilendirmek amacıyla basın-yayın organlarının bulunması bu alanlarda da çocuk ihmal ve istismarı konularında çalışmalar yapılması desteklenebilir. Televizyon ve basında konuyla ilgili eğitici programlara ağırlık verilmesi bilginin daha hızlı verilmesi açısından faydalı olmaktadır.
10. Ülkemizde ilköğretim, ortaöğretim, meslek ve yaygın eğitim programlarının içine çocuk ihmal ve istismarı konusu yerleştirilmeli, eğitimin sürekliliği sağlanmalı ve sağlıklı bilgiye ulaşma yolları gösterilmelidir.
11. Geleneksel yöntemlerle çocuk yetiştirme ve çocuk ihmal ve istismarı açısından risk alanları tespit edilmeli ve hem meslek elemalarına hem de ailelere bu bilgiler yeterli bir danışmanlık hizmeti ile verilmelidir.
12. Çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili yanlış bilgileri düzeltmek için doğru bilgilerin aktarılmasına yönelik hizmetler planlanmalı, vaka tespiti, bildirim, yasal süreçler, sürecin takibi, rehabilitasyon çalışmaları konusunda daha fazla araştırma yapılmalı ve eğitimlerde bu konunun ile ilgili doğru bilgi verilmeli ve bu çalışmalar bilimsel yöntemlerle, objektif olarak izlenmeli ve değerlendirilmelidir.
13. Çocuk ihmal ve istismarının belirli mesleklerle özdeşleştirmek yerine bu konunun toplumsal bir sorun olarak görülmesi sağlanmalı ve tüm lisans eğitimlerinde çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili bilgilendirme çalışmaları yapılması sağlanmalıdır.

Yukarıdaki öneriler hiç kuşkusuz çocuk ihmal ve istismarını tek başına bitirmeye yetmeyecektir. Ancak hem mesleki hem de toplumsal olarak çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilinç düzeyinin artmasını sağlanacaktır. Böylece vakaların önlenmesi, erken

tespit edilmesi ve tespit edildikten sonraki süreçler daha sağlıklı yürütülebilecektir. Böylece ihmal ve istismar mağdur çocukların yaşadıkları travmalar yok edilmese bile bu tür travmaların etkilerinin asgari düzeye indirgenmesinin sağlanması açısından önemli bir adım olacaktır. Unutulmamalıdır ki çocuk ihmal ve istismarında mağdur çocukları yaşadıkları olayları çocu zaman dile getirememekte ve bundan dolayı uzun yıllar boyunca istismar olayı devam etmektedir. Ancak öncelikli olarak toplumun ve özelde çocukla doğrudan çalışan meslek elemanlarının bilinç düzeyinin artırılması vakaların daha hızlı tespit edilmesini sağlayarak çocukla ilgili yapılacak çalışmaların verimini artıracaktır. Böylece erken teşhis, tedavi-rahabiliteasyon ve izlem aşamalarında çok daha başarılı sonuçlar alınabilecek ve mağdur çocukların iyilik hallerinin yeniden tesis edilerek yapılan çalışmalar daha faydalı ve verimli olabilecektir.

KAYNAKÇA:

- Altaş, E. (2009). *Çocukların Cinsel İstismarı Suçu*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Akbaş, T., Sanberk, İ. (2011). *Çocuklara Yönelik Cinsel Taciz ve Koruyucu Eğitim-Çocuklarımızı Cinsel Tacizden Nasıl Koruyabiliriz?* Adana: Karahan Kitabevi.
- Akdoğan, H. (2005). Çocuğun Cinsel İstismarı ve Türkiye’de Çocuk Cinsel İstismarını Önlemeye Yönelik Çalışmalar. Sexual Abuse Of The Children And Efforts İn Turkey To Prevent The Abuse, *Polis Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 1-16.
- Child and Adolescent Psychiatrists. (2014). American Academy Of Child And Adolescent Psychiatry, *The International Journal*, No. 5; Updated November 2014 22.06.2017 tarihinde http://www.aacap.org/AACAP/Families_and_Youth/Facts_for_Families/FFF-Guide/Child-Abuse-The-Hidden-Bruises-005.aspx adresinden erişildi.
- Avşar Kurnaz, Ş. (2007). Çocuk Yoksulluğu. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3 (12), 47-55.
- Ayral, F. (2010). *Çocukların Cinsel İstismar Suçu ve Bu Suçla Mücadele*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Bahar, G. Savaş, H. Bahar, A. (2009). Çocuk İstismarı ve İhmali: Bir Gözden Geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4 (12), 52-65.
- Belma Gölge, Z., Hamzaoğlu, N ve Türk, B. (2011). Sağlık Çalışanlarının Çocuk İstismarı ve İhmali Konusundaki Farkındalık Düzeylerinin Ölçülmesi. *Adli Tıp Dergisi*, 26 (2), 86-96.
- Beter, Ö. (2010). *Türkiye ve İngiltere’de Çocuk Koruma Sistemleri*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bulut, S. (2007). Çocuk Cinsel İstismarı Hakkında Bir Derleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (28), 139-156.
- Burcu Öztürk, A. (2009). Çocuğun Cinsel İstismarı ve Aileyle Çalışma Child Sexual Abuse And Working With The Family. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20 (2), 89-98.

- Canfield, M., Radcliffe, P., Marlow, S., Boreham, M., Gilchrist, G. (2017). Maternal Substance Use And Child Protection: A Rapid Evidence Assessment Of Factors Associated With Loss Of Child Care. *Child Abuse & Neglect The International Journal*, Child Abuse & Neglect 70, 11–27.
- Çamurdan, A. (2006). Çocuk İhmali. *Çocuk İstismarı ve İhmaline Multidisipliner Yaklaşım*. (ss. 35-46), Ankara Üniversitesi Basımevi
- Definitions Of Child Abuse And Neglect. (2016). Child Welfare Information Gateway, *Children's Bureau*, 22.06.2017 tarihinde <https://www.childwelfare.gov/topics/can/> adresinden erişildi.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (1989). *Birleşmiş Milletler Genel Kurulu*, 20 Kasım 1989.
- Çavlin Bozbeyoğlu, A., Koyuncu, E., Kardam, F. ve Sungur, A.(2010). Ailenin Karanlık Yüzü: Türkiye’de Ensest. *Sosyoloji Araştırma Dergisi*, 13 (1), 1-37.
- İMDAT- Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği ve ASUMA-Acıbadem Üniversitesi Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi. (2016). *Çocuk İstismarına Yönelik Rapor*. İstanbul: Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği-İMDAT ve ASUMA-Acıbadem Üniversitesi Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Doğan, Ö. (2009). *Cinsel İstismara Uğrayan Ergenlerde Bireysel, Ailesel ve İstismara Ait Özelliklerin Tanımlanarak, İstismara Uğrama ve Psikiyatrik Bozukluk Oluşumu Üzerine Etkilerinin Araştırılması: Kontrollü Bir Çalışma*. Uzmanlık Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Horozgil, D. (2011). Çocuk Cinsel İstismarı Suçunun Basit Şekli (TCK m. 103/1). *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 93, 108-146.
- İçağasıoğlu Çoban, A.(2013). Çocuk İhmal-İstismarında Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli, Türkiye’de Çocuğun Refahı ve Korunması “Kapsayıcı Bir Yaklaşım Arayışı”. E. Atamtürk ve E. Yaman (Haz.). *Uluslararası Katılımlı Sosyal Hizmet Sempozyumu: 28-30 Kasım 2013-Kocaeli: Bildiriler* (ss. 104-116). Ankara: Gündem Çocuk Derneği Yayınları.

- İnci, Y. (2010). *Çocukların Cinsel Suistimali ve İstismarının Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Boyutları*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- İnan, M. (2010). *2005-2009 Yıllarında Kocaeli Adliyesi'nde Görülen Cinsel İstismar Konulu Davalarda Sanık ve Mağdur Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri ve Suçun Niteliği*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- İnsan Hakları Derneği. (2008). *Çocuk İhmali ve İstismarını Önleme Öğretmenler ve Aileler İçin Eğitim Kılavuzu*, Ankara: İnsan Hakları Derneği.
- İşeri, E. (2006). Duygusal İstismar. *Çocuk İstismarı ve İhmaline Multidisipliner Yaklaşım*, (ss. 31-33). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ovayolu, N., Uçan, Ö., ve Serindağ, S. (2007). Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2 (4), 13-22.
- Önen Doğan, Ö. (2009). *Cinsel İstismara Uğrayan Ergenlerde Bireysel, Ailesel ve İstismara Ait Özelliklerin Tanımlanarak, İstismara Uğrama ve Psikiyatrik Bozukluk Oluşumu Üzerine Etkilerinin Araştırılması: Kontrollü Bir Çalışma*. Uzmanlık Tezi, Doğuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, İzmir.
- Özbesler, C. ve İçağasioğlu Çoban, A. (2013). *İhmal ve İstismar Mağduru Çocuklarla Sosyal Hizmet, Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları*. Ankara: Maya Akademi.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Keskin, G. ve Çam, O. (2005). Çocuk Cinsel İstismarına Psikodinamik Hemşirelik Yaklaşımı, *Türk Psikiyatri Dizi*. *Yeni Symposium Dergisi*, 43 (3), 118-125.
- Koçak, C. ve Büyükgönenç, L.(2011). Toplumdaki Bireylerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Bilgi ve Görüşleri, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 89-104.
- Köse Şahin, B.(2009). *Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlardan Çocukların Cinsel İstismarı*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- M. Shardlow, S.(2013). Protecting The Child, The Family And The State: A Brief Reflection, Türkiye'de Çocuğun Refahı ve Korunması "Kapsayıcı Bir Yaklaşım Arayışı". E. Atamtürk ve E. Yaman (Haz.). *Uluslararası Katılımlı Sosyal Hizmet*

Sempozyumu: 28-30 Kasım 2013-Kocaeli: Bildiriler (s. 104-116). Ankara: Gündem Çocuk Derneği Yayınları.

Misra, A. (2011). *Breaking The Silence, Easing The Pain: Efforts, Challenges, And Hopes Of Feminist Organizations In Turkey And India Working With Survivors Of Incest*. Yüksek Lisans Tezi, Sabancı Üniversitesi, İstanbul.

Polat, O. (2012). Çocuk İstismarı Nedir? Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi, 15.01.2013 tarihinde <http://www.adlitip.org/cocuk-istismari-nedir/> adresinden erişildi.

Polat Uluocak, G. ve İçağasıoğlu Çoban, A.(2011). Çocuk İstismarı Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanları Açısından Profesyonel Karar Verme. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 22 (2), 161-173.

Riskler ve Çocuk Koruma, <http://www.unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=22> adresinden 10.15.2013 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Sandalcı, F. (2004). *Aile İçinde ve Dışında Uğradığı Cinsel İstismar Nedeni İle Koruma Altına Alınan ve SHÇEK Kuruluşlarında Bakılan Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri ve Koruma Süreçleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Serdar Taçyıldız, Ç.(2013). *Cinsel İstismar Suçlarında Ebeveyn Kabul/Reddi (Baba) ve Çocukluk Dönemi Kararlarının İşlenen Suça Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Şahin, F. (2006). Çocuk İstismarının Tanımı, Epidemolojisi ve Multidisipliner Takım Yaklaşımının Önemi. *Çocuk İstismarı ve İhmaline Multidisipliner Yaklaşım*, (ss. 5-11). Ankara Üniversitesi Basımevi.

Meclis Araştırma Komisyonu. (2010). *TBMM Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu*, Ankara: Meclis Araştırma Komisyonu.

Trabzon Barosu. (2015). *Trabzon Barosu Çocuk Hakları Komisyonu Çocuk İzlem Merkezleri Türkiye Raporu*. Trabzon: Trabzon Barosu.

- Uysal, A. (1998). *Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılamada Hemşire ve Ebelerin Bilgi Düzeylerinin Saptanması*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- UNİSEF, (2013). *Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal Çalışmacının Rolü. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu*.
- Vatandaş, N. (2006). Fiziksel İstismar. *Çocuk İstismarı ve İhmaline Multidisipliner Yaklaşım*, (ss. 13-18). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Preventing Child Maltreatment: A Guide to Taking Action and Generating Evidence*. (2006). World Health Organization: WHO Library Cataloguing-in-Publication Data.
- Yılmaz, A. (2009). Çocuk İstismarı ve İhmali: Risk Faktörleri ve Çocukların Psiko-Sosyal Gelişimi Üzerindeki Etkileri. *Civil Academy Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), 63-79.
- Yılmaz, B. (2015). *Bir Hastanede Çalışan Hemşirelerin Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Bilgi ve Yaklaşımlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, G. (2009). *Cinsel İstismara Uğramış ve Uğramamış 6-12 Yaş Grubundaki Çocukların Aile Resmi Çizimleri, Davranış Sorunları ve Ailelerin İşlevsel Özelliklerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Farklı Boyutlarıyla Çocuk İstismarı. (Şubat, 2002). *Empati*, 4, 2-9 www.ekin.k12.tr, 2009, <http://www.ekin.k12.tr/yayinarsiv/empati/empati4.pdf> adresinden 20.10.2013 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Türk Ceza Kanunu (2004). T. C. Resmi Gazete, 5237, 26 Eylül 2004.
- I.Türkiye Çocuk Hakları Stratejisi 2012-2016, (2011). M. Ruhi Şahin ve A. Gülan (Haz.). *1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Tübitak-Tüsside*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

EKLER:**ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİNİN BELİRTİ VE RİSKLERİNİ
TANIMLAMAYA YÖNELİK ANKET FORMU**

Sosyo-demografik veriler

1) Kaç yaşındasınız?

2) Yaş grubu:

1) 18-27

2) 28-37

3) 38 ve üzeri

3) Medeni durumunuz

1)evli

2) bekar

3) diğer

4) Kaç çocuğunuz var ? (çocuğunuz yoksa 6.soruya geçiniz).

5) Çocuklara kim bakıyor?

1)anne, kayınvalide, yakın akrabalar

2) bakıcı veya komşu

3) kreş veya yuva

4) diğer

6) bölümünüz?

7) Okul öğrenimi sırasında çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi aldınız mı?

1) evet

2) hayır

8) Yanıtınız evet ise süresi.....saat.

9) Çocuk istismarı ve ihmali konusunda herhangi bir seminere/konferansa katıldınız mı?

1) evet

2) hayır

10) Eğitim yaşamınız boyunca herhangi bir çocuk istismarı ve ihmali vakası ile karşılaştınız mı?

1) evet

2) hayır

11) Yanıtınız evet ise bu durumda ne yaptınız?

.....

12) Çocuk istismarı ve ihmalinimeslekler tanımlayabilir mi?

1) evet 2) hayır

13) Siz çocuk istismarı ve ihmal konusunda kendinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?

1) çok yeterli

2) yeterli

3) kısmen yeterli

4) yeterli değil

5) hiç yeterli değil

14) Çocuk istismarı ve ihmal konusunda daha fazla bilgilenme gereksinimi duyuyor musunuz?

1) evet 2) hayır

ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİNİN BELİRTİ VE RİSKLERİNİ TANIMLAMAYA YÖNELİK ÖLÇEK FORMU VE PUAN TABLOSU

Çocuk istismarı ve ihmal konusu ile ilgili aşağıdaki ifadelerden her birini okuduktan sonra size en uygun gelen seçeneğe ait kutucuğun içine X işaretini koyunuz.

Ankete katıldığınız için teşekkürler.

	Çok doğru	Oldukça doğru	Kararsızım	Pek Doğru Değil	Hiç Doğru değil
1. Çocuğun gövde, sırt, kalça ve uyluklarında farklı boyutlarda sıyrık, ekimoz(morluk) ve parmak bası izleri fiziksel istismarın belirtileridir.	5	4	3	2	1
2. Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda saçlı deri, yüz, kulak, çene, boyun ve eklemlerin çevresinde lezyonlar(doku bozukluğu) sık	5	4	3	2	1

görülür.					
3.Fiziksel istismar tanısında ekimozların(morluk) değişik renklerde olması önem taşımaz.	1	2	3	4	5
4.Ağız içinde özellikle üst dudak iç yüzünde yırtık olması fiziksel istismarı düşündürmelidir.	5	4	3	2	1
5.Fiziksel istismara uğramış çocuklarda yanıklar; ayaklar, kalçalar ve göbek bölgesi dışındaki vücut kısımlarında daha yaygın görülür.	1	2	3	4	5
6.Fiziksel istismarda; kollarda, el, sırtında, omuz ve kalçalarda sıklıkla ısırık izlerine rastlanır.	5	4	3	2	1
7.Ciltte yuvarlak, çevresi kabarık, ortası kreter şeklindeki lezyonlar(Doku Bozukluğu) sigara yanığını düşündürmelidir.	5	4	3	2	1
8.Dizdeki ve dizin arka çukurundaki yanıklar kaza ile oluşabilir.	1	2	3	4	5
9.Tek bir kırık yanı sıra berelenmeler, çürümeler ve değişik iyileşme evresindeki kırıklar fiziksel istismarın önemli belirtileridir.	5	4	3	2	1
10.Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda humerus(Kol kemiği), distal(Bir organ veya yapının merkezden uzakta olan uç kısmı), femur(uyluk kemiği), tibia(Baldır), kafatası, el ve önkol kemiklerinde kırıklara rastlanmaz.	1	2	3	4	5
11.Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda saçlı deri altında hematomlar(kan tıplanması) sıklıkla görülür.	5	4	3	2	1
12.İntrakrania(kafa-içi) ve intraoküler(göz-içi) kanamalar fiziksel istismar olasılığını düşündürmez.	1	2	3	4	5
13.Genital bölge, ağız, kol, ense veya bacaklarda ekimoz(morluk) ve sıyrıkların olması cinsel istismarı düşündürmelidir.	5	4	3	2	1
14.Çocuğun yürüme, oturma gibi genel	1	2	3	4	5

davranışlarına bakarak cinsel istismardan şüphelenmek mümkün değildir.					
15.Özellikle 10-15 yaşlarındaki gebelik cinsel istismarı düşündürmelidir.	5	4	3	2	1
16.Cinsel istismara uğrayan çocuklarda gonore, sifilis gibi erişkinlerde görülen enfeksiyonlara rastlanmaz.	1	2	3	4	5
17.Genital bölgede ağrı, şişme ya da kaşıntı şikayetleri cinsel istismarı düşündürmelidir.	5	4	3	2	1
18.Cinsel istismar sonucu vajinal ve rektal(anüs) kanama görülebilir.	5	4	3	2	1
19.Çocuk, fiziksel temasa uğramadan da cinsel olarak istismar edilmiş olabilir.	5	4	3	2	1
20.Cinsel istismara uğrayan çocukların önemli bir bölümü fiziksel istismara da uğramıştır.	5	4	3	2	1
21.Çocukta büyüme-gelişme geriliğinin olması ihmal edildiğini düşündürmelidir.	5	4	3	2	1
22.Çocuğun kötü hijyene sahip olması ihmal edildiğini gösterir.	5	4	3	2	1
23.Aşıların yaptırılmaması veya geciktirilmesi bir ihmal belirtisidir.	5	4	3	2	1
24.Çocuğun yüzünün donuk ve ifadesiz görülmesi ihmal edildiğini düşündürmelidir.	5	4	3	2	1
25.Çocuğun sürekli ve tutarlı bir gözetiminin olmaması ihmaldir.	5	4	3	2	1
26.Çocuğun fiziksel sorunlarının tedavi edilmemesi ihmaldir.	5	4	3	2	1
27.Çocukta yeme bozuklukları, huzursuz uyuma ihmal işareti değildir.	1	2	3	4	5
28.İstismar ve ihmale uğrayan çocukların çoğunlukla özsaygıları yüksektir.	1	2	3	4	5

29.İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar hiperaktif davranışlar gösterir.	1	2	3	4	5
30.İstismar ve ihmale uğrayan çocukların okul başarısını etkilemez.	1	2	3	4	5
31.İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar ebeveynlerinden ve diğer yetişkinlerden korkma, kaçınma gösterebilirler.	5	4	3	2	1
32.İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar ağrı verici uyarılara ve travmalara karşı aşırı tepkilidirler	1	2	3	4	5
33.Tuvalet eğitimini tamamlamış olan çocuğun tekrar altını ıslatmaya başlaması istismar veya ihmale uğramış olabileceğini düşündürmektedir.	5	4	3	2	1
34.İstismar ve ihmale uğrayan çocukların çoğu evlerine bağlıdırlar.	1	2	3	4	5
35.İstismar ve ihmale uğramış çocuklarda intihar girişimleri ile karşılaşılır.	5	4	3	2	1
36.İstismar ve ihmale uğramış çocuklar sıklıkla göz göze iletişime giremezler.	5	4	3	2	1
37.İstismar ve ihmale uğramış çocuklar sıklıkla yalan söyler veya hırsızlık yaparlar.	5	4	3	2	1
38.İstismar ve ihmale uğramış çocuklarda ilaç ve alkol bağımlılığına daha sık rastlanır.	5	4	3	2	1
39.İstismar ve ihmale uğramış çocuklarda sıklıkla okul öncesi konuşma gecikmesine rastlanır.	5	4	3	2	1
40.İstismar ve ihmale uğramış çocuklar içekapanıklık gösterebilirler.	5	4	3	2	1
41.Bebeklerin istismara uğrama riskleri azdır.	1	2	3	4	5
42.Çocukluğunda istismar ve ihmal edilen ebeveynler çocuklarını istismar ve ihmal etmekten kaçınırlar.	1	2	3	4	5
43.Aşırı ısrarcı tutum içinde olan ebeveynler	5	4	3	2	1

çocuklarını daha çok istismar ederler.					
44.Ebeveynlerin benlik saygısının düşük olması çocuk istismar ve ihmeline yol açan önemli bir etmendir.	5	4	3	2	1
45.Ebeveynlerin çocuktan gerçekçi olmayan beklentilerinin olması çocuğunu istismar etmesine yol açar.	5	4	3	2	1
46.Anne yaşının çocuk istismarı ve ihmali için önemi vardır.	1	2	3	4	5
47.Ebeveynin sosyal destek kaybı yaşaması çocuk istismar ve ihmeline yol açar.	5	4	3	2	1
48.Ebeveynin alkol ya da ilaç bağımlısı olması çocuk istismar ve ihmali açısından bir risktir.	5	4	3	2	1
49.Ebeveynin fiziksel ve mental sağlık sorunlarının olması çocuğunu istismar ve ihmal etmesini etkilemez.	1	2	3	4	5
50.Eğitim düzeyi düşük anne-babalar çocuklarını daha fazla istismar ve ihmal ederler.	5	4	3	2	1
51.Planlanmamış gebelik sonucunda doğan çocukların istismar edilme olasılıkları daha fazladır.	5	4	3	2	1
52.Çocuğun cinsiyetinin istismar ve ihmali için önemi yoktur.	5	4	3	2	1
53.Aşırı hareketli çocukların fiziksel istismara uğrama olasılıkları daha yüksektir.	5	4	3	2	1
54.Fiziksel ve mental özürlü bebeklerin istismar ve ihmali için uğrama olasılığı daha azdır.	1	2	3	4	5
55.Annenin zor bir hamilelik geçirmesi ya da güç doğum yapması çocuğunu istismar veya ihmal etmesini etkiler.	5	4	3	2	1
56.Bebeklerin prematüre veya düşük doğum ağırlıklı olması istismar ve ihmali için etkilemez.	1	2	3	4	5

57.Aile reisinin işsizliği çocuk istismar ve ihmeline yol açan bir faktördür.	5	4	3	2	1
58.Ailenin gelir düzeyi çocuk istismar ve ihmaliinde önemli bir etkidir.	5	4	3	2	1
59.Ailede çocuk sayısı çocuk istismar ve ihmalinin oluşmasında etken değildir.	1	2	3	4	5
60.Doğumlar arası sürenin kısa olması çocuğun istismar ve ihmale uğramasını etkileyen bir faktördür.	5	4	3	2	1
61.Ailenin geniş ya da çekirdek aile tipinde olması çocuk istismar ve ihmaliinde önemli bir faktör değildir.	1	2	3	4	5
62.Ebeveynlerden birinin olmaması çocuk istismar ve ihmali için bir risktir.	5	4	3	2	1
63.Çocuk istismar ve ihmalinin üst sosyo-ekonomik düzeyde rastlanmaz.	1	2	3	4	5
64.Anne-baba arasındaki şiddet, çocukların istismar ve ihmali edilmesine yol açar.	5	4	3	2	1
65.Evlilik dışı ilişkiler çocukların istismar ve ihmali edilmesinde önemli bir etkidir.	5	4	3	2	1
66.Annenin çocuktan sık sık şikâyet etmesi istismarı düşündürmelidir.	5	4	3	2	1
67.Yaralanma, kırık gibi olaylarda, anlatılan öykünün tutarsızlık göstermesi fiziksel istismarı akla getirmelidir.	5	4	3	2	1

Katılımınız için teşekkürler.

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

01 Aralık 2014

Sayı : 35853172/ 400-3958

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

İlgi: 18.11.2014 tarih ve 5545 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencilerinden Ayşe TAŞ'ın "Hacettepe Üniversitesi Öğrencilerinin Çocuklara Yönelik Cinsel İstismar-Ensest Hakkındaki Bilgi, Görüş ve Önerileri" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 25.11.2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Ü. Şebnem HARPUR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: Tutanak

ASLI GİBİDİR

2014 14 57
2014 14 57

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ ETİK KOMİSYONU
TOPLANTI TUTANAĞI**

Toplantı tarihi: 25 Kasım 2014

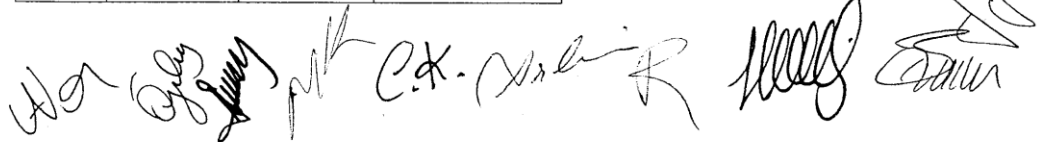
Toplantı saati: 14:00

Toplantı yeri: Sıhhiye Rektörlük Yönetim Kurulu Toplantı Salonu

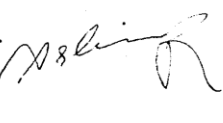

Gündemi

Araştırma Anketlerinin değerlendirilmesi

	Sayı	Tarih	Karar
1	7560	22.10.2014	UYGUN
2	7558	22.10.2014	UYGUN
3	7559	22.10.2014	UYGUN
4	7575	23.10.2014	UYGUN
5	7576	23.10.2014	UYGUN
6	7577	23.10.2014	UYGUN
7	7579	23.10.2014	İlgili Komisyonca Sevke
8	7578	23.10.2014	UYGUN
9	7580	23.10.2014	UYGUN
10	7611	24.10.2014	UYGUN
11	7672	28.10.2014	UYGUN
12	7671	28.10.2014	EKSİK
13	7710	30.10.2014	UYGUN
14	7808	04.11.2014	UYGUN
15	7813	04.11.2014	UYGUN
16	7814	04.11.2014	UYGUN
17	7809	04.11.2014	UYGUN
18	903-7775	07.11.2014	UYGUN
19	7990	11.11.2014	UYGUN
20	8041	12.11.2014	UYGUN
21	8065	13.11.2014	EKSİK
22	8169	18.11.2014	EKSİK
23	8217	20.11.2014	UYGUN

24	8250	20.11.2014	UYGUN
25	8249	20.11.2014	EKSİK
26	8264	21.11.2014	UYGUN
27	8283	21.11.2014	UYGUN
28	8306	21.11.2014	EKSİK
29	8324	24.11.2014	UYGUN
30	8388	25.11.2014	UYGUN
31	7086	01.10.2014	UYGUN
32			
33			

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ ETİK KOMİSYONU
TOPLANTI TUTANAĞI**

Toplantı tarihi: 25 Kasım 2014

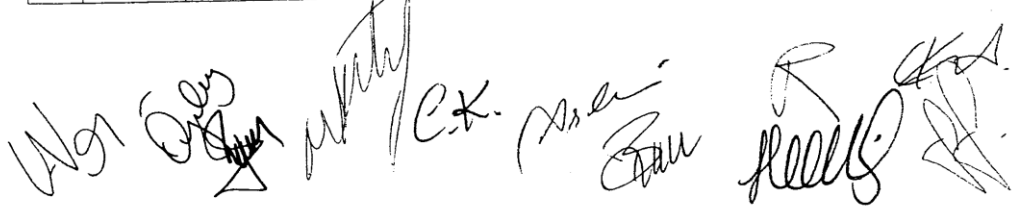
Toplantı saati: 14:00

Toplantı yeri: Sıhhiye Rektörlük Yönetim Kurulu Toplantı Salonu

Gündemi

I. Araştırma Anketlerinin değerlendirilmesi

	Sayı	Tarih	Araştırmacı	Üniversite / Bölüm	Karar
1	7560	22.10.2014	Prof. Dr. Berrin Akman Nilüfer Kuru	H.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü	UYGUN
2	7558	22.10.2014	Prof. Dr. Berrin Akman Hilal Karakuş	H.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü	UYGUN
3	7559	22.10.2014	Doç. Dr. Ali Ekber Şahin Saadet Zoraloğlu	H.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü	UYGUN
4	7575	23.10.2014	Prof. Dr. İhsan Dağ Esra Pektaş	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	UYGUN
5	7576	23.10.2014	Prof. Dr. Ferhunde Öktem Başak Taş Zalluhoğlu	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	UYGUN
6	7577	23.10.2014	Prof. Dr. Elif Barışkin Choulia Imprachim	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	UYGUN
7	7579	23.10.2014	Prof. Dr. Yusuf Çelik Fatih Şantaş	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	İlgili Komisyona Sevk
8	7578	23.10.2014	Prof. Dr. Ferhunde Öktem Cansu Küçüködük	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	UYGUN
9	7580	23.10.2014	Doç. Dr. Sedat Işıkılı Özle Koyuncu	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	UYGUN
10	7611	24.10.2014	Doç. Dr. Arif Sarıçoban Emrah Dolgunsöz	H.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü	UYGUN
11	7672	28.10.2014	Doç. Dr. Eda Gürten Semih Birgül	H.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü	UYGUN
12	7671	28.10.2014	Yrd. Doç. Dr. Zeynep Sonay Ay Hayriye Merve Sarıbaş	H.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü	EKSİK
13	7710	30.10.2014	Doç. Dr. Sevgi Kınır Tuğba Ecevit	H.Ü. Eğitim Fakültesi Dekanlığı	UYGUN
14	7808	04.11.2014	Doç. Dr. Cahit Gelekçi Zafer Uzun	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	UYGUN
15	7813	04.11.2014	Doç. Dr. Sedat Işıkılı Mübeccel Yeniada	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	UYGUN
16	7814	04.11.2014	Yrd. Doç. Dr. Levent Şenyüz Zafer Çılgin	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	UYGUN

17	7809	04.11.2014	Doç. Dr. Sait Uluç Duygu Köyden	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	UYGUN
18	813-3612	06.11.2014	Doç. Dr. Armağan Gökçearslan Sevim Karaalioglu	Gazi Üniversitesi	UYGUN
19	903-7775	07.11.2014	Prof. Dr. Emine Yılmaz Prof. Dr. Nikolay Yegorov	H.Ü. Edebiyat Fakültesi	UYGUN
20	7990	11.11.2014	Prof. Dr. Vedat Işıkhan Tuğba Görgülü	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	UYGUN
21	8041	12.11.2014	Prof. Dr. Banu Cangöz Ebru Öztrak	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	UYGUN
22	8065	13.11.2014	Prof. Dr. Fitnat Kaptan Canay Pekbay	H.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü	EKSİK
23	8088	14.11.2014	Yrd. Doç. Dr. Nursen Zehra Berçin Nurgül Özcan	Gazi Üniversitesi	UYGUN
24	17216	14.11.2014	Yrd. Doç. Dr. H. Eylem Kaya Prof. Dr. Songül Sallan Gül	Süleyman Demirel Üniversitesi	UYGUN
25	8169	18.11.2014	Prof. Dr. Vedat Işıkhan Gizem Çelik	Sosyal Bilimler Enstitüsü	EKSİK
26	8217	20.11.2014	Dr. Zeynep Tüzün Sinem Akgül	H.Ü. Çocuk sağlığı Enstitüsü	UYGUN
27	8250	20.11.2014	Prof. Dr. Sıdıka Kaya Ebru Büyükdin	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	UYGUN
28	8249	20.11.2014	Doç. Dr. Özlem Cankurtaran Öntaş, Asya Erdemir Turgut	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	EKSİK
29	8264	21.11.2014	Prof. Dr. Mübeccel Gönen	H.Ü. Ergen Çocukluk Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi	UYGUN
30	8283	21.11.2014	Prof. Dr. İbrahim Cılga Ayşe Taş	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	UYGUN
31	8306	21.11.2014	Yrd. Doç. Dr. Olcay Sert Ufuk Balaman	H.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü	EKSİK
32	8324	24.11.2014	Prof. Dr. Sıdıka Kaya Altan Aksu	H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü	UYGUN
33	8388	25.11.2014	Doç. Dr. S. Sadi Seferoğlu Aygül Çelik	H.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü	UYGUN
34	7086	01.10.2014	Sevda Karahisar	Sağlık Bilimleri Fak. Çocuk Gelişimi	UYGUN

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
ETİK KOMİSYONU
BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Çalışmanın Adı: Hacettepe Üniversitesi öğrencilerin çocuklara yönelik cinsel istismar-ensest hakkındaki bilgi, görüş ve önerileri

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ayşe TAŞ'ın Danışmanı Prof.Dr. İbrahim CILGA ile birlikte yürüttüğü bir araştırma çalışmasına katılmaya istenmektedir. Çalışmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını bilgilerinizin nasıl kullanılacağını çalışmanın neleri içerdiğini ve olası yararlarını, risklerini ve rahatsızlık verebilecek konuları anlamamız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız. Eğer çalışmaya katılmaya karar vererseniz imzalamamız için size bu Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu verilecektir. Çalışmadan herhangi bir zamanda ayrılmakta özgürsünüz.

CALISMANIN KONUSU VE AMACI:

Hacettepe Üniversitesi Öğrencilerinin Çocuklara Yönelik Cinsel İstismar-Ensest Hakkındaki Bilgi, Görüş ve Önerileri

CALISMA İŞLEMLERİ:

Çalışmaya katılmayı kabul ettiğiniz takdirde "Çocuk İstismarı Ve İhmalinin Belirti Ve Risklerini Tanımlamaya Yönelik Ölçek Formu"nu doldurmanız istenecektir. Bu formun ilk bölümü demografik bilgilerden ve ikinci bölümü ise kısa cümlelerden oluşmaktadır. Bu cümlelere hiç doğru değil ile çok doğru arasında katılm şıklarını işaretlemeniz beklenmektedir. Anket tamamlandıktan sonra SPSS tarafından analiz edilip çözümlenecektir.

CALISMA KATILMAMIN OLASI YARARLARI NELERDİR?

Bu araştırma ile Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin çocuklara yönelik cinsel istismar-ensest hakkındaki bilgi, görüş ve önerilerini belirlemek ve Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin çocuklara yönelik cinsel istismar-ensest hakkında farkındalık kazanması amaçlanmıştır. Ayrıca ilerdeki meslek hayatlarında çocuklarla birebir olarak çalışacak olan meslek elemanlarının çocuk ihmal ve istismarı özellikle cinsel istismar-ensest hakkındaki bilgi düzeylerini öğrenmek ve bu konudaki önerilerini öğrenip bu konu hakkında daha sonra yapılacak araştırmalar için kaynak oluşturmak.

CALISMA KATILMAMIN OLASI RİSKLERİ NELERDİR?

Yapılan çalışmaya katılım gösteren katılımcıların bilgileri tamamen gizlilik ilkeleri dikkate alınarak analiz edilecektir.

KİŞİSEL BİLGİLERİM NASIL KULLANILACAK?

Bu formu imzalayarak araştırmaya katılım için onay vermiş olacağız. Bununla birlikte kimlik bilgileriniz çalışmanın herhangi bir aşamasında açıkça kullanılmayacaktır. Doldurduğunuz anketlere verdiğiniz cevaplar ve araştırma süresince görsel işitsel cihaz kullanılarak edinilen her türlü bilgi yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Bilgileriniz hiçbir kimse ile ya da ticari bir amaç için paylaşılmayacaktır.

SORU VE PROBLEMLER İÇİN BASVURULACAK KİŞİLER:

Danışman:
Adı-Soyadı: İBRAHİM CILGA
Unvanı: Profesör Doktor
Görev yeri: Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümü
Telefonu: 0532 4428519
E-posta: icilga@hacettepe.edu.tr
Araştırmacı:
Adı-Soyadı: AYŞE TAŞ
Unvanı: Sosyal Çalışmacı
Görev yeri: Adalet Bakanlığı
Telefonu: 0505 5803688
E-posta: andronova13@hotmail.com

Çalışmaya Katılma Onayı

Bu bilgilendirilmiş olur belgesini okudum ve anladım. Bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum ve bu onay belgesini kendi hür irademle imzalıyorum. Bu onay, ilgili hiçbir kanun ve yönetmeliği geçersiz kılmaz. Araştırmacı sıklamam için bu belgenin bir kopyasını çalışma sırasında dikkat edeceğim noktaları da içerecek şekilde bana teslim etmiştir.

Gönüllü Adı Soyadı ve Bölümü:		Tarih ve İmza:
Adres ve Telefon:		
Araştırmacı Adı Soyadı:	AYŞE TAŞ	Tarih ve İmza:
Adres ve Telefon:		

1: Gönüllü araştırma hakkında bilgilendirici bilgi

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 29.06.2017

Tez Başlığı / Konusu: Hacettepe Üniversitesi Öğrencilerinin Çocuk İhmal ve İstismarı Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 163 sayfalık kısmına ilişkin 29.06.2017 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 24'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç (dahil)
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

29.06.2017
Tarih ve İmza

Adı Soyadı: AYŞE TAŞ
Öğrenci No: N11227243
Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Programı: TEZLİ YÜKSEK LİSANS
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

A.Ş.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

İbrahim Cilga
PROF.DR.İBRAHİM CILGA

(İmza)

